

2004ko irailaren 5a
LXVII. urtea
1.956 zenbakia
3,20 euro

Net Hurbil: Petrolioa krisian; gerrikoa estutu edo gerra, beste biderik ez d

ARGIA

9 778402 139093 01955

Calatravak, Moneok eta Gehryk
diseinatu dute upeltegi bana

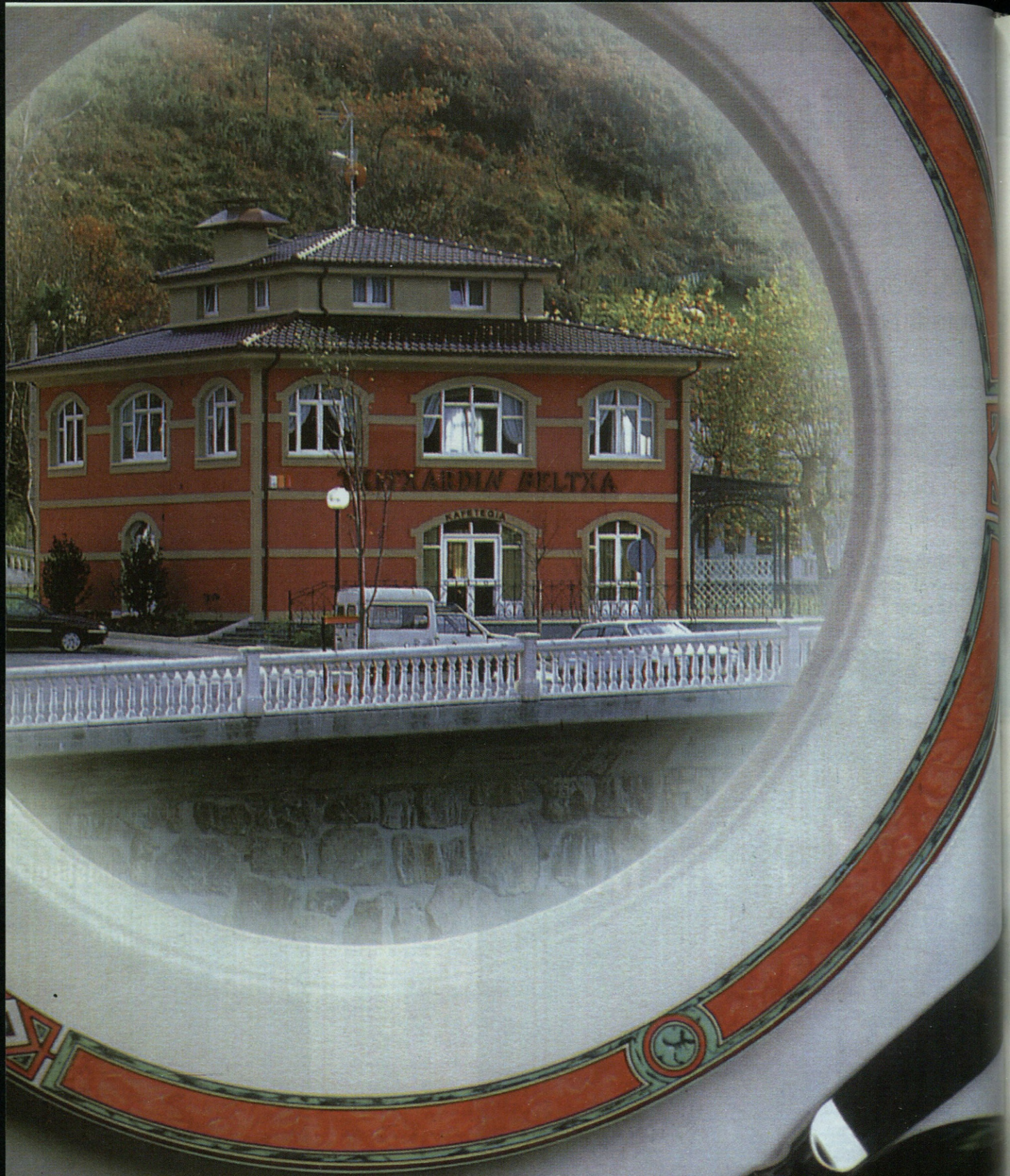
2003-2004 urte bitartean
upeltegiak modernizatzeko
ehun bat proiektu aurkeztu dira

Ardoaren tenplu berriak

MARI KARMEN GARMENDIA:

"Hizkuntza politikak zerikusi
handia du gure herriaren
elkarbizitzarekin"

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea,

☎ 37 03 04

20160 Leizor, G.

asteko gaia

- Arkitektura garaikidea ardoaren zerbitzura.

DANIEL UDALAITZ

4

pertsonaia

- Mari Karmen Garmendia: "Hizkuntz politikak zerikusi handia du gure herriaren elkarbizitzarekin".

MIEL ANJEL ELUSTONDO

10

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 16

- Aberri Egunerako baietz! J.M. ARIZNABARRETA 17

- Ikerketa. JOXERRA AIZPURUA 18

- Klonak eta morrisak. OIER ARAOLAZA 19

- Luparekin: Manifesta versus Viola (eta alderantziz). HASIER ETXEBERRIA 20

- Txandan: Neskatzak ez dute euskeraz... AMATIÑO 21

- Hiruko txikian: Zu, halakoa zara. J.M. OSTOLAZA 21

- Abuztuko hostoak: ANJEL LERTXUNDI 22

erdiko kaiera

- Juanjo Olasagarreri elkarrizketa. PILAR IPARRAGIRRE 25

- Binilomina. MAYI TOLOSA 29

- Ezpalak: KATIXA GARATE 33

- Argitalpenak: Paddy Rekalderi galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 34

- Denbora-pasak 36

- Ihesi: Laida eta Lagako hondartzak. Hareatza guztiak ez dira desertu. MARIJO DEOGRACIAS 38

- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 42

- Sukaldean: Poteko hegaluzea egonezinentzat. HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 44

gaiak

- Alardea eta generoa: Maggie Bulleni elkarrizketa. ESTITXU EIZAGIRRE 45

termometroa

- Argentinan, uda euskaraz. MIKEL GARCIA 47

- Lan-politika. Langabeentzako baino enpresentzako mesede. DANIEL UDALAITZ 49

- Pruden Gartzia elkarrizketa. M. ASURMENDI 51

- Bero-beroan 54

- Net hurbil: Gerrikoa estutu edo gerra gogorra, beste biderik ez da. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Napoliko museo arkeologikoa. B. ATXAGA 58

Ardoaren negozioa negozio ona da. Hala adierazten dute azkenaldian bai Arabako Errioxan bai Nafarroako Errioxan dauden upeltegiak modernizatzeke egiten ari diren inbertsioek. Zenbait upeltegik nazioartean ospe handia duten arkitektuengana jo dute gainera eta Moneo, Gehry edo Calatrava bezalakoek euren arkitektura jarri dute ardoaren negozioaren zerbitzura. Emaiza ikusgarria da. 4

Bodegak museo

Mari Karmen Garmendia

«Hizkuntz politikak zerikusi handia du gure herriaren elkarbizitzarekin»

1985etik 2001era

Hizkuntza Politikarako

Idazkaritza Nagusia

lehenengo eta ondoren

Kultura Saila gidatu

dituelako dugu ezagu-

na. Baina Mari Karmen

Garmendia hezkuntzan

aritu da hainbat urtean,

eta baita Zeruko

Argian idazten ere.

Ibarretxeren euskara

irakasle ere izan da. 10

Luparekin

Hasier Etxebarria

20

NET HURBIL

Petrolioia krisian dago

Urre beltzaren prezioa gora eta gora ari den honetan, orriotan, Richard Heinberg Kaliforniako unibertsitateko irakasleak elkarrizketa batean esandakoak jaso ditugu. Mundua biztanlez gainezka eta petrolioaren alternatibarik gabe ikusten du, eta hiru irtenbide aipatu ditu: gerra, bizimodua aldatzea edo begiak ixtea. 56

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Añeta Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruñea. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Iparr. Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagañeta Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

• ASTERO GAIA •

Mahastigintzaren eta ardogintzaren euskal sektorea, Arabakoa nahiz Nafarroakoa, batez ere Errioxa JD deitura duena (Rioja, D.O), azpiegiturak modernizatzeko prozesu garrantzitsua gauzatzen ari da. Esate baterako, Arabako ehundik gora upeltegi eraldaketa eta merkaturatzeko baldintzak hobetzeko proiektuak garatzen ari dira, eta horretarako 55 milioi eurotik gorako inbertsioa egin dute. Testuinguru horretan, zenbait euskal upeltegi arabar nahiz nafarrek nazioartean ospe handia duten arkitektuengana jo dute, eta Calatrava, Gehry edo Moneo bezalako arkitektuak ardo onaren zerbitzura jartzen ari dira arkitektura garaikidea. Arabako eta Nafarroako Errioxa JD ardoaren ekoizpena eta kalitatea etengabe gorantz doaz. 2004ko uztarako mahatsa biltzen hasiak dira. Hona hemen Errioxa JDren 2003ko uztak utzi zituen datuak: 94 milioitik gora litro egin ziren; horietatik ia 80 milioi Araban, eta beste ia 15 milioi Nafarroan.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Dani Blanco

Arkitektura ardoaren ze

EUSKAL UPELTEGIEN modernizazio prozesuak zenbait kasutan inbertsio berezi handia egitea ekarri du, izen handiko arkitektu garrantzitsuen-gana jo baita arkitektura garaikidea ardoaren negozioaren zerbitzura jarri eta negozio horri balio erantsia emateko. Upeltegiak ez dira soilik Errioxako ardo onak ekoiztu, biltegitatu, ondu eta zahartu, eta babesteko tokiak. Aldi berean upeltegiak turistentzat erakargarriagoak izatea da helburua. Turistek ardoa nola egin eta ontzen den ikusi ahal izatea da asmoa; are gehiago, bertako jakiekin batera dastatzeko eta nahi izanez gero upeltegian bertan egindako hotelean egun

batzuk pasatzeko aukera ematea.

Upeltegien euskal sektoreko dinamika berri horren adierazgarri ditugu Santiago Calatrava arkitektuak Arabako Errioxan eta Rafael Moneo tuterarrak Nafarroakoan gauzatu dituzten bi proiektuak eta ardoaren Gugenheim-a izango den beste proiektu bat, hain zuzen ere bilbotar-amerikar museoa diseinatu zuen arkitektu berbera Elciegon egiten ari dena eta 2005eko lehenengo seihilekorako bukatuta egongo dena.

Calatravaren Ysios upeltegia

Bodegas y Bebidas, SAREN Ysios upeltegia Laguardiako lurretan dago. Hegoak irekita

Ez du ematen, baina irudi honetan ikusten duguna Ysios upeltegia da. Laguardian dago eta Santiago Calatrava arkitektu valentziarrak diseinatu du eraikina. Iaz inauguratu zuten.

garaiakidea bitzura

dituen hegazti baten itxura duen eraikin ausarta da. Santiago Calatrava arkitektu valentziarrak diseinatu zuen, besteak beste Bilboko itsasadarrean dagoen eta bere izena daukan Zubi Zuria eraiki zuen berberak. Lehengo urtean inauguratu zuten upeltegia. Burdin Aroko La Hoyako trikuharriez betetako ingurutik zenbait chunka metrora, hantxe dago YSIOS, monumentua, aro garaikideak egindako ekarpena bailitzan. Kurbetako okergunek (oinetik teilaturaino) kontrastea egiten dute bizkarra estaltzen dioten kareharrizko haitzen ertzeekin. Atentzioa ematen du aluminio, hormigo, putzuetako ur eta fatxada nagusia estal-

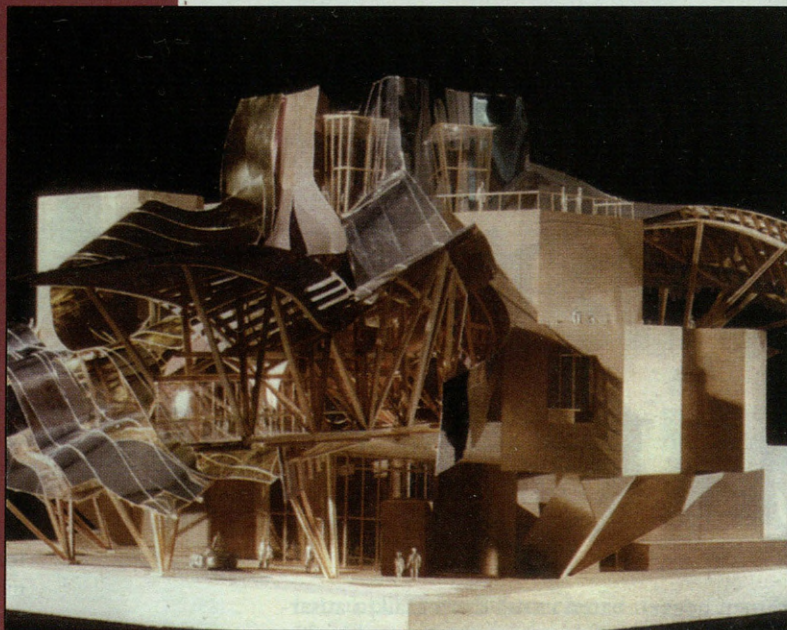
tzen duen zedrozko egurrak egiten duten materialen arteko jokoak.

Upeltegiak bi horma ditu, iparraldekoa eta hegoaldekoa, 196 metroko luzerakoak, bata bestearengandik 26 metrora. Horien gainean aluminiozko teilatu hozkatua dago, habez osatutako egitura batek eutsita. Habe horiek izei nordikoaren egurrez egindako habe ijeztuak dira, 32 metroko luzera dutenak eta erdialdean 42 metrora iristen direnak. Erdialde horretan bertan dago aurrera ekarritako ataria, hau da, eraikinaren sarrera nagusia. Bertatik sartzen da beheko solairuko egoitza sozialera eta lehenengo solairuko 42 pertsonentzako jantokira ere. Jantoki horretatik, gainera, Laguardiaren ikuspegi bikainaz goza daiteke. Upeltegia barrutik banatzeko, upeltegiek bete beharreko baldintza hartu du kontuan Valentziako arkitektoak: ardoa egiteko argi gutxi egotea. 4.000 upelentzako lekua izan arren, orain 2.000 bakarrik dituen erdiko solairura besterik ez dira sartzen bi

Ardoaren Guggenheim-a

Bere berezitasunarengatik atentzioa ematen du Marques del Riscal upeltegietan martxan dagoen proiektuak, ardoaren Guggenheima bihurtzeko bidean baita. Bilboko Guggenheim museoaren egilea, Frank Gehry, da upeltegi berri hau diseinatu duena. Dena ondo badoa, 2005eko lehenengo sei hilekorako bukatuta egon daiteke. Upeltegiaren maketa, titaniozko zatiak ere badituena, Elciegon dago, eta museo bilbotar-amerikarra gogorarazten digu.

Upeltegia, hotela, jantokia, museoa, denda eta hitzaldi aretoa hartuko ditu bere baitan. Kongresuetarako jauregi txiki bat izango da, eta Bilboko Guggenheimak dituen habe berdinetan eutsiko da, Gehryk diseinatu baitu eraikina. Bilboko Idom arduratuko da ingeniari lanaz eta Ferrovial eraikuntzaz. Urssak eta Umarán-ek ere parte hartuko dute lanetan. Bi horiek arduratuko dira eraikina inguratuko duten hegalkinaren hiru koloreko titaniozko xaflen egituraz eta muntaiaz, eta baita eraikinaren leihateez ere. Bi enpresek esperientzia daukate arlo honetan, museo bilbotar-amerikarrene ere parte hartze garrantzitsua izan zuten-eta. Eraikin berriak 2.000 metro koadroko azalera izango du gutxi gorabehera eta azalera horren zati bat titanioz eta altzairu herdoilgaitzez estalita egongo da. Eraikinaren eta Arabako lurraren arteko lotura, bertako hareharriz gauzaturako bolumen prismatikoez osatuko dute.

beirateetan jarritako iragazkiek ahuldutako eguzki izpi apurrak. Era berean, etengabe 16 °ko tenperaturi eta %80ko hezetasunari eusten dion klimatizazio sistema bat dauka.

Haroko CUNE upeltegiak uztailaren 1ean inauguratu zuen Philippe Mazières arkitekto frantsesak diseinaturako Laguardiako upeltegi berria, bere 125. urteurrena ospatzeko. Arkitekto hori ospetsu bihurtu zen Frantzian zenbait upeltegi (Chateau Margaux edo Chateau d'Yquem) eta Ribera de Duero beste bat (Hacienda Monasterio) eraikitzen egindako lanarengatik.

Frank Gehryk diseinaturako proiektua 2005erako egongo da prest. Eskuinean ikusten duguna Marques del Riscal upeltegiaren eraikin berriaren maketa da.

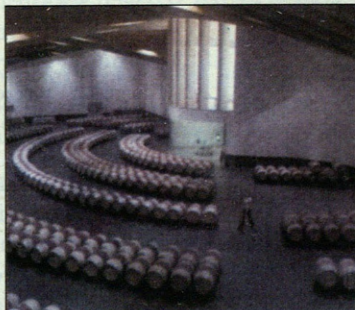
Moneok Nafarroan egindako upeltegia

Egaren ondoan, Estellerria eskualdean, beste upeltegi bat dago, 2002ko martxoan inauguratua. Rafael Moneo arkitekto nafarrak 1647tik ardogintza eta mahastigintzari lotuta dagoen Chivite familiaren oinordekoentzat egindako lana da. Moneo bere proiektua ingurunera egokitzen saiatu da. Guztira 300 hektarea dauzkan sailean eraikitako zatia ibaiaren bihurgune baten eta artez betetako hegi baten artean biltzen da. Moneok Arinزانoko jauregiko hiru eraikin zahar berezienak zaharberritu ditu: XIII. mendeko dorre-jauregia, leinu etxea; Tourseko San Martinen eliza, estilo neoklasikokoa eta Iruñeko udaletxe zaharretik eraman omen zituzten zenbait estatua dauzkana; eta XVIII. mendeko etxer bat, bisitarientzat prestatu dena.

Maila desberdinetan baina bata bestearen jarraian jarritako hiru gorputzek osatzen dute upeltegia. Gorputz horiek egunsenti koloreko pantaila diskretu bat marrazten dute atzean. Bi gune dira aipagarrienak: Dastaketa-areto eta museo moduan erabiltzen den aretoko begirato-kia da lehenengoa, jauregria albotik enmarkatzen duen beirategi angeluzuzen handi ausarta, begi-

ratzerakoan koadroaren ertzean bertan kokatuta egotearen irudipena ematen duena. Ardoa ontzeko nabea da bestea. Bertan, soiltasun zurrunena lilugarri bihurtu du Moneok, hormigoi eta egur noblea bakarrik erabiliz. Erdiko zutabeek jasotzen dituzte teilatuari eusten dioten habeak. Zutabe horietako bakoitza eskultura fin eta minimalista bat da, eta guztien artean harrizko zumardi bat otsatzen dute. Bere oinetan, mahats mordoak bezala antolatuta daude urteak joan eta urteak etorri Chivite ardorik bikainenak ontzen dituzten haritzezko 2.500 upelak. ■

Upel modernoak gure ardoarentzat

Gure upeltegiak modernizatzen ari dira. Goiko iruditik ezkerreko hauetara badago aldea. Hain zuzen, Ysios upeltegi barreneko irudiak dira ezkerrekoak.

ARDOAREN NEGOZIOA negozio ona da Euskal Herrian, bai Arabako Errioxan eta baita Nafarroako Errioxan ere. Hala baieztatzen dute urteroko fakturazioen eta esportazioen datuek, eta horren adierazgarri da mahatsa eraldatzeko azpiegiturak nahiz kudeaketa sistema modernizatzeak hasi den inbertsio prozesua. Azken urteotan Euskal upeltegietan egon denak ikusi-

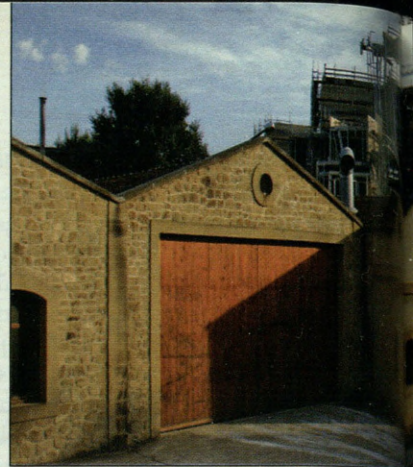
ko zuen inbertsio handiak egiten ari direla horiek modernizatzeko. Erreportaje honetan ikusi dugun bezala, jadanik badira euskal upeltegi batzuk arkitektu handiengana jo dutenak arkitektura garaikidea ardoaren negozioaren zerbitzura jartzeko. Alabaina, euskal upeltegien modernizazioa askoz ere gehiago da ardoa egin eta zaintzeko tenplu berriak eraikitzeko bizpahi-

www.campingiratxe.com

948 55 55 55

Ezkerretik eskuinera, Ysios upeltegia, Marques de Riscal upeltegia non "ardoaren Guggenheim" a egiteko lanetan ari diren eta Moneak Chivite familia

ru upeltegik egindako inbertsio garrantzitsua baino. Inbertsio handiago edo txikiagoarekin, gure upeltegiak modernizatzea bideratutako hamarka proiektu daude.

Egoki, modernizazioarako programa

Eusko Jaurlearitzako Nekazaritza eta Arrantza Sailaren Egoki programa aurretik esan dugunaren adibide garbia da. 2003 eta 2004ko ekitaldietan, hainbat euskal upeltegik aurkeztutako ia ehun proiekturi lagundu die eta laguntzen jarraitzen du programa horrek. Arabako Errioxako ardoa eraldatu eta merkaturatzeko baldintzak hobetzea du helburu. Martxan dauden proiektu

tuek 55 milioi euroko inbertsioa dute.

Hainbeste proiekturen artean —ezkerreko koa droan ikus daitezke garrantzitsuenak— ondoko hauek dira aipagarrienak: 2003. urtean Bodegas El Coto de la Riojak aurkeztutakoa —6,62 milioiko inbertsioa—, CUNErena —4,48 milioikoa—, Heredad de Barojarena —2,36 milioikoa— eta Viñedos Palacios Duquerena —1,1 milioikoa—. 2004ko ekitaldi honetan, Proconsol talde errioxarraren proiektua da aipagarriena. Talde horrek ostalaritzaren, higiezinaren, aisialdiaren eta upeltegien sektorean ditu interesak. Taldeak 22 milioi euroko inbertsioa egiteko asmoa dauka, Elciegon upeltegi berri bat eraikitzeko. 800.000 kilo mahats hartzeko ahalmena izango duen upeltegi berriak 2005eko uzta bilduko du. Logroñoko Jesus Marino Pascual arkitekтуak egin du upeltegiaren diseinua. Upeltegiak, ardoa egiteko nabeaz gain, hotel txiki bat, ekitaldiarako aretoak, jate-txea eta administrazio gunea ere izango ditu. Ardoa egiteko askak lau altueratan jarriko dira, atari baten inguruan. Egoki programaren laguntzarekin aurtun bertan euskal upeltegiak modernizatzeko beste proiektu aipagarriak ditugu Viñedos Paganosen eta Nuestra Señora del Campo kooperatibaren proiektuak, bakoitzak milioi bat eurotik gorako inbertsioa egingo baitu.

Azken urteotan, hainbat upeltegi txiki berri sortzeko inbertsioak ere egin dira. Era berean, azpimarratzekoa da edari espiritualaren talde handiek Errioxa bezalako deitura-eremuak aukeratu dituztela kokagunetzat. Testuinguru horretan, azken urteotan egindako inbertsioen artean Bodegas Baigorri egindakoa aipatu beharra dago, bere berezitasunarengatik. 15 milioi euro erabili zituen milioi erdi litro hartzeko moduko upeltegia eraikitzeko. Upeltegi berri moderno horrek grabitatean oinarritutako arkitekturazko diseinuetan eusten die bere prozesuei, munduan oso berezia den ardoa egiteko modua lortzeko.

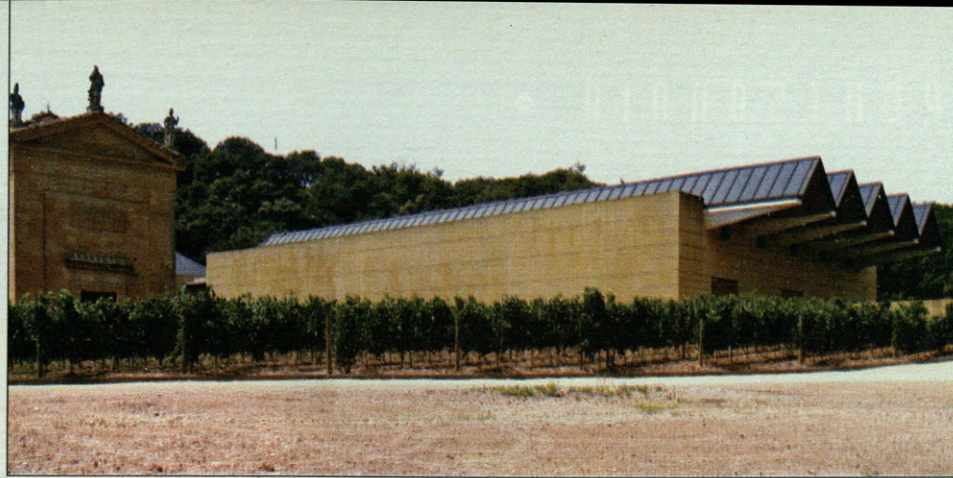
Abian den modernizazioak eragina du ardoaren negozioaren industria osagarrian ere. Horren adierazgarri ditugu Eusko Jaurlearitzako zenbait sailek onetsi dituzten bi proiektu: Ingurumen Sailak Ramondin Capsulasen proiektua onetsi zuen bere plantan hainbat jarduera egiteko. Industria Sailak,

EUSKO JAURLARITZAK BABESTUTAKO INBERTSIORIK GARRANTZITSUENAK

UPELTEGIA	URTEA	INBERTSIOA
El Coto de la Rioja	2003	6.624.526
CUNE	2003	4.486.594
Heredad de Baroja	2003	2.362.010
Palacios Duque	2003	1.115.296
Señorio de Uliá	2003	742.000
Fernando Remirez de Ganuza	2003	702.338
Largacho	2003	618.000
Luis Cañas	2003	589.697
Herederos de Perfecto Martínez	2003	578.074
Luis Alegre	2003	562.791
Proconsol Viñas y Bodegas	2004	21.035.423
Viñedos de Paganos	2004	1.200.000
Ntra Sra del Campo	2004	1.037.256
Ondalan	2004	725.000
Tomas Muñoz Marín	2004	363.898
Muriel	2004	320.000
Señorio de Lanciego	2004	90.200
Vicente Eguilaz	2004	72.300
García Crespo	2004	42.200
Hnos Pascual Miguel	2004	42.000
Largacho	2004	36.144
Reinaldo Bruzos Rodríguez	2004	30.000
Gullermo Calleja Guzmán	2004	18.350
Zuazo Gastón	2004	3.000

Oharra: Datuak eurotan daude. 2003ko datuak, aurkeztutako 82 proiektuetatik inbertsio handiena egin duten 10ei dagozkie.

ITURRIA: Eusko Jaurlearitzako Nekazaritza eta Arrantza Saila.

an eginiko proiektua.

berriz, Rivercapen proiektua onetsi du, bere negozioa tapoiak eta barrikak egitera bidera dezan.

I+G ardoaren kalitatea hobetzeko

Modernizazio prozesuak berritzea eta nazioartera hedatzea eskatzen du, eta upeltegien euskal sektoreak eskakizun horiei erantzun nahi die. Hori dela-eta, upeltegiak, Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU) eta Eusko Jaurlaritzak jadanik lanean ari dira Ikerketa eta Garapeneko (I+G) plan batean. Plan horrek 2005erako prest egon beharko du, eta lau milioi euro inguru xurgatuko

du. Planaren helburua ardoen kalitatea hobetzea da, komeni ez diren elementu kimikoak deuseztatuz eta mahatsaren kalitatea nahiz bestelako parametro batzuk bermatuz.

2003-2004 urte bitartean gure upeltegiak modernizatzeko ehun bat proiektu aurkeztu dira. Jaurlaritzaren laguntzarekin 55 milioi euro inbertitzen ari dira

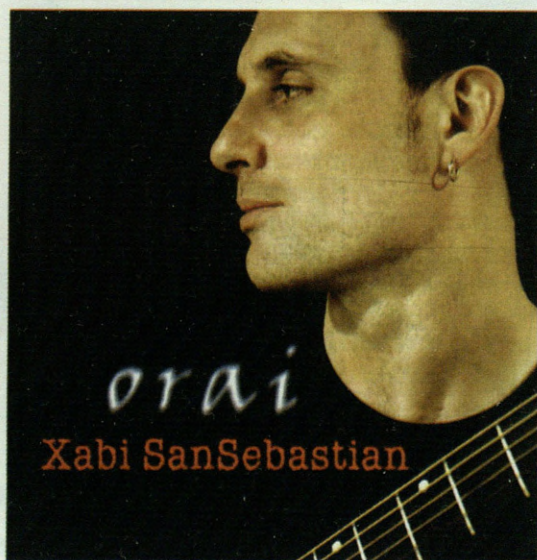
Ardoa esportatzerako garaian koordinazioa hobetzeko ahaleginek ere aurrera darraite. Hori lortzeko asmoz, sei upeltegik –Luis Alegre, Araco, Luis Casado, Estraunza, Gomez de Segura eta Zugober-ek– Vintium Export izeneko partzuergo esportatzailea osatu dute. Denen artean merkatu europar nahiz latinoamerikarrean salmentak hobetzeko

ahaleginak egingo dituzte. Talde berri horrek Errioxako beste upeltegi batzuez osatutako Araex izeneko taldeak emandako pausoei jarraitzen die. ■

Banatzaila: UNIVERSAL MUSIC SPAIN S.L.

Xabi SanSebastianen kd berria zure diska-etxean salgai.

Euskal
HERRI-MUSIKA
guztiz
berrituta

CDNO 26

Portuetxe Kalea 83 I-13 bul.
20018 Donostia-San Sebastián
Gipuzkoa. Spain
Tel: +34 943 31 48 00 Fax: +34 943 21 57 88
www.nocd-rekords.com info@nocd-rekords.com

Management: SYNTORAMA
Portuetxe Kalea 83. 20018 Donostia
Tel: +34 943 31 48 00
syntorama@syntorama.com

irrazabal factory

2004ko Irailaren 5a

ARGIA

• PERTSONAIA •

Gizonen artean emakumezko bakar izan zen garai batean Zeruko Argian. Rikardo Arregi, Ramon Saizarbitoria, Ibon Sarasola, Xabier Lete... eta Mari Karmen Garmendia, *Miren Olarreaga* ezizenaren pean gorderik. Irakasle hasi zen Santo Tomas Lizeoan eta bertan ari zen euskaraz ez zekien haur oldea jaso zutenean. Arazoak. Eta elebitasuna. Eta diglosia. Eta hezkuntza ereduak. Geroago, Hizkuntza Politika. Kultura Sailburua. Euskararen uhinetan igarodutako bizitza osoa etxeko automobil zaharra Ormaiztegin hartu eta 1968ko Arantzazuko bilerara bakar-bakarrik abiatu zen neska gazte hark.

Mari Karmen Garmendia

«Hizkuntz politikak zerikusi handia du gure herriaren elkarbizitzarekin»

1971n *Hegatsez* izeneko liburua argitaratu zuten Juan San Martin eta Serafin Basaurik. *Itz-lauzko bilduma* dio izenburu nagusiaren azpian eta hainbat egileren testuak ageri dira bertan, egilearen biografia labur eta guzti. Han da zure izena ere. Hona nola egin zuten zure aurkezpena: "Ormaiztegin (Gipuzkoa) jaioa 1947-ko ekainaren 9an. Maistratza egina du eta Filosofia eta Letrak estudiatzen ari da. Hamalau urterako hasi zen *Umeen*

MIEL. A.
ELUSTONDO

Argazkiak:
Dani Blanco

Deia-n idazten. ZERUKO ARGIA n maiz kolaboratzen du. Begoña-rekin batean Euskal Alfabetatze Taldeak antolatzen lagundu zuen"...

Umeen deia Altsasutik egiten zen, oker ez banago. Gure etxean euskaltzaletasun handia izan da. Gure aitak ere gauza askotan lagundu eta parte hartzen zuen. *Umeen deia* egiten zuen hari ere seguru diruz laguntzen ziotela, eta baita banatzen ere. Argitaratu nuen aurreneko lana dela eta, gogoratzen

- Autokarabana, Karabanak eta Erremolkeen exposizioa.
- Furgonetan eraldaketa tailerra.
- Mc Louis autokarabanen alokairua.

Polig. Indus. Aldaba, z/g • 20400 TOLOSA • Tel: 943 65 50 85 • Faxa: 943 65 50 86
E-mail: admin@caravanastolosa.com • www.caravanastolosa.com

Concesionario para:

naiz. Frantziara bidali ninduten frantsesa ikastera, eta handik bidali nuen, testu labur bat zen, han egiten genuen bizimodua konstatuz. Gero etorri ziren Zeruko Argiako artikuluak.

Eta delako Begoña hori nor zen, jakin baliteke?

Begoña Arregi zen, Rikardo, Joseba eta Mikel Arregiren arreba. Begoñaren ezagutza Rikardoren bidez egin nuen. Irakasle ikasten ari nintzen Donostian, eta andereñoentzako sortu zen egoitza genuen ostatu. Pakita Arregi zuzendari, eta bultzatzaile, berriz, On Karlos Santamaria, aita Agirretxe, Joxe Murua, Zilbeti botikarioa... hainbat lagunek elkar hartu eta andereñoak prestatzeko egoitza sortzea erabaki zuten. 1964an etorri nintzen.

ZERUKO ARGIAN hasi zinen garaia, gutxi gorabehera...

Han nenbilela hasi nintzen Zeruko Argian. Han idazten hasi eta ezagutu nituen Rikardo Arregi, Ramon Saizarbitoria, Xabier Lete, Mikel Lasa, Joxe Manuel Toledo, Ibon Sarasola... haien arten neu nintzen emakume bakarra. Lotsa ematen zidan neure izenaz sinatzeak. Egoitza hartako lagunak batek esan zidan: "Neska, neska! Asmatuko dinagu izenen bat!". Eta halaxe asmatu ere: Miren Orreaga. Horrela sinatu nuen nik, baina aita Agustín Ezeiza nahastu eta zuzendu egin zuen: Miren Orreagaren partez, Miren Olarreaga jarri zuen. Horrelaxe iraun nuen. Uste dut orain dela gutxi jakin dutela Zeruko Argian zein zen Miren Olarreaga hura: ni neu, alegia. Emakumezkoen eskubideen

Hizkuntz genozida

"Nire iritziz, euskaren etorkizuna ez dago elebakartasunari lotuta, eleaniztasunari lotuta baizik, nahiz eta bere arriskuak ere badituen. Niri, behin, bakarren batek 'hizkuntz genozida' deitu zidan, pankarta batean idatzi, gauzak honela planteatzen nituelako. Min egiten dute horrelakoek, baina zuk eskuartearen duzun horretan sinesten baldin baduzu, eta bete-betea ari bazara, eskuzabal, bihotz zabal, gainditzen dira horrelakoak. Baina, egia da zenbait momentu mingots bizitzea ere tokatzen zaiola bati. Bestelakoak ere bai".

inguruko kezka izugarria nuen, eta ataltzoxa sortu nuen. *Emakumearen jasokundea* zuen izena.

Nondik sortu zitzaizun izena?

Garai hartan oso boladan jarri zen *Promoción de la mujer* zelakoa. Nik, txukun xamar jarri nahi nuen hori euskaraz eta "promozio" hitza ez nuen erabili nahi. Plazido Mujikaren hiztegian begiratu eta handik atera nuen hitza. Eta horrelaxe: *Emakumearen jasokundea*.

Nortasun agiria

1947an Ormaiztegin jaioa. 14 urte bete orduko lehenengo lana argitaratu zuen *Umeen deia* haurrentzako aldizkarian. Zeruko Argian idazten hasi zen Rikardo Arregik bultzaturik eta gizonezko inguraturik. Aldi batez, emakumezko bakar izan zen taldean. Irakasle Santo Tomas Lizeoan. Baita Donostiako Elizbarrutiaren Irakasle Eskolan ere. Politikan jardun zuen 1985etik 2001era. Hizkuntza Politikarako Idazkaritza Nagusiaren ardura hartu zuen Ardanza lehendakariaren agintaldian, eta Kultura Sailburu amaitu, Ibarretxeren gobernuan. Egun, hizkuntza politikan ari da, baina telelanean. "Beste bizitza bat gehiago", dio.

Irakasle izan zinen Santo Tomas Lizeoan...

Bi txandatan. 1965ean, irakasle ikasten ari nintzela jardun nuen lehenengo aldiz. Gero utzi egin nuen, Filosofia eta Letrak ikasi nahi nuelako. Beti batera egin nituen biak, ikasi eta lana, baina orduan lana urrixeko egin behar izan nuen, ez nintzen eta dena egitera iristen. Gainera, Patxi Altunak haren euskarazko eskoletan irakasle izateko eskaintza egin zidan. *Euskera ire laguna* liburua, Patxi Altunarena, kolore morekoa ezagutu nuen nik, liburu izan baino lehen, multikopiatan. Santo Tomas Lizeoko lana utzi egin nuen, beraz. Baina 1970ean berriz deitu zidaten eta 79a arte aritu nintzen bertan. Lizeoa ere oso gogoan dut. Izen asko aipatuko nituzke garai hartan, Aranaldearrak eta! baina, bereziki, Mari Karmen Altzueta.

Izango da arrazoren bat...

Mari Karmen Altzueta eskatuta, Santo Tomas Lizeoan, batxiler irakasle izatetik eskolaurrera pasa nintzen, ume erdaldunak geroz eta gehiago zetozkigulako. Euskararik ez zekiten familietako haurrak ziren eta gure kezka hari nola erantzun zen. Erreferentzia, berriro ere, Katalunia zen, eta han Miquel

Siguán psikologia katedraduna, eta Marta Mata, orain ere hezkuntza kontuetan ardura duena, nahiz eta urteetan aurrera doan. 1974-75ean hasi ginen zetorkigun arazoari —arazo iruditzen zitzaigun-eta—, irtenbidea bilatzen. Miquel Siguánek antolatzen hasitako mintegiak oso garrantzizkoak izan ziren guretzat. Pittinka-pittinka bidea urratzen hasi ginen, ez zen lan erraza izan, baina 1979an eta Kataluniako ereduari jarraituz, mintegia egin genuen Zarautzen. Bitarteko urriak genituen, eta gure arazoak —arazo deitzen genituen horiek—, handiak...

Zarauzko elebitasun mintegi horrek oraindik ere irauten duten hezkuntza ereduaren oinarriak jartzeko balio izan zuen.

Sarritan pentsatzen dut gure bizitzaren adurra izan dela gauzei ekitea, hastea. Horixe gertatu zitzaidan andereñoen egoitzarekin, alfabetatzearekin, udalekuekin... horixe gertatu zitzaidan, neurri batean, hezkuntza ereduarekin. Horrek poz ematen du, batez ere urteak pasa eta gero egindako bidea ikusteko aukera ematen dizunean. "Urteak joan dira, baina ez alferriki!" esateko modua duzulako. Lontxo Oihartzabal, Pello Aierbe, Mikel Lasas... hantxe izan ginen.

Arrasatek ere izan zuen bere eragina. Kooperatibek halako garai berritzailea bizi zuten, bitartekoak ere bazituzten... zenbait egitasmori laguntzeko babesak eskaini zuten. Bilera asko egin genituen Arrasaten. Tartean zen Xabier Mendiguren ere.

Uste nuen Quebec-etik heldu zirela hezkuntza ereduak.

Quebec-eko Laval Unibertsitateko Francis McKee irakasleak egindako ikerketa oso inportantea izan zen. Beste bat, guretzat garrantzi handikoa, Renzo Titone. Gogoan dut nola izan nuen Renzo Titoneren berri. Nire senarrak ere bazuen nire kezken berri eta, behin, Bruselako aireportuan zela,

Tene Mujika, Elbira Zipitria, Julene Azpeitia

"Emakume idazleen bila nenbilela jakin nuen Tene Mujikaren berri eta behin baino gehiagotan izan nintzen Deban, haren etxean. Idatzi ere egin genion elkarri. Elbira Zipitria ezagutzera iritsi nintzen, lan handia egindako emakumea, baina zaila harremanetarako. Julene Azpeitia ere ezagutu nuen. Eta Zeruko Argian idazten nituen lanak zirela-eta, irakurlee-tako bat Jautarkol nuela badakit. Nik bera ezagutu baino lehen berak eskutitza idatzi zidan. Karmele Esnal horiek baino askoz gazteago da eta geroago ezagutu nuen. Irakasle ere izan nuen".

Renzo Titoneren liburua ikusi, frantsesez, *Elebitasun goiztiarra*, eta opari ekarri zidan. 1967an edo behar zuen. Gero, nire tesirako ikerketan nenbilela konturatu nintzen zer nolako zulo handia genuen gure memorian! Izan ere, gerra aurretik, hezkuntza elebitasunerako batzordea zuen bere baitan Eusko Ikaskuntzak! Eta hor lan izugarria egin zuenetako bat Altzo kaputxinoa zen. 1936ko

uztailaren 21ean Eusko Ikaskuntzak batzarra egiteko asmoa zuen Donostian, *La Educación Bilingüe* lemapean, eta bertako gonbidatu nagusia, Jean Piaget-en irakaslea, Pierre Beauvois izan zen. Batzarra egiterik ez zen izan, gerra hasi zelako. Maila horretan ari

DONOSTIA

Irailaren 3tik 19ra, Gipuzkoa Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

ginen. Izugarritzko lanak egiten ari ziren.

Gerrak etenarazi zuen hori dena...

Izugarritzko etena ekarri zuen gerrak. Bi kontu besterik ez dut aipatuko, edo hiru. Bata, 1830ean, Pascual Iturriagak Hernanin antolatutako eskola, lau hizkuntzatan. Voltairezalea zela eta itxiarazi egin zioten. *Memo-ria para la conservación de la lengua vascongada* idatzi zuen Iturriagak, eta diputazioari aurkeztu. Mendea bukatu baino lehen, 1896an, Azkuek Bilbon, hiru hizkuntzatan jarri zuen martxan eskola, La Sallegoiei eskatuta. Gaztelania, euskara eta frantsesa zituen gogoan. Urte horretan, gutxi gorabehera, Sabino Aranak *Umiaren leengo aizkidia* idatzi zuen eta handik aurrera, apurka-apurka baina etengabe, 1936a arte, izugarritzko gauzak egin ziren hemen, oso-oso interesgarriak, bai elebitasunaren aldetik eta bai pedagogia eguneratu, berritu, eta orduko kezka eta galderei erantzun nahi zien planteamenduetatik. Maria Montesoriren lanen berri berehalaxe jakin zuten hemen. Ovide Decrolyekin harreman zuzena zuten. Kataluniarekin ere bai... Eta 36an etena, sekulako etena, izugarritzko etena. Gero ikastolei esker berreskuratzen hasi zen aurreko hura. Baina berriz hastea izan zen.

Nola egin zenuen Hizkuntza Politikara jauzi. Elebitasunaz arduraturik zegoen irakasle zinen.

Doktoradutzaren defentsa egin berri-berria nuen 1985eko urtarrilean, Estrasburgoko Louis Pasteur unibertsitatean, eta irakasle nintzen Donostiako Elizbarrutiaren Irakasle Eskolan. Zer izango eta urte hartan, ikastur-

Ibarretxeren euskara irakasle

"Jende askoren euskara irakasle izan naiz, eta Ibarretxerena ere bai. Hark euskara ikasteko egindako ahalegina izugarria da. Hark euskaraz ikasteko plana diseinatu nuen, baina ni ez nintzen irakasle bakar izan. Ardura nagusia neraman. Eta, ardura hori hartu nuenean, Ibarretxe ezer gutxi esateko gauza zen, bizpahiru gauza. Nik, haren izakerari antze-man eta esan nion: "Begira, Juanjo, —halaxe esaten nion— utzidazu plana egiten, nik badakit eta iritsiko garela". Zeren berak oso garbi zuen lehendakari izatekotan euskara menderatu behar zuela. Apustu latza izan zen, bai beraren aldetik eta bai nire aldetik ere. Baina irabazi egin genuen".

tearen bukaera, Ardanza lehendakariaren deia, nirekin hitz egin nahi zuela. Nik ez nekien zer nahiko ote zuen, ez nuen uste nire berri zuenik, ezta gutxiago ere, eta Hizkuntza Politikarako ardura nire gain hartuko ote nuen galdetu zidan. Aho bete hortz geratu nintzen, duda-mudak izan nituen, ausardia kontu hori dela eta, baina azkenean baietz esan nuen. Eta hainbat urtez jardun nuen horretan lanean.

Zein izan zenuen lehenengo ardurak? Helbururik inportanteena, esan dezagun.

Gure hizkuntza egoerari buruz genituen intuizio eta esperientziak kontzeptualizatzea, horri buruzko hausnarketa egin eta, horrekin batera, hizkuntza normalkuntza. Ordurako, Euskara-

ren legea onartuta zegoen 1982ko azaroan, eta normalkuntza kontzeptua ezagutzen hasita geunden. Eleaniztasunak ere asko kezkatzen ninduen. Oso garbi izan nuen euskararekin bakarrik euskararen geroa ez genuela ziurtatzen. Alderantziz, arriskutan jartzen genuela. Inguruan ikusita nengoen, euskaldun peto-petoak, baserrian bertan ere bai, erdararen kezka izugarriarekin. Kasuren bat edo beste, oso gertukoa: aitona bat bilobari erdaraz, etorkizuna ziurtatzeko asmoz. Garbi nuen euskararen normalkuntza gaztelaniarekin batera, Iparraldean frantsesarekin batera, egin behar genuela. Horretaz gain euskararen normalkuntza esaten genion prozesu hori politika alorreko gatazkaren atzarretatik libratzea nahi nuen.

Aspaldi erakutsi ziguten behi-esnea ez dela esne-behia. Esnea da batean, behia bestean. Hizkuntza politika dela eta, gehiago du politikatik, hizkuntzatik baino.

Bai, politika da, baina nik gatazkaren atzarretatik libratu nahi nuen euskara. Neurri batean lortu dugu, baina ez nahi genuen beste. Begira, nik ezagutzen ditut Neguri inguruan bizi diren zenbait familiako haurrak, euskaraz eginez. Gure hezkuntza ereduak mugak dituzte, jakina, baina bestela egingo ez genituen gauzak egin ditugu horiei esker. Aipatu ditudan Neguriko horiek euskararen oihartzuna dute nahiz eta, oraindik ere, beraien etxean euskara ezjakinen, baseritarren, nekazaritza girokoen edo hiri girotik aparte bizi direnen zerbait bezala bizi duten. Hemen, Rikardo Arregi ekarri behar dut berriz ere gogora. "Euskararen etorkizu-

na gorbatahunen eskuetan dago" esaten zuen. Nik, aurrena entzun nionean harritu egin nintzen. "Zer esan nahi du honek?". Baina ondo arrazoi zuen Rikardok. Gaur egun gorbata gutxiago erabiltzen da eta gorbataren lekuan ez dakit zer beharko genukeen, baina irudi horrek balio du. "Euskarren etorkizuna gorbatahunen eskuetan dago".

Atzera jo ahal izango bazenu, zein pauso zuzenduko zenituzke?

Ez naiz damu. Gauza guztietan ez du batek asmatzen. Hori aitortu beharra daukat. Agian, momentu batzuetan ez nuen nire taldearen egituraketan asmatu. Oro har, bai, baina beti-beti ez. Bestetik, hemendik begiratuta esaten dut, neure buruari esaten diot, baina ez dut uste akatsa denik, gehiegi bizi ote nuen nire ardura hori. Batzuetan distantzia gutxitxo hartu ote nuen. Baina horiek izateko moduak dira. Ez dut uste horregatik damu izan behar dudarik. Handik aurrera Historiak juzga dezala. Gauza guztietan ez nuen asmatuko, baina gorputz eta arima aritu nintzen. Egunero-egunero, gorputz eta arima.

Hizkuntza Politika kontuetan ari zara gaur egun ere, ezta?

Bai, baina oso era apal eta xumean. Gauza batzuetan parte hartzen ari naiz. Beste batzuetan lankidetzan eskatzen didate. Hizkuntza politikan parte hartzeak, niretzat, zerikusi handia du gure herriaren elkarbizitzarekin. Horrek kezkatzen nau. Ez da zer-nori-nork kontua bakarrik, beste zerbait da.

Gainerakoan...

Nire bizitzako garai honetan nire lanbidea eta nire familia bizitza uztartzen ahalegintzen naiz. Esate baterako, hezkuntza eta kulturari lotutako hainbat lanetan ari naiz, nire kontura, eta nik sekula usteko ez nuena, telelana esaten zaion hori eza-gutzeroa iritsi naiz. Beste bizitza bat gehiago. Gutxiago edo gehiago, betiko kezkak bizi ditut, nahiz eta garaian garaiko inguruak ere mugak jartzen dizkizun, bai eta aukerak ematen ere.

Zer diozu egoera politikoaz?

Tartea utzita bizi dut politika. Distantzia. Ez dut lehengo

Bertsoa

DOINUA:
HIL DA CANOVAS

Bizitzan zehar hainbeste postu,
hainbeste lan eta neke,
eta atzera begiratuta
ikuspegia zein ote?
Zu ez zarela damu diozu,
hala pentsatu liteke,
baina bizitza bizi ondoren,
hain oso eta hain bete,
bide horretan zein pausorekin
geratuko zinateke?

Aitor Mendiluze

ardurarik eta, beraz, tarte bat dago. Gainera, nahi dut tarte hori egotea ere. Nire lehentasunak beste batzuk dira orain, familia, lanbidea... Baina gezurra esango nuke ez zaidala axola edo ez dudala jarraitzen esango banu. Egunero jarraitzen dut eta, garbi esango dizut, kezkatu egiten nau egoerak. Badirudi katramila izena duen laino astun eta beltza daukagula gure gainean. ■

ARRIGORRI
ITSAS PENTSIOA
-ONDARROA-

bizkaiko kostaldea ezagutzeko aukera paregabea!

zerbitzuak

- Biko logelak bainugelarekin
- Garbilekua
- Jatetxea
- Kafetegia
- Egongela
- Jolas aretoa
- Irakurgela
- Delicatessen motako denda

www.arrigorri.net

Arrigorri Itsas Pentsioa leku paregabea dago, hondartzaren gain-gainea, bertara sarbide zuzena duela. Talaia baten gisa, itsasoa aurrean eta Ondarroako portua zein Saturrango hondartza ezker-eskuin. Barnealdera so eginez, Lea-Artibaiako mendixka, erreka, baso eta herriak

 946 134 045
605 711 684

zenbat
gara
elkarte

ondarroa

Arisko Urmeneta

↑ **ONGI**

GAIZKI ↓

PALA NOLA ERABILI EUSKAL JAI-EN . . . SK<

Jesus M. Ariznabarrota Zubero

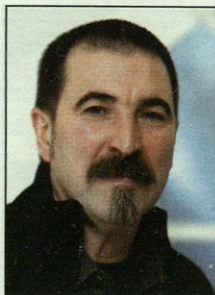
LABEKO KOMUNIKAZIO IDAZKARIA

Aberri Egunerako baietz!

Irailaren 12an sei urte beteko dira Lizarra-Garaziko akordioa sinatu zenetik. Krisialdia etorri zenean, batzuk porrot hitza erabiltzen hasi ziren bitartean, beste askok argi adierazi genuen hortik aurrera garai berria zabaltzen zela euskal politikagintzan. Ordura arte gatazkaren sustaian dauden gakoak saihestu eta ondoriozko fenomenoak azterketa hutsean geratzen ziren sektore politiko gehienak. Baina, ondoren, adierazpenaren edukian zehazten diren gakoak eztabaida politikoaren ardatz bilakatu dira eta, egun, euskal jendartearen gehiengo oso zabalak bat egiten du gatazkaren konponbiderako planteatzen duen giltzarriarekin: "Euskal Herriak hitza eta erabakia izan behar du".

Sei urteok ez dira alferrik pasatu eta indar politiko guztiak saiatu dira bere proposamena gauzatzen eta saltzen, ziklo politiko berrian bere proiektuak baldintza abantailatsuetan kokatzeko. Horrexegatik eraso dute Estatuak era hain bortitzean Euskal Herria eta ahalgindu dira ilegalizazioen bitartez joko-eremu politikotik kanpo uzten gatazkaren konponbide prozesuan hain paper garrantzitsua duen Ezker Abertzalea. Erasoci indartsu erantzun izanak eta ilegalizazio eta errepresioaren gainera Ezker Abertzaleak bere protagonismo politikoa galdu ez izanak, gauzak bere tokian jartzen ditu eta Lizarra-Garazi adierazpeneko beste giltzarri demokratiko bat indartzen du, hots, "proiektu guztiak erdiesteko baldintza berberetan kokatu behar direla".

Gatazkaren konponbidean pausoa emateko baldintzak sortzen ari dira eta irizpide eta proposamenak mahai gainean jartzeko eta adostasunen bila hasteko garaia da. Ez da gauza erraza, jakina, baina alde guztietatik zuzentziak eta borondate onez jokatzeko gero pausoa eman daitezke eta, zentzu horretan, sortu berria den Nazio Garapenerako Biltzarren barnean osatu den Gatazkaren Konponbidea Sustatzeko Batzordearen asmoa lan hori bideratu eta baldintzak sortzea da. Ez gara proiektu politiko desberdinei buruzko adostasun

ELI GOROSTEGI

edo paktuez ari, gatazkaren sustraierara jo eta oinarri-oinarrizko kode demokratikoa eta gatazka gainditzeko giltzarriak finkatzeaz baizik.

Euskal Herria aintzat hartu eta euskal herritarroi hitza eta erabaki ahalmena onartzea da funtsezko giltzarria, hots, autodeterminazio eskubidea aitortu eta gauzaren prozesua bideratzea. Eta, besterik asmatzen ez den bitartean, herritarrok geure hitza eta erabakia agertzeko modua galdeketa da, beraz, herri galdeketa konponbide prozesurako ezinbesteko tresnatzat onartzea beste oinarritzko giltzarri bat da. Hauekin batera lurraldetasuna dago, hau da, euskal herritar guztiei erabakitzeko ahalmena onartzea, beraz, Euskal Herria bere osotasunean aintzat hartu eta lurralde guztietako eragile politiko sindikal eta sozialei, inolako bazterketarik gabe, bere proposamenak mahairatzeko eta prozesuan parte hartzeko aukera eskaintzea, eta lurralde guztietako herritarrei galdeketa parte hartzeko eskubidea onartzea.

Giltzarri bakun hauen inguruko adostasuna lortzeko baldintzak daudela uste dut, zeren, oinarritzko kode demokratiko baten barnean egonik guztiz onargarriak izan beharko lukete bere burua demokratizatzen agertzen duten guztientzat; abertzaleak zein nazionalista espainiar edo frantziarrak izan; ezkerrekoak zein eskuinekoak izan. Benetako test demokratikoa mundu guztia erantzut. Kontua da, adostasun hori pauso erabakigarria izango litzatekeela ondoren prozesuaren gauzapea zehazteko: galdeketa-aren edukia, bideratzeko era, epeak, lurralde desberdinen errealitatea nola izan kontutan eta abar luzera.

Indar politiko guztiak diote bere proposamenak prest dituztela, beraz, udazken-negu honetan aukera bikaina dago proposamenok mahai gainean jarri eta aipatutako ariketari ekiteko. Tartean bakoitzak jakingo du zer egin behar duen prozesua laguntzeko eta ez oztopatzeke. Ea Aberri Egunerako inoiz baino akordio zabalagoa adosteko gai garen. Ni neu, ziur nago baietz. ■

Indar politiko guztiak diote
bere proposamenak prest
dituztela, beraz, udazken-negu
honetan aukera bikaina dago
proposamenok mahai gainean
jarri eta aipatutako ariketari
ekiteko.

Tartean bakoitzak jakingo
du zer egin behar duen prozesua
laguntzeko eta ez oztopatzeke.

Ea Aberri Egunerako inoiz
baino akordio zabalagoa
adosteko gai garen.

Ni neu, ziur nago baietz

Joxerra Aizpurua

INDUSTRI INGENIARIA

Ikerketa

H

ona azken aldi honetan hainbat lekutan entzun ditudan iruzkinetatik batzuk: "Ikerketa-lan baten emaitzarik onena lehen galdera bat zegoen lekuan bi uztea da". "Guk euskal ikerlariak baino ikerlari onak nahi ditugu". "Europako estatu guztiak, sartu berriak barne, ikerketa-lerro berdinetan ari dira lanean". "Zerk bereiztuko du Euskal Herriko ikerketa eta beste herrialdetakoa?". Une honetan Eusko Jaurlaritza Zientzia, Teknologia eta Gizarte Plana (ZTGP) 2005-2009 prestatzen ari da eta bere elaborazioan enpresa eta ikerkuntza alorreko hainbat pertsona inplikaturik dagoenez ideia eta esaldi ugari isurtzen ari dira bilera eta txostenetan.

Euskal enpresetan aspaldi egiten da ikerketa eta joan den hamarkadan administrazioaren laguntzaz, ikerketa egituratzen eta antolatzen hasi zen. Hainbat plangintza, finantzabide, parke teknologiko eta enpresa sortu dira azken hamabost urteotan eta ondorioz ikerlariarena merkatuan dagoen lanpostuetako bat da jada.

ZTGP delakoaren garrantzia, beraz, handia da ez bakarrik zuzenean inplikaturik daudenentzat, baita Euskal Herriarentzat ere, ikerketa beti gauza askoren traktore izan eta izaten baita.

Arestian aipatu iruzkinetatik batzuetan oinarritzko hainbat burutazio azalduko dut.

"Ikerketa-lan baten emaitzarik onena lehen galdera bat zegoen lekuan bi uztea da": Ikerketaren alorrean ikerketa generikoa eta aplikatua bereizten dira. Lehenengoan gauzen zergatia ulertu nahi den bitartean bigarrenean aplikazio praktikoetatik hurbiltasuna bilatzen da. Euskal Herriaren tamainagatik eta ditugun baliabideak kontutan hartuz ikerketa aplikatua da ez bairik gabe behar duguna, etenik gabeko hobekuntza baita gure produktuen lehiakortasuna mantenduko duena. Dena den, oinarritzko ikerketak esparru bat behar du eta batez ere, Euskal Herriaren zutabe izango diren baloreetan oinarrituz. Zutabe baloreak sektore askoren arteko eztabaide-tatik finkatu behar badira ere nik batzuk

ALBERTO ELOSEGGI

azpimarratuko ditut: hizkuntza ingeniari-tza eta garapen jasangarriekin zerikusirik duten teknologiak.

"Guk euskal ikerlariak baino ikerlari onak nahi ditugu": Gero eta globalizatuagoa den mundu honetan txorakeria litzateke uko egitea munduko edozein pertsonak egin deza-keen ekarpen on bati. Beti pertsonarik ego-kienak topatu behar dira gauza guztietarako, baina onartuko al genuke munduko kudea-tzaile onenekin osaturiko Eusko Jaurlaritza? Ez ezta! Edo bai?

"Zerk bereiztuko du Euskal Herriko ikerketa eta beste herrialdetakoa?": Herriek ezaugarri geografikoak, komunikatzeko hizkuntzak, sentitzeko eta bizitzeko erak, historia ekonomikoa eta abar luze bat dituzte. Euskal Herriak orografia menditsua eta itsa-soa ditu, euskara, espainola, frantsesa eta

ingeleza dira komunikazio-hizkuntza nagusiak, kolore urdin eta berdeak dira gehien ikusten ditugunak, indus-tria transformatzailerik eta zerbitzu sek-toreetan gero eta gehiago oinarrituta-ko ekonomia dugu, gainera garraio eta pertsonen pasabidea gara...

Kasu honetan gure zilborrari asko begiratu behar diogu, batez ere plan-teatuko ditugun ikerketaren objektua eta helburua Euskal Herria eta Euskal Herriarrak direlako nagusiki. Honek ez du esan nahi gizakiari, oro har, dagokien gaietan parte hartu behar ez dugunik, esfortzuak ongi neurtu behar ditugula baizik. Espazioan planeten ezaugarriak aztertzeke zereginean gureak txikia behar du izan derrigo-rrez, baina hizkuntzen arteko komuni-kazio teknologietan apustu sendoa behar dugu edota, azpiegiturak, oro-grafia eta garapena uztartzen dituen teknologietan.

Azkenik, faltan botatzen dudan aspektu bat komentatu baino ez. Hain zuzen ere, ZTGP prestatzeko lanetan humanitate edo letratako pertsona oso gutxi parte hartzeak, honelako plan garran-tzitsuak behar duen gizakiarekiko begirunea ez izatea ekar dezake eta ondorioz, gizakiak berarengandik urrun dagoen zerbait bezala kontsidera dezake. ■

Espazioan planeten

ezaugarriak aztertzeke

zereginean gureak txikia

behar du izan derrigorrez,

baina hizkuntzen arteko

komunikazio teknologietan

apustu sendoa behar dugu

edota, azpiegiturak,

orografia eta garapena

uztartzen dituen

teknologietan

Oier Arrolaza

DANTZARIA

Klonak eta morrisak

Ingalaterratik etorritako dantzariak zur eta lur geratu dira futbol zelaian milaka dantzari ikusita. Headcorn Morris-ak dira, Kent eskualdekoak, morris dantzariak beraz. Morris-ek 6-8 dantzarik osatutako taldetan dantzatu ohi dute, arropa txuriz jantzita, kolore biziko gerriko eta zintekin apainduta, eta belauen azpian txintzarriak dituztela. Entzuna zuten Euskal Herrian beraien oso antzeko dantzak zeudela, eta Getxora iristean, Itxas Argia taldeko dantzariak ikustean berretsi dute morris dantzek eta euskal dantzek dituzten antzekotasunak. Biharamunean, Abadiñon daude Headcorn Morris dantzariak. Bizkaiko Dantzari Eguna ospatzen da bertan eta ikusminez jarraitu dute Astola futbol zelaian bildutako milaka dantzarien emanaldia. Hasteko dantzari kopuru handiak harritu ditu. Baina taldeek zelaia hartu eta dantzari-dantzari ekin diotenean, kopuruak baino dantzari guztiek dantza berberak eta modu berean egiten dituztela ikusteak eragin du morris dantzarien harridura.

Kent-era bueltan Euskal Herrian ikusitakoaren berri eman diete beste morris dantzariei. Morrisen eta ezpata-dantzen arteko antzekotasunak, makilak elkar jotzeko euskal dantzariek erakutsitako abiadura eta trebetasuna, eta zerurantz jaurtitako ostikada indartsuak izan dituzte mintzagai. Baina zerbaitek harritu baditu, dantza talde guztiak errepertorio bera eta modu berean dantzatzeko ikustea izan da. Haien buruan ez da kabitzen horrelakorik, zer zentzu du herri guztietako talde guztiek dantza berberak egiteak? Non dago talde bakoitzaren nortasuna? "Hori anatema da!" adostu dute. Madarikazioa, gaitzesgarria erabat.

Tradiziozko dantzen ulerkera desberdin horien atzean kezka politiko oso desberdinak dituzten herriak daudela iruditzen zait. Politikan gauzatu ez den nazio batasuna folklorea bideratu nahi izan dute batzuk hemen. Ingelesek ez dute horrelako kezkarik eta herri eta auzo bakoitzak beren nortasuna aldarrikatzen du dantza tradizionalaren bidez. Hortik herri guztietako dantzariak elkarren klon bihurtzeak eragiten dien eskandalua. Niri milaka dantzari dantza bera egiten ikusteak ez dit eskandalurik eragiten, baina asperradura bai.

Badira dantza propioak dituzten herri eta auzoak. Dantzari klonen oihanean nortasun berezi horiek sendotzen ari dira azken urteotan.

ALBERTO ELOEGI

Ospakizun eta errepertorio propioak ez dutenak berriz noraiezen dabilta, hangoak eta hemengoak kopiaituz, baina dantzari pilaketa klonikoetan tokia aurkitu ezinda. Beste zenbaitek, bide berriak jorratu behar direla eta, koreografia berrien modari heldu dio. Tradizioak etengabeko berrikuntza eta egokitzea berezko dituela kontuan hartu gabe, eta tradizioaren txoko eta jira-bira aberatsak gozatzeak aukera izan aurretik, sormen lanetara emanak dabilta.

Abuztuaren 10ean, San Lorentzo eguna dela eta Iruñera hurbildu gara. San Lorentzo kaleko jaietan kaleratzen den dantzari taldea ikustera joan gara. Dantza berriak plazaratu dituzte orain bost urte auzoko jai egitarauan txertatuta eta arrakasta erabatekoa izan da. Dantza berriak dira bai, baina ikusi ditugun dantza horietan zenbait mendez han eta hemen dantzatu izan diren, eta oraindik hainbat tokitan dantzatzeko diren, dantzen erroak, sustriak eta arima bizirik daude. Berri-berriak izanagatik erabat tradizionalak dira. Izan ere,

Tradiziozko dantzen ulerkera desberdin horien atzean kezka politiko oso desberdinak dituzten herriak daudela iruditzen zait.

Politikan gauzatu ez den nazio batasuna folklorea bideratu

nahi izan dute batzuk hemen. Ingelesek ez dute horrelako

kezkarik eta herri eta auzo bakoitzak beren nortasuna

aldarrikatzen du dantza tradizionalaren bidez

dokumentazio zorrotzean eta tradizioaren ezagutzan oinarrituta eraiki dituzte dantza berriak. Eta dantza horiek gozatu eta maitatuko dituen auzoko jaien babesean plazaratu dituzte.

San Lorentzoko dantzarien proposamenak bat egiten du Ingalaterrako morris dantzariek tradiziozko dantzak ulertzeko duten moduarekin. Auzo edo herri bakoitzak bere dantza taldea izatea gauza ederra da, baina oraindik hobea talde horrek bere janzkera, dantza eta ospakizun propioak baldin baditu. Iruñea zaharraren bihotzean, San Lorentzoko dantzariei begira, morris dantzariak ikusi ditut dantzan. ■

Kasier Etxebarria

IDAZLEA

Manifesta versus Viola (eta alderantziz)

ZER OTE DA ARTEA? Oraindik ere Arte Garai-kidearen erronkarik handienetakoa da bere burua Arte dela demostratzea. Erakusten den artelan hau edo beste hura, ez dela anekdota huts edota jarduera alferrikakoa. Nolabait esateko, transzendentzia da, gaur ere, arazo nagusietakoa. Plastikak bide naturalistak eta modernistak abandonatu zituenetik behin eta berriz egin izan den galdera betikoa da gaur ere arazo nagusi: Zergatik da honako hau artea, zer behar du gauza batek artetzat har dezagun?

Galdera arras xingle horri korapilo handiz erantzuten diote adituek, benetako teoria landuak eraikiz, baina, funtsean, erantzun argia behar luke galdera hain sotilak: artelan bat arte da eta ez beste ezer, artistak halaxe izendatu duelako. Kitto eta akabo. Ez dago besterik, ez luke egon behar bederen.

Gaur da eguna, ordea, posmodernismoak eta kontzeptualismoak sortutako gaitza pairatzen duguna: zernahi izan daiteke arte; artearen ekarria ez dago artelanean bertan baizik eta haren osteko diskurtsoan; nornahik egin deza-ke artelan bat; dena da baleko...

Eta hala, artearen eta artisten balioa ez du dagoeneko proposamenak berarekin dakarren *balio egiazkoak* ematen. Artelan baten balioa, gaur eta hemen, ez dago artelanaren baitan. Beste faktore batzuk dira artea zer den eta zer ez den agintzen dutenak edo, beste modu batean esanda nahiago bada, *arte jarduera zuzen-*

ELI GOROSTEGI

naiz haragoko faktoreek deliberatzen dute zerk balio duen eta zerk ez: curatorrek, galleristek, merkatuak berak...

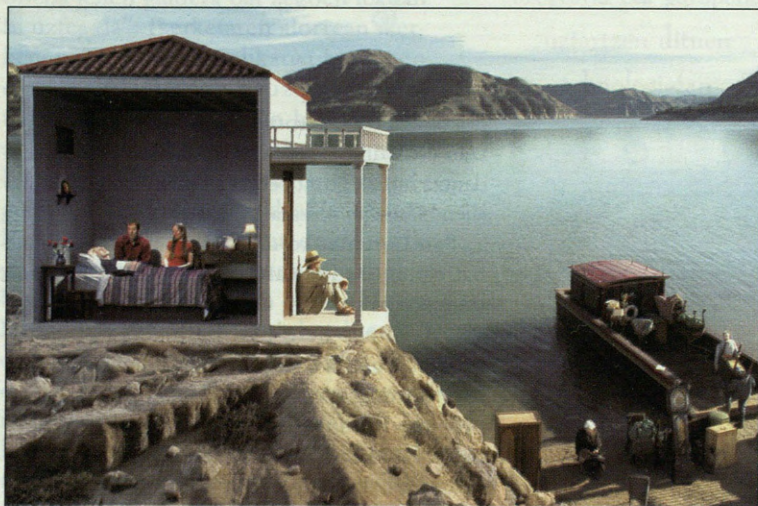
KARTOIZKO KAXA ALU BATZUK. Duchampen bidetik Andy Warholek *Brillo xaboiaren kaxak* egin zituenean, —kontsumo munduko objektu arrunt eta baliogabea arras garestituz—, hankazgoratu egin zen artearen mundua.

Horraio uler zitekeen apur bat, artearen bideak ekarri eta garatutakoa. Azken finean, ordura artean, kontenplatutakoa ederresten bazen, aski zen zer den artea eta zer ez den erabakitze. Baina Warhol-ek, Beuys-ek eta beste batzuek, kolokan jarri zuten neurri nagusi hori eta zernahi arte izan daitekeela frogatu zuten, diskurtso landuaren beharra areagotu egin zen. Nolabait ere, —Arthur C. Danto-k esan zuen bezala—, *Artearen finiera* gertatu zene- tik hona, gauzak ez dira hain linealak izan. Zeren eta zaila bada Warhol-en *Brillo box* horiek ulertzea, zer ez ote da 1995ean Mike Bildo-k egin zuen beste lan hura, “Hau ez da Andy Warhol-en *Brillo kaxa*” izeneko ulertzea? Jakina, Bildoren artelana Brillo xaboiaren beste kaxa soil bat baino ez da.

Esan nahi dudana da, gaur ez dagoela artea hurbildu ere egiterik *neurri zahar hutsarekin*. Derrigorrezkoa duela artezaleak diskurtsoaren ezagutza apur bat eta artearen bilakaera ezagutzea, artelana dastatzera iritsiko bada. *Pasibotasunari* gailendu egin zaiola *aktibotasuna*.

ZAHARTZEN ARI NAIZ. Otsaila bitartean, Guggenheimen daukagu aukeran Bill Viola-ren azken lana eta Donostia-Pasaian Arte Europar Garai-kidearen Manifesta Biurterokoa, irailaren azken egunera arte. Biak ala biak proposamen zeharo ezberdinak.

Manifestan bildu diren lanak ikusitakoan, depresio latzaz irteten da bat aretoetatik. Ia dena da iluna, gogorra, zatarzalea, txukuntasunik gabe egina... Esan liteke Kuzma eta Gioni curatorrek eginiko aukeraketak ahan-tzi egin duela Pere Jaume-k aipatzen duen *edertasunaren bilaketa ezinbestekoa*. Manifestan ikusitakoak ikusita, ematen du artearen zeregina, gizakiok bizi ditugun arazo gogorrenen kon-taketa erarik latzenean egitean datzala: sustrai-gabetasuna, komunikaziorako ezintasuna,

Manifestan bildu diren lanak ikusitakoan,
depresio latzaz irteten da bat aretoetatik.

Ia dena da iluna, gogorra, zatarzalea,
txukuntasunik gabe egina... Esan liteke Kuzma
eta Gioni curatorrek eginiko aukeraketak
ahantzi egin duela Pere Jaume-k aipatzen duen
edertasunaren bilaketa ezinbestekoa.

bakardadea, masifikazioa...

Oro har, plazerik ia batere ez dut aurkitu hainbeste artistaren proposamenen artean, eta Manifesta Donostian egiteari bikaina baderitzot ere, ezin esan dezaket gozatu apartekorik eskaini didanik bertan ikusitakoak. Ez dakit zergatik ez duten edertasunak eta atseginak ere egon behar Arte Garaikidearen helburuen artean. Ene ustez oso mugatua izan da curatorren hautaketa eta ekarrikeria ederrena katalogoan eurek biek idatzitako lan teoriko sakon bezain zailetan dago. Euskal artista apurren lana ere, ez zait fitsik interesatu. Zatarra eta *dejá vu*, labur esate aldera.

Gozamen aparta, kontenplazio ia mistikoak ematen duen plazer paregabe hori, Bill Violak Bilbora ekarri duen lanean sentitzen da. Batez ere *Egunekora irtetea* izeneko lana erakusten duen aretoan. Paregabea da ene irudiz, artista honek iradokitzeo daukan gaitasuna. Dena da eder, dena dotore, teknikoki izugarria... Arteari berari buruzko erreferentziak beteta dago: Fra Angelico, Giotto... Eta arretaz begiratzen duenarentzat baita Magritte edo Edward Hooper ere. Zoragarria zinez.

Baten batek esan dezake errazkeriarako joera dudala, Viola Manifestaren hain gainetik jartzeko. Eta baliteke. Baina ikusle soil eta aske naizen aldetik, ezin du inork agindu nigan. Are gutxiago artearekin plazera eta aitzinamendua bilatzen duten nire neurri intimoetan. Ez eta ere ongi ordaindutako curator hipermodernoek ere, errealitateak hain urrun, abioi batetik bestera, aireportu artean bizi diren horiek, euren botereari esker, kriptikoa, gotorra eta zatarkeria merkaturako balio bihurtu nahi duten horietakoek. *Gazte* izatea, *berri* eta *on* izatearekin nahasten dutenak, alegia.

Artea ulertzeko manera ezberdinak dira proposatutako bi aukerok. Horixe da koska, hain zuzen ere: diskurtsoak diskurtso, nork bere baliokoa aurkitzen asmatu behar duela. Batzuetan uste baino errazago dago, hala ere. ■

Amatiño

Neskatxak ez dute euskeraz...

"Neskatxak ez dute euskeraz itzegin nai..." izenburuko artikulua idatzi zuen Joxe Azurmendik 1964an (Jakin, 16. alea). Orain horrelakorik ez den arren, jakinikoa zen orduan neskek mutilek baino errazago jo ohi zutela erdarara. Neskek salbatuko ala galduko omen zuten euskara. Azurmendiren ustez, ez zen egia neskek ez zutenik euskeraz egin nahi, "ezin zutela nahi baizik". Azurmendirenak laburbilduz, sortze beretik omen datzekio emakumeari ispilu-zaletasuna eta, ondorioz, emakumeak gizonezkoak baino errazago islatzen ditu gizartean indarrean dauden baloreak. Hau da, 1964ko neskek garaiko termometroa baino ez ziren.

Zenbaitek matxistatzat joko zituen 80ko hamarkadan Azurmendik hogeitaz lehenago aditzera emandakoak, baina hogeitaz lehenago hainbat komunikazio-adituk Azurmendik berrogeitaz lehenago esandakoak berresan ditu telebista-programa arrosen arrakasta aztertzerakoan.

Egun ere, euskararen osasuna, emakumeen euskaltzetasuna eta gizartearen euskal balorazioa ildo beretik doaz. Auskalo euskarak aurrera egin ote duen neskek euskaltzaleku direlako edo neskek euskaltzaleku diren gizarteak euskara birbaliotu duelako. Baina, zer gerta ere, pareko doaz. Orain 40 urte bezalaxe. ■

Joxe Mari Ostolaza

Zu, halakoa zara

Bota zidan kafea ekartzearekin batera. Futbol entrenatzaile zinela ezagutu zintudan, Eltzegor taldean kantari ere entzuna zaitut... Garai batean holakoetan kontra eztarritik joaten zitzaizkidan edariak, izan ere izugarri inkomodatzen naute nitaz neronek baino gehiago dakitela uste dutenek. Kafea sartu ondoren, aspaldiko ezagun batek ikusi nahi ninduela esan dit, eta hari telefonoz hots egitea proposatu. Onartu diot kezkatu. Hogeitaz lehenago bat minutu barnean bertan nuen, joan diren hogeitaz piku urtetan ikusi gabeko ezaguna. Lehen begi kolpean ez diot antzik hartu. Bigarrean, parez pare belarriz ere ez, haren ahotsa arrotza egin baitzait, berria, inoiz entzun gabea. Lotsarazi egin nau, honek ere nitaz dezenteki zekiela ohartarazi nauenean. Izena entzun diodanean jakin dut norekin nintzen, urte guzti hauek preso eduki duten hura nuela nire aurrean. Neure gogoan ile beltz kizkur ugaria nuena, gris xapala eta urri dauka, Jaizkibel mendiaren bilakaeraren antzera. Begirada zorrotza, ñir-ñir zaintsu ernean kausitu diot, inguru erasotzailean balitz bezala. Urtetako kartzelako bisitarien mozorroak armairuetan, gure inauterietara eginda ez du bere pertsonaia eraikitzeo asmorik, hain ustel irizten baitio bizi diogunari kartzelak abandonatzen ez diotak, hura itsatsita bizkar motxila baitu. Ondorengo bazkaria kontra eztarritik joan zait, siesta izorraz. Hurrengoan beharko du on egitearenak. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Udak dakarrena, urak daroa

Udak denetarako ematen du. Aspaldi amesten zuen lurraldera, hirira, mendira, hondartzara joateko aukera izan du urliak, eta argazki, bideo eta diapositibez gainezka itzuli da etxera. Sandiak ia herritik irten gabe bota ditu ordu luzeak gehien atsegin dituen zaletasunei bidea ematen: probetxuzko zerbait egiten ari delakoan ibili da, ezer egin gabe. Berendiak ez du, lagun zaharrekin egoteko aitzakiaz, zurrutari zurrut ibili beste lanik hartu.

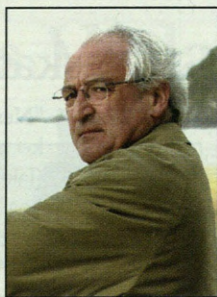
Nornahik bere nahira jokatzeko du oporetan, agindurik emango dion nagusirik gabe eta uste osoan oporraldia berea eta beretzat izango duela. Donostiako Kursaal-era Verdi-ren *Un ballo in maschera* ikus-tera joan zenaren atsegintasunak parean izango du yate koskor batean atunetara joan zenaren esperientzia atsegina. Batek, irakurketa; besteak, *dolce far niente*; halakok, musika: beste hark, txipiroiak pelaio erara. Denek dute beren oporren gogoangarritasuna errebindikatzeko arrazoiaren bat.

Uda –edo, nahiago bada, oporrak–, edo neguan egin ezin daitezkeen gauza guztien esperantza hori; uda, edo frustrazio gordeenak gainditzeko etapa; uda, edo bete gabe utzi izan ditugun ilusioak betetzeko ilusioa; uda, edo ase gabe utzi izan ditugun egarriak asetzeko egarria; uda, edo urteari urte geure buruoi egiten diogun tranpatxo dialektikoa –oporrak egindako lanaren ordaina direla sinesterrainokoa, eta ez opor soil, inolako maiztertzarik gabeko pasarte–.

Hona zer den ganbatxo ondo egosiek eta txakolin freskoak gozatzen eta arintzen ez duten urtaroa –parentesia soil laburra dela dakigun sasoi eder ustea–: lanari ihes egin nahirik lortu genuen atsedenerako urte-sasoiak lanera itzultzeko premia halako bat –madarikatua bedil– sortarazten digu.

Denbora egin, denbora bete, denbora irabazten dugulakoan bizi dugu dena; ohartu gabe denbora dela egin eta bete eta irabazten gaituena. Gu izan gara denboraren, eta ez denbora gure.

Udak denetarako ematen du?

ALBERTO PIÑEIRO

Denbora egin,
denbora bete,

denbora

irabazten

dugulakoan bizi

dugu dena, ohartu

gabe denbora

dela egin eta bete

eta irabazten

gaituena

Eltzekalte

Nire auzoko mutil batek hogeita hamabost urte-ekin alde egin du etxetik. Motibo jakinik gabe, ez baitu ez neska ez mutil-lagunik. Bakarrik bizitzera? Ez zaio bakardadea gustatzen. Orduan? Etxeko giroa itolarrria egiten omen zitzaion, horra alde egiterakoan eman omen duen arrazoi bakarra.

Orain urtebete doi hil zitzaion ama, eta hori izan daiteke oinarriko arrazoiak. Hark dena barkatzen zion, hark maitasunezko erapen halako batez eramaten zuen semearen esklabutza. Ez zuen sosik uzten etxean, aurrezki kutxan sartzen baitzuen hizkuntza akademian irabazitako diru guztia. Ez zuen sosik ematen gurasoen etxeko premietarako, jatorduengatik, amaren lanaren ordainetan.

"Etxekalte duk, baina ez eltze-kalte" esaten zion aitak entzun nahi zuenari. Ama sutan jartzen zen aitari hori entzundakoan.

Aitak ez du negar handirik egin semea etxetik alde egiten ikusi duenean, maleta bat eskuan, aurrezki kutxako libreta patrikan.

Paperezko orri hau

Czeslaw Milosz poeta poloniarra hil da. Urte hasieran, hark egindako orri zuriei buruzko hausnarketa eder baten berri eman nuen dietario honetan. Testua laburbilduko dut orduan irakurri zuenaren lagungarri, irakurri ez zuenaren pizgarri:

"Poeta bazara, garbi ikusiko duzu paperezko orri honetan hodei bat dagoela airean. Hodeirik gabe, ez legoke euririk; euririk gabe, arbolak ez lirateke haziko; eta arbolarik gabe, ez legoke papera egiterik. Hodeia beharrezkoa da papera egon dadin. Hodeirik ez balego, ez legoke paperezko orri hau ere. Beraz, esan dezakegu hodeia eta papera elkar lotuta daudela".

"Are arretatsuago begiratzen badiogu paperezko orri honi, eguzkiaren argia ikusiko dugu bertan. Eguzkiaren argirik gabe, basoa ez litzateke haziko; izatez, ezer ez litzateke

irudiak:

Antton Olariaga

haziko. Guk geuk ere ezin dugu eguzkirik gabe hazi. Beraz, badakigu eguzkiaren argia dagoela paperezko orri honetan ere. Papera eta eguzkia, elkar lotuta. (...) Modu horretan begiratzen dugunean, konturatzen gara gauza horiek guztiak gabe, honako paperezko orri hau ez litzatekeela existituko. (...) Esan deza-kegu dena hemen dagoela, paperezko orri honetan. Ezin duzu hemen ez dagoen gauza bakar bat ere seinalatu —denbora, espazioa, lurra, euria, mineralak, eguzkia, hodeia, ibaia, beroa—. Dena dago elkar lotuta paperezko orri honetan. Paperezko orri honen existen-tzia lotuta dago gainerako gauza guztien existen-tziarekin".

Budismoak zerikusi handia du testu horri-
darien espiritualtasunarekin, budismoak zeri-
kusi handia izan zuen Milosz-en bizitzarekin
eta poesiarekin. Orain, hil denean, bizitzen
hasi da gauza guztien existentziarekin loturik.

Kontrastea

Terraza batean nago, kaña baten
aurrean, olatu egoki baten zain
dauden surf zaleei begira. Goi-
zean goiz agertzen dira
malekoira, garai bateko
arrantzaleen aditu-begira-
da bera dute itsasoari begiratzeko-
rakoan. Gero, surfeko taulari
erretxina eman, eta itsasoan
sartzen dira. Auskalo zen-
bat ordu egingo dituz-
ten bertan: ez dute
olatuena zain beste

zereginik, beste ardu-
rarik, beste ametsik. Ez dakit nondik bizi
diren; bai, ordea, nola bizi diren: olatu egoki
bat datorrenean, huraxe harrapatu, eta olatu
gainean datoz nireganantz, apar gaineko zal-
dun batzuk bailiran.

Baina gaurko olatuak ez dira oso handiak
eta ikuskizuna ere ez da hainbesterainokoa.
Egunkaria zabaldu dut. Afrikatik Italiara eta
Espainiara uholdeka datozen etorkinez bete-
tako pateren berri. Sotoak polizoiez betetako
ontzien berri.

Trago bat eman diot kañari. Haize pixka
bat sortu da iparraldetik. Itsasoa zakartzen
hasi da...

Olinpiar heroia

Heroi zaharren mundua da Olinpo, gaurko
heroiak ezagutarazi nahi dituzte olinpiar joko-

ek. Baina heroikotasunak ez du ano-
nimotasunik onartzen: hedabideak
bazkatu behar ditu, mer-
katua gizendu behar du,
eta, horretarako, heroiek
aurpegia eta begiak eta
irribarrea behar dute: jen-
deak aise identifikatzeko
moduko marka bat.

Baina ez zaizkit heroiak
gustatzen, eta Greziako
olinpiar jokoei buruz irakurri ditudan
albiste guztien artean,
batek suspertu du nire arre-
ta. 1900. urtean Parisen.
Holandako bi arraunlari eta lemazain
ontziko patroia gaixotu egin
dira azken momentuan, eta
ezin du estropadan parte

Gero eta sarriagotan nagusitzen zait
mundua hankaz gora dagoela esaten
didan aldarte itxaropenik gabea

hartu. Arduradunak lemazain baten bila hasi
dira Senako inguruetan. Txikia behar du, pisu
gutxikoa, ontzi batean ibiltzen dakiena. Hala-
ko batean begi biziko mutil koskor argi bat
aurkitu dute. Tratuan hasi dira. Mutilak ez du
eragozpenik. Esan dizkiote egin beharrekoak,
mutilak egin ditu saio batzuk, eta ez zaio
baterre kostatu lemake lana: estropada irabazi-
ko dute eta, estropadarekin, urrezko domina.
Baina sari-banaketakako orduan mutila ez da
inondik ageri.

Mutilak beste eginkizun batzuk zituen? Ez
zuen ezer jakin nahi ospakizunekin? Auskalo.
Kontua da ez zutela ezer gehiago jakin mutilaz,
eta kontua da ipuin polit baterako ematen
duela istorioak.

Agian, horrexegatik piztu zuen nire arre-
ta.

Hankaz gora

Ez dakit non irakurria: "Deabrua kontserba-
dorea da".

Ez dakit nondik hartua: "Arnasaren faltan
dago zerua".

Dena esateko: gero eta sarriagotan nagusi-
tzen zait mundua hankaz gora dagoela esaten
didan aldarte itxaropenik gabea. ■

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

Gaztaina / Larrua

Mizpira / Alpaka

Mizpira / Larrua

Mizpira / Zilarra

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P.K.

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htm>

Musika
Biniloaren
maitaleak

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak
❑ Sukaldean

❑ Denbora-pasak
❑ Ihesi
❑ Makina bat kontu

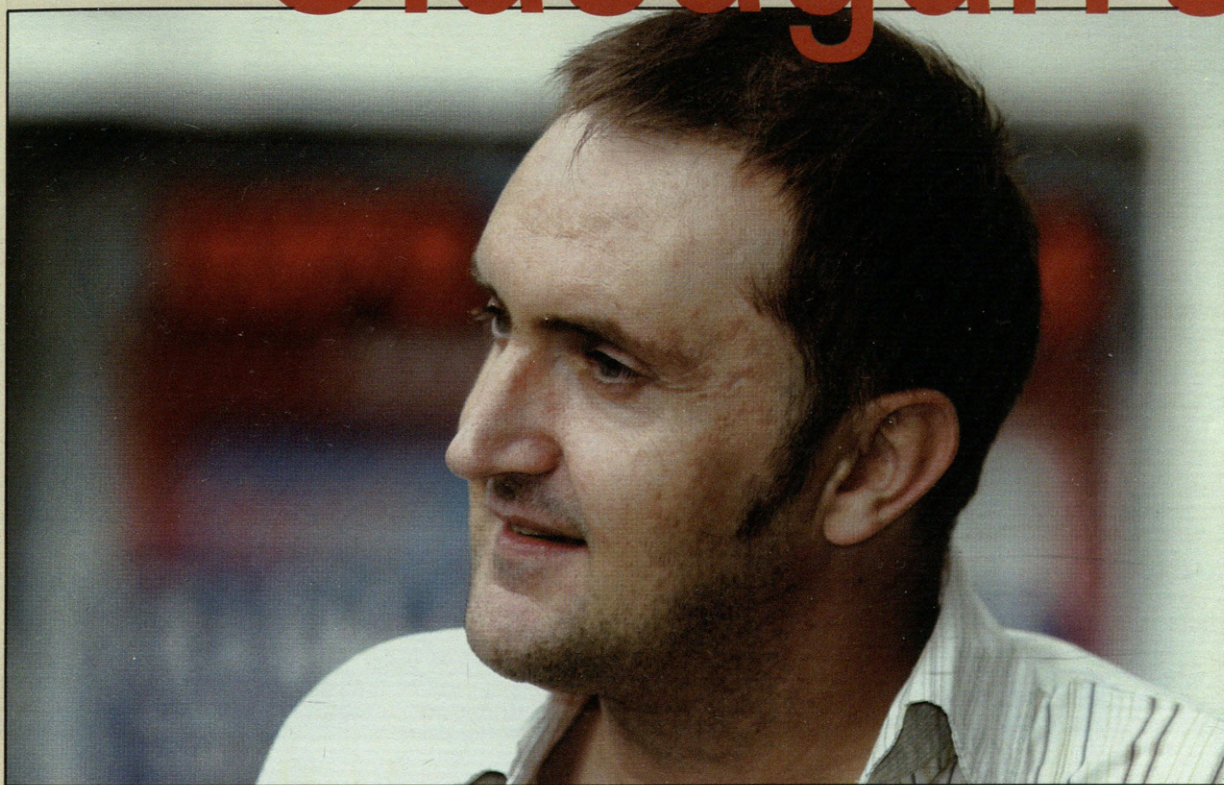
Ihesi
Laida eta Lagako
hondartzen
aberastasuna

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Juanjo Olasagarre

Laurogeiko hamarkadaren hasieran herri txiki nafar batean utopiaren atzetik abiatzen diren lau gaztetxo dira *Ezinezko mailetak* Juanjo Olasagarreren lehendabiziko nobelako protagonistak. Iraultza izkinaren bueltan dagoen sentsazioa dute, baina nahiz amets berdinak izan, ez datoz guztiak bat denean, koadrilan hori aitortzera ausartzen ez badira ere. Gero bakoitzak bere bidea hartuko du, harik eta beraietako bat Londresen hil dela jakiten duten arte. Horrek behartuko ditu beste hirurak elkarrekin bidaia bat egitera eta hamar urte aurretik batera bizitakoak eta eman zituzten urratsak bergogoratzen, orduko adiskidetasuna eta eduki zituzten ametsak gaur egun bakoitzak dituen uste eta sentimenduekin kontrajarriz. Horretaz guztiaz hitz egiten du orain artean poesia, antzerkia eta bidaia kronika jorratu duen Juanjo Olasagarrek ondoko elkarrizketan.

«Nahiago dut etsipena esperantza faltsua adierazteko»

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

Zer islatu nahi izan duzu zure lehen nobela hone-tan?

Utopiak bere balorea du, baina baita bere des-balorea ere. Utopiaren izenean zenbat jende eramane zuten aurretik Stalinekin? Eta Leninek ere bai batzuk. Niri interesatu zitzaidan islatzea gure bizitza pertsonalarengan zer eragin izan duen horrek. Iraultzaren subjektua hasieran bat zen, langilea eta gizona; ez emakumea, edo emakumea ere bai, baina gutxiago. Utopia ere izan zen aurretik gauza asko eramane zituen

hondeagailua. Eta nik kontatu nahi izan ditut aurrera eramane zituen gauza horietatik batzuk eta baita ere pertsonaiek gauza horiekiko zer harreman mota duten gaur egun.

Utopiari buruz mintzatzerakoan iraganaldia erabili duzu. Zure ustez utopia hil da?

Hori esaten dute. Nik uste dut esperantza ez dela hil, ezta utopia ere, hiltzorian dagoen arren. Baina utopia marxista —orain arte ezagutu dugun bezala behintzat— bai hil dela. Hau da, funtzionatuko duen gizarte zoriontsu bat eraikitze modurik dagoenik ez dut sinesten. Ez dago. Hobe daitezke gauzak... munduari begiraturik nola dagoen, egon behar du hori egiteko modurik! Baina zentzu horretan nahia-

agertu, te baina»

Juanjo Lasagarreri elkarrizketa

erdiko kaiera

errealitatearekin kontrastatzea, amets horiek pixka bat komatxo artean-edo jarritz. Hortik sortu zitzaidan lagun koadrila bat, Londres... norbaitek ezin duelako hemen bizi edo ez delako hemen bizi nahi eta hara joaten delako... Nolabait nire bizipenen isla ere bada nobela, nahiz agertzen ditudan guztiak ez diren nik bizitakoak izan.

Koadrilak garrantzi handia du zure narrazioan. Zehazki, zer da zuretzat koadrila?

Neurri batean gorroto asko izan diot hitz horri. Izan ere, koadrilak, zu bertako gune baldin bazara, ongi daude, baina baztertua baldin bazaude, sufritzeko tokiak ere badira. Koadrila sozializatzeko modu bat da, Euskal Herrian edo bertako herrietan behintzat oso normala dena. Nik beti esan izan dut herri txiki batean zuk ez dituzula zure lagunak aukeratzen, egokitzen zaizkizunak daukazula. Eman dezagun, lau urte goitik, lau urte beheitik, zure adin inguruko hogeitak pertsona daudela herrian; bada, horiekin moldatu behar duzu. Makurrago edo hobe, baina horiekin moldatu beharra daukazu. Nobela niri interesatu zitzaidan koadrila agertzea, munduak edo gizakiok izan ditzakegun gatazkak ere hor agertzen direlako. Familian agertzen dira, talde politikoetan ere bai, eta koadrilatan baita ere. Baina nobelako koadrila hori ez zen bakarrik koadrila zentzu naturalan, talde politiko bat ere bazen... Ez dakit, gauza piloa nahasten dira hor.

Ematen du pertsona batzuek koadrila osatzen badute, nolabait elkar maite behar dutela. Ez da hori zure pertsonaien kasua, ordea. Ez al da harritzekoa?

Ez dakit. Uste dut gorrototik gehiago dagoela liburuan amodiotik baino. Lau pertsona horiek elkar bizitzera kondenatuta egon dira garai batean, baina orain jada ez, eta hori batzuentzat liberazio bat da... Psikoanalisitik begiratu izan daiteke amaren sozializatzeko kontzeptu hori ere: taldea, babesa. Baina, noski, hori da nire lagun Rikardo Arregi Díaz de Herediak esaten duena. Berarentzat nobela hau ez da hainbeste utopiari buruz, baizik eta niaren erakuntzari buruz, hau da, bakoitzak bere burua nola eraikitzen duen nerabazarotik gaur arte. Eta hor jada bai aurre egin behar diozula taldeari, alde edo kontra. Koadrilak eskaintzen dizkizunak zure burua eraikitzeko moduekin bat baldin badatoz, ez daukazu gatazkarik; baina hori ez bada horrela, gatazka sortzen da, neurri batean kontra egin behar diozu eta horik sortzen dira gorrotoak.

Zure taldean nor dugu kideak biltzen dituen pertsona? Batetik, badirudi Harakin izan daitekeela, bere borroka grinagatik, eta beharbada berak

go dut nire etsipena agertu, esperantza falsuak adieraztea baino.

Eta zein asmorekin idatzi zenuen *Ezinezko male-tak*?

Garai bat islatu nahi nuen bertan, laurogeiko hamarkada, nolabait nire belaunaldiaren munderatzea-edo gertatu zen garaia. Herri txiki batekoa naiz ni eta inguru hori hartu nuen nirea agertzeko. Jakina, nire liburuak nahi duena kontatzen dio bakoitzari —nire ustez irakurleak gutxienez ehuneko berrogeita hamarra jartzen baitu liburu bat irakurtzean—, baina niri islatzea interesatu zitzaidana zen nola Euskal Herrian gauza batzuekin egin dugun amets eta gero amets horiek gaurko

hala dela uste du. Baina gero, besteen sentimenduei erreparatuz gehiago ematen du hilda-kopertonaia dela biltzailea...

Irakurketa guztiak egin daitezke. Nik uste dut Harakin izan bazela gutxienez koadrila-ren alde batzuen liderra. Baina izan zen, jada ez da, eta horren aurrean bakoitzak hartu du bide bat. Niri asko gustatzen zaizkit lagun talde bat une batean eta denbora pasatu eta gero agertzen duten liburuak eta filmak, hor ikusten delako munduaren aldaketa. Euskal Herrian berrogei- hogeita hamar urteotan gure aiton-amonen mundutik gaur egunera izugarritzko jauzia gertatu da, beharbada chun urtetan baino handiagoa. Eta hori islatu nahi izan dut nobelan baita ere.

Hamar bat urteko aldean ere ematen da halako jauzia?

Bai. Beno, aldaketa hirurogeiko hamarkadan hasita zegoen, baina nolahi ere suertatu da. Eta ez aldaketa politikoa bakarrik; bizitzeko moduak, gizarte, taldea eta Euskal Herria ulertzeko erak aldatu dira ikaragarri.

Zergatik hasten da gaztetxo koadrila bat borrokan? Heroi izan nahi dutelako?

Giroan zegoen zerbait zen. Trantsizioa hor zegoen eta une batean jendeak uste izan zuen dena aldatuko zela, goitik behera. Eta gaztea zarenean gauzak aldatu nahi dituzu. Edo aldatu nahi zenituen orduan, utopia edo marxismoa martxan zegoenean, ideologia balidoa zenean; balidoa, zentzu hone-tan: jendeak sinesten zuelako horren bidez alda zitekeela mundua. Hori zen nobelako gaztetxoak borrokan hasi ziren giroa. Beraiek baino lehenagoko jendea ere horretan ari zen, eta beraz, normala zen beraiek hastea. Dena dela, suposatzen da badagoela koadrila hori horrela ikusten ez zuen jende bat ere. EAJkoak ere egongo ziren lagunarte horretan, eta haiek ere sinetsiko zuten trantsizioaren aldaketan, baina akaso ez hainbeste; haiek gertatu denak bete ditu-edo.

Nolahi ere, zure pertsonaien ametsak berehala apurtu ziren, ez da hala?

Ja, ja, ja! Bai. Beno, neurri batean. Komando bat egin nahi izan zuten, segituan harra-patu zituzten eta, bai, zapuztu ziren haien asmoak. Baina ez ametsak, amets horiek praktikara eramateko ahalegina baizik, ze gero ikusten da batzuk jarraitu dutela amets horiek izaten, Harakinek segitzen du aldatzeko nahiarekin, eta Ferminen ere bai, nahiz beste modu batean aldatu nahi dituen

gauzak, esanaz, buka dezagun gatazka honekin eta egin dezagun beste zerbait.

Beharbada okerrean —edo irabazle, hori bakoitzak erabaki beharrekoa baita— gertatzen dena herritik alde egin behar izan duen pertsonaia da...

Bada liburua maltzurra dela esan duenik ere. Jende horren iritziz maltzurra da esa-

ten duelako sentsibilitate apur bat duenak ez duela lekuri herrian eta ihes egin beharrean dagoela. Nik ez dut uste horrela denik. Uste dut Bazterrek momentu batean ez duela berak izan nahi duena, gay bat —hirurogeietan San Franciscen kontzeptua sortu zen eran—, hor ikusten; gero, jada minbizia duela dakienean, bat-

batean hasten da pentsatzen zer izango ote zen bere bizitza han geratu izan balitz; akaso ez zuen lekuri izango, mundu guztia ezkondu eta bera bakarrik, beharbada ez zen han aurkituko... baina beharbada bai. Gauza da erabakitzen duela Londresera alde egitea, non bizitza bat eta bizimodu bat aurkitzen dituen. Bere sustraiei uko egin die? Ez, beste toki batean jarri ditu bere sustraia, ez dira bere bizitzan hain zentralak! ■

“Funtzionatuko duen gizarte zoriontsu bat eraikitze modurik dagoenik ez dut sinesten. Ez dago, baina hobe daitezke gauzak ...”

MUSIKA

Disko jogailu gutxi
geratzen da gure
etxeetan, baina badira
batzuk oraindik.
Bestelako hamaika
aparailu asmatu
dituzte, guztiak
musika pilatu eta
kopiatzeko ezin
hobeak.
Asmakizunen
errubera horrek ez du
baina, zapaldu,
klasiko bilakatu diren
biniloen xarma.

MAYI TOLOSA

Argazkiak: Dani Blanco

OHITU GARA dagoeneko disko konpaktuen soinu digitalizatua entzuten, musika denda handietan, gainera, horiek baino ez ditugu aurkitzen. Orain ez hainbeste urte biniloak ziren formatu "izarra", orain ordea musikaren merkatu komertzialak ordezko bat aurkitu dio: disko konpaktua. Eta formatu berriagoak ere badatoz... Horrek ez du esan nahi, ordea, biniloen doinu berezia nahiago duenik ez denik.

Musika maite dute, musikaren historia batez ere, asko bildumazaleak dira, baina batez ere gauza batek batzen ditu biniloaren zaleak: musika sortu zen moduan entzutea atsegin dute. Hori da diskoak biniloan entzuteak eskaintzen diena. Guztiak biniloen bila aritzen dira, hemen eta atzerrian, beti ere merkatu konbentzionaletik at. Biniloa bildumazaleen artean klasiko da.

Askotariko estiloak

Askotarikoak dira biniloan entzun daitezkeen musika estiloak, etxeko apalean kabitzen diren bezainbat. Oraindik, 2004. urtean EMI

diskoetxe sonatuak biniloan entzuteko editatzen ditu zenbait disko. Hori bai, egia da estilo jakin batzuk direla biniloan kaleratzeko ohitura jarraitzen dutenak eta azken arrakasta komertzialek ez dutela biniloa aukeratzeko.

Musika klasikoa edo 60ko eta 70eko hamarkadetako musika, taldeen berrargitalpenetatik hasi eta techno musika berritzaileeneraino, biniloan eskuratu dezakegu eta disko berriak dira, lehen eskukoak. Beste asko, aldiz, bigarren eskuko merkatuan eros daitezke bakarrik.

Merkatu ekonomiei buruzko aldizkari espezializatuek disko denda bat zabaltzea negozio ez errentagarrien zerrendan lehen postuan ipintzen dute. Ez da negozio errentagarria, hori kontatu digu Luis Vazquez Beltza Records dendako arduradunak. Bezeroak badira, baina biniloa ez da egunero erosten den zerbait eta bi edo hiru astean behin egi-ten dute gehienera dendara bisita bezeroek.

Disko dendak ez dira herri guztietan, auzo guztietan, baina hori ez da arazo. Ez baita biniloak saltzeko modu bakarra, merkatua nazioar-

Binilomina

tekoa da. Donostiako denda honetan adibidez, eta beste batzuetan ere, online ere saltzen dute katalogoan dutena. Beltza Recordsen izan garen egunean Suediatik egin diote eskaria. Jendea badago eta gogoa badute, horregatik jarraitzen dute. "Gainera, jendearekin izaten den tratua pertsonala eta batez ere, musika ona David Bisbalenarekin ez nahastea oso garrantzitsua iruditzen zaigu", dio Vazquezek.

Hala ere, dendak eta Internet ez dira biniloak lortzeko modu bakarra. Zale bakoitzak bere modua du. Joxe Luis Egiak, esaterako, Donostian eta inguruko herrietan, urtetan zehar jarri izan ditu kartelak, singleak eta long playak erosten dituela iragarritz (discos@telefonica.net eta 943526577). Hala, 16 urteren buruan 15.000 binilo bildu ditu: "Gogorra da, urte luzez aritu naiz bilduma osatzen eta disko batzuk ez ditut sekula entzun ezta entzungo ere, baina bilduma osatzearen pasioak horretara eramane nau". Euskal musikaren historian biniloen editatu diren ia guztiak ditu, bospasei baino ez ditu falta.

Gutxi, baina editatzen da biniloen

Antoni Guerksen kataluniarrak bere kasa 70eko hamarkadako euskal musika berreditatu du. Lleidakoa da bera eta disko etxe txiki bat du, Guerksen izena duena. Bertan, besteak beste, Haizea, Lisker, Itoitz eta Erroberen diskoak berreditatu ditu.

Diskoen prezioa oso ezberdina izan daiteke, musika estiloa eta egin diren kopia kopuruaren arabera izan ohi da. Diskoa zenbat

Goian Beltza Recordseko Luis Vazquez. Behean, Joxe Luis Egiaren bildumako disko jogailua.

eta zaharragoa izan eta beronen kopia kopurua urriagoa izan, orduan eta garestiagoak izaten dira. Badira 30 euro balio dutenak eta baten batek 300 euro ordaindu dituela ere jakin dugu. Garestien artean punk estilokoak izaten dira; izan ere, edizioak oso mugatuak izaten dira eta zaharrak direnak lortzea are eta zailagoa izaten da. Sarri, gehiegi saldu izan ez diren diskoak ez dituzte berriro editatzen, horiei *cut down* deitzen zaie. Disko horiei marka txiki bat egiten diete eta bigarren eskuko merkatura pasatzen dira.

Bigarren eskuko merkaturak oraindik ez dago oso garatua Euskal Herrian, baina pixkanaka ari da sartzen eta badago horrelako dendarik. Jose Mari Varonak Donostiako Psico dendan lan egiten du eta bertan bigarren eskuko binilozko diskoak ere saltzen ditu. Jose Mari binilozko diskoak baino ez ditu entzuten, disko konpaktua kontsumorako gai bat gehiago besterik ez dela iritzi dio: "Nik ez dut Internetik etxean eta hala ere ez dut inongo arazorik nahi dudana edozein binilo eskuratzeko. Biniloa ez da desagertu, ezta gutxiagorik ere, pixka bat mugitzen dakienak edozein lor dezake".

Momentuz ez dago Euskal Herrian eta Espainiako Estatuan biniloren editatzen duen diskoetxerik. Horregatik kanpora jo behar izaten dute hemengo taldeek formatu horretan editatu nahi badute. Gehienek Txekiako etxe batean eskatzen dituzte kopiak. Nuevo Catecismo Católico eta Señor No dira Txekiar jotzen duten euskal taldeetako batzuk.

Talde gehienak hala ere CDan ere edita-

Biniloa pistaz pista

BINILOA SORTU BAINO LEHEN arbelezko diskoak eta gramofonoa erabiltzen ziren. Gramofonoa 1887. urtean Emile Berlinerrek patentatu zuen. Lehen disko haiek zink eta arbelez egindakoak ziren. Alde bakarrekoak ziren eta eskuz biradera bati eragin behar zitzaion, minutu bakar batez soinua entzun ahal izateko.

Mende berria hasterako disko horiek merkatuan ziren. Hasieran jostailu dendetan, etxeko tresnen dendetan eta bizikleta dendetan saltzen zituzten. Bizikleta dendetan neguan bakarrik saltzen zituzten diskoak.

Ospea zuten opera abeslariak disko-

ak grabatzen hasi ziren. Espainiako eta Britainia Handiko erretamilietan ere oso gustuko zituzten. Disko dendak zabaltzen hasi ziren orduan, baina ez zen denbora asko igaro I. Mundu Gerra heldu eta material faltak arazoak eragin zituen arte. II. Mundu Gerran ere arazo bera izan zen. Disko zaharrak ekartzen zituenari baino ezin zitzaizkion berriak egin.

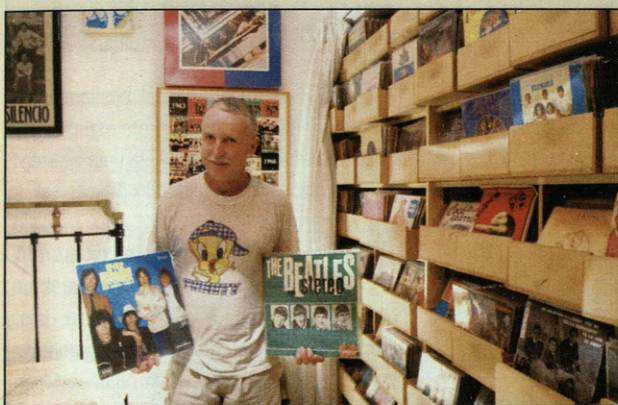
Biniloa 1949 urtean erabili zen lehen aldiz diskoak entzuteko. Plastikoz egiten ziren eta iraupen luzea zuten. 1956. urtean egin zen lehen grabazioa este-reoan.

Lehen konpainiak Ameriketako, Inga-

laterran eta Alemanian sortu ziren. Espainiako Estatuan Donostia garrantzia handiko hiria izan zen; izan ere, bertako Inurrieta sendikoek Compañía de Disco Columbia sortu zuten. Hasieran Ingalaterrakoaren sorospide bezala funtzionatu zuten, baina gero bere kabuz lan egiten hasi ziren. Hau izan zen Espainiako Estatuan binilozko disko fabrikatzaileen artean zaharrenetako bat. Columbia, Decca edo London zigilu ospetsuen diskoak egiten zituzten eta Donostian, Elvis Presley, Rolling Stones edo Billy Halleyren diskoak egin ziren.

tzen dute diskoa; izan ere, hori da publikoak, orokorrean, eskatzen duena. CDa erabilgarriagoa da, txikiagoa da eta kopiak eta bildumaxoak egiteko aukera eskaintzen digu. Biniloarekin ezin da hori egin, ezin dugu gure etxean plantxa bat jarri eta banan-banan abestiak gehitzen joan; biniloak pirateatzea oso zaila da. Luis Vazquez iritziz disko konpaktua "XXI. mendeko kasetea" da eta biniloaren prezioan saltzen digute.

José Luis Olabeagak binilzko disko asko ditu eta zale-tasun handia. Ez du diskoen pilaketa egitea gustuko, entzuteko erosten dituela dio: "Noiz edo noiz goizeko ordu txikietan deitu izan didate, nik dudatan binilo bat sal dezadan; nik ez dut joko horretan sar-tzerik nahi, hura entzutea

atsegin dut eta ez dut salduko diru mordoak eskaintzen badidate ere". José Luis ere ez da CD zalea eta uste du konpaktuak ez direla saldu zitzaizkigun bezain ongi irten; apurka arrakasta galtzen ari direla eta moda bat baino ez direla dio.

Joxe Luis Egiak
binilo bilduma
oso zabala du.

Salmenta gune batzuk

Donostia

Beltza Records: San Juan kalea, 9.

Psico: Fermin Calbetón kalea, 11.

Discos Paseo Colón: Kolon pasealekua (Gros auzoa).

Música Autónoma: Katalin Erauso kalea.

Irun

Bloody Mary: Cipriano Larrañaga, 9.

Centro Musical Irunes: Kolon pasealekua, 31 behea.

Bilbo

Discos Boldan: Aureliano Valle, 7.

Discos Flamingo: Esperanza kalea, 11.

Iruñea

Dientes Largos: Joaquín Jarauta, 45.

Internet

www.ebay.com (enkanteak egiten dituzte)

www.gemm.com

www.mundovinilo.com

www.beltzarecords.com

www.bloodymary.biz

www.guerssen.com

www.discosdelsur.com

Olabeagak itxaropena du Australian asmatu duten aparailu batekin, ELP Laser Turntable du izena eta biniloak laser bidez irakurtzen ditu. Platoak ez ditu diskoak gastatzen eta aldi berean ez du CDaren soinuarekin zer ikusirik. Asmakizun honek informazioa era analogikoan irakurtzen du, ez digitalean, disko konpaktuekin gertatzen den moduan. Gainera, dagoneko nahiko kaltetu ditugun diskoak ere entzuteko aukera eskaintzen digu. Hori bai, beltz kolorekoak soilik irakurtzen ditu.

Merkatu indartsuan, paraleloan edo etxeko apaletan izango den ez dakigu, baina badirudi biniloek gure artean iraungo dutela. ■

BUNGALOWAK ALOKAIKIRUAN

**Aritzaleku
kanpina**

San Pedro z/g. 31291 LERATE (Nafarroa)

Tfnoa./Faxa: 948 39 50 64

e-posta: aritzale@net-way.net

www.aritzaleku.com

Allozko urtegiaren hainbat jarduera egin ahal izanzen dituzu, esaterako, bela. Horretan ikasi edo aritu nahi baduzu, Nafarroako Bela Eskolaren zerbitzuak izanzen dituzu.

Ezpalak

KATIXA GARATE

Kanpaina arkeologiko oparoa

UDA HONETAKO kanpaina arkeologikoak emaitza interesgarriak izan ditu gurean. Arkeolanek erromatarren meatze galeria bat industu eta garbitu du Arditurrin (Oiartzun, Gipuzkoa). Erromatarren garaian penintsulako meatze garrantzitsuenetakoa

Hiru kilometroko luzera dute erromatar garaiko Arditurriko meatzeek. Batzuk Erdi Aroan edota azken bi mendeetan erabiliak izan dira. Irudikoa ordea ez da erabilia izan erromatarren garaitik.

izan zen Arditurrikoa eta bi mendetan zehar 200 pertsona bertan aritu zirela diote. Aranzadik, aldiz, Zestoako Irikaitzen egin du lan eta bertan Behe Paleolitoko eta Gravetienseko harritzko tresnak topatu dituzte —duela 150.000-25.000 urteko arrastoak—. Euskal Herrian arrasto zaharragoak topatu badira ere, soilik Irikaitzen aurkitu dira euren jatorrizko tokian.

Euskal taldeak aurten ere Tarregan

SEI EUSKAL ANTZERKI KONPAINIAK euren azken ekoizpenak aur-

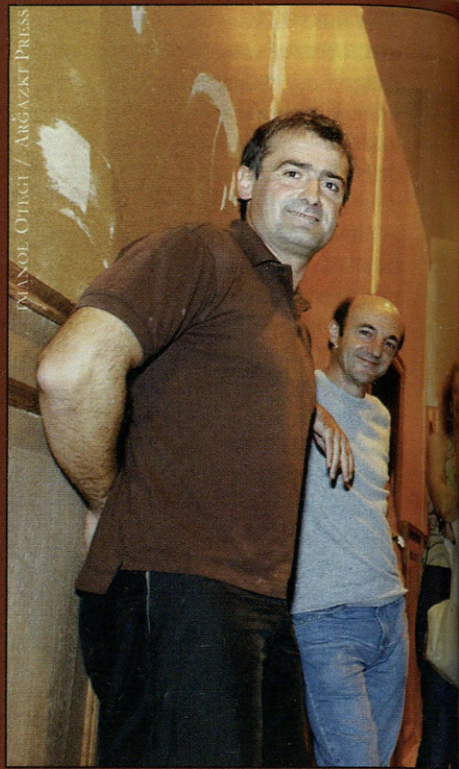
Wagon Cookin' taldeko Garayalde anaiak Entzunen: «Triste da, baina jendeak geroz eta musika gutxiago erosten du, eta horrek ez du sormena laguntzen, are gehiago gurea bezalako estilo minoritarioetan eta komertzialtasun gutxikoetan».

Ibon Egaña Berrian: «Manifestaren antolakuntzari dagokionez, ikusleak arte garaikidera erakartzeko urrezko aukera behar bezala ez baliatzeko arriskua begi-bistakoa da».

Santi Ugalde aktoreak esanak Garati: «Telebistako boomak Trapu Zaharra taldean eginiko hogei

urteak gainditzea ez zait batere gustatzen. (...) Telebistan agertzeak ez dit konpainiaren lanean mesedetik egiten».

Iban Zalduak honakoa zioen El Paisen: «Sinesten dut ez dagoela poema txarrik: Poesia bada, ezin da txarra izan. Horren gainetik dago: Poesian, Olinpiadetan bezala, garrantzitsuen parte hartzea baita. Izan ere, berdin dio olerki bat ulergaitza iruditzen bazaizu (berririo irakurri), ulertezina (ez dakizu nahikoa), pinpirina (ez duzu sentikortasunik), astuna (zu bai astuna!): Poesia da, eta kitto. (Sinesten dut, sinesteen duuuu)».

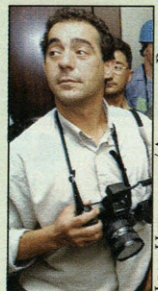

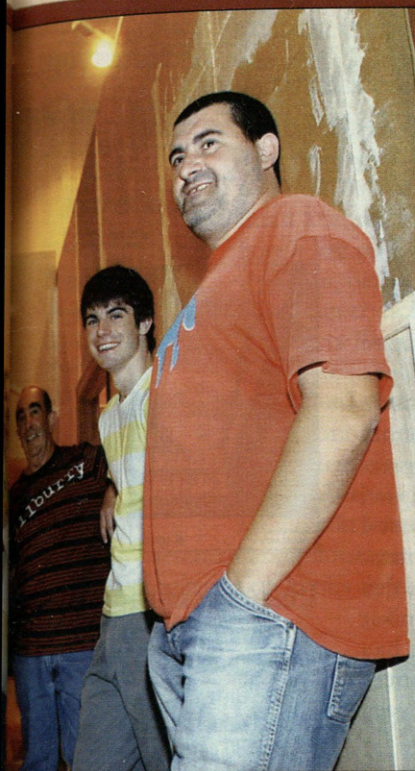
Bide Ertzean taldeak bosgarren diskoa grabatu du Andoaino Garate estudioetan. *Esan Bare* izeneko diskoa iraila eta urria bitartean kaleratuko du Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak.

Imanol Larzabalek hil aurretik zuen sehaska kantuen diskoaren proiektua aurrera eramango du Elkar argitaletxeak. Imanolen 6 kantu eta haren adiskideek grabatuko dituzten beste bost bilduko ditu *Bolona-Molona. In Memoriam* diskoak. Bestalde, Imanolen lagunek omenaldia egingo diote urrian, Donostiako Antigua auzoan.

Ana Diez eta **Aitzol Aramaio** suertatu dira New Yorkeko LaCinemaFe zinema jaialdiko irabazleak, *Galindez* dokumentala eta *Terminal* film laburrarekin, hurrenez hurren.

Joseba Olalde ARGIA aldizkariako argazkilari kolaboratzailea hil zen abuztuaren 22an; bihotzekoak jota. Egin eta *Euskaldunon Egunkarian* aritua, freelance ari zen azken urteetan argazkilari arabarra. Bastidan eginiko 60 argazkirekin liburu bat prestatzen ari zen Arabera argitaletxearekin, urrian kaleratzekotan.

Euskarazko zinemaren fotogramak ugaltzen

Duela hamabi urte Koldo Izagirrenen *Offeko maitasuna* pantailaratu zenetik, ez da oraino euskarazko pelikularik filmatu. Zorionez, badi-rudi joera hori iraultzen hasi dela. Telmo Esnal eta Asier Altuna *Aupa Etxebeste!* euskara hutsezko komedia errodutzen ari dira egunotan. Pako Sagarzazu, Ramon Agirre, Elena Irureta eta Iban Garatek jokatzeko dituzte rol nagusiak eta oporretan etxean geratu diren arren kanpoan dauden itxura egingo duen familia gorpuzten dute. Laster beste euskarazko film bat egingo dute Orio, Tentazioak eta REC ekoiztetxeek: literaturan eta antzerkian izugarritzko arrakasta izan duen *Kutsidazu bidea*, *Ixabel*. Datorren urteko maiatz-ekainean ekingo diote filmaketari. Oraindik aukeratzeke daude aktoreak, baina izen bat ziurra da: Anjel Alkain. Filmarekin batera, sei ataleko telesaila grabatuko dute EITBrentzat. Pozgarria da euskarazko zinema berriz abian ikustea. Ea euskal ikusleriak merezi gisan erantzuten duen.

keztuko dituzte irailaren 9tik 12ra Tarregan egingo den Fira de Teatre al Carreren 24. aldian. Hurrenez hurren, Tanttakak, Chusmak eta T(artean) taldeek aretorako lanak eskainiko dituzte eta Hortzmuga, Gaitzerdi eta Xabi Larreak kale ikuskizunak agertuko dituzte. Euskal Teatroa zikloaren bederatzigarren edizioak eszenatokia aldatuko du, aurten ez baita Euskal Teatroa karparik izango eta euskal taldeok udal kiroldegian plazaratuko dituzte ikuskizunak. Guztira, 88 antzerki talderen 95 obra ikus ahal izango dira Lleidako herrian.

Gasteiz, rockaren hiriburu

MENDIZABALAKO ZELAIGUNEAK Gasteizko Azkena Rock Jaialdia hartuko du, irailaren 9tik 12ra bitartean. Gorputza astintzeko proposamen ugari dakar jaialdiaren hirugarren urteak. 9an ongietorri jaiaren barnean Urge Overkill eta The New York Dolls arituko dira, besteak beste, Mendizorrotza kiroldegian. 10ean eta 11n Mendizabalan izango da hitzordua eta Screamin' Cheeta Wheelies, Turbonegro, The Flamin' Groovies nahiz Kuraia taldeak zuzenean ikusteko aukera izango da. 12an Jhonny Cashen omenez emango dute kontzertua Roger McGuinn eta Mike Farriscek.

Dantzaren Maitaldia

DANTZAREN BERRIKUNTZAK bertatik bertara ikus ahal izango dituzte dantzaren maitaleek irailaren lehen hamabostaldian Miarritzen. Izan ere, irailaren 4tik 18ra arte Maitaldia dantza jaialdia egingo da Biarritzko hiria, hamalagarrenetako. Dantzaldiak hartu dituzte aurtentzen ardatz, dantza jendearengana hurbiltzeko erarik egokiena delakoan. Dantza klasikoa, hip-hop, Berpizkundeko dantzak nahiz jazz estilokoak aurkeztuko dituzte, Bellevue eta Gare du Midi aretoetan eta herriko parke nagusian. Egitarauaren baitan, Biarritzko Baletak *Le sang des étoiles* ikusgarria estreinatuko du.

Kameraren bisorea beste aldera begira.

Argazki Kazetaritzari buruzko II. Jardunaldiak egingo dituzte Donostian, irailaren 8tik 10era. Arrasate kaleko Kutxa kultur aretoan hitzaldi eta mahai-inguruak izango dira. Lehen saioan, Jacques Pavlosky argazkilaria lapurtarrak Sygma agentzian izandako esperientziaz hitz egingo du; bigarren egunean *Etika fotografikoa eta irudiaren erabilpena prentsan* izango dute hizpide Daniel Vélez, Enrique Shorek, Manuel Berriopedrok eta Fermin Munarrizek. Azken egunean Associated Press agentziako kolaboratzaile Zaheeruddin Abdullah bere argazkiak erakutsiko ditu jendaurrean. Egitarauaren osagarri, hainbat argazki erakusketa paratuko dituzte. Batetik, azken urteetan hil diren 13 argazkilariren lanak bilduko dituzte Zarauzko Torre Luzean. Bestetik, zortzi euskal argazkilariren lanak (Gari Garaialde, Amaia Zabalo, Pablo Sanchez...) erakutsiko dituzte Donostiako zortzi tabernatan.

Feminismoa arte jardunean.

Artelekuk *Sexu gunca* berriro politizatzea egungo arte jardunetan izenburuko mintegia eta hitzaldi sorta antolatuko ditu hil honen 8tik 15era bitartean. Duela zazpi urte Artelekun bertan feminismoaren teoriak artearekin duen lotura aztertu zen beste mintegibatean. Erreakzioa kolektiboaren eskutik; oraingoan, hari beretik tiraka, *queer* politiken eta feminismo kritikoaren politiken testuinguruan artean sortzen ari diren diskurtso eta proposamen berriak landuko dituzte.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

**Buda
zoriontsuen
etxea**

**João Ubaldo
Ribeiro**

TXALAPARTA
184 orrialde
14 euro

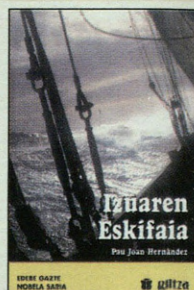
Bizitza larrua jotzea da

Horixe dio Karlos Zabala Oiar-
tzabalek euskaratu duen Joao
Ubaldo Ribeiro idazle brasildarra-
ren liburu erotiko bakarraren
narratzaileak, bizitza larrua jotzea
dela. Izan ere, bizitza libertinoa
izan duen hirurogeita zortzi urte-
ko emakume brasildar honek argi
eta garbi uzten du desira piztu
nahi liokeela bere oroitzapenak
irakurtzen dituen orori, masturba-
dadila gutxienez. Sexuaren suak
emakume guztiak harrapa ditzan
nahi luke ere, eta beren buruari
debekatu dizkioten guztiekin
larrua jo dezaten. Horiek nahi ditu
batik bat kitzikatu, txortan egin
arazi. Zer esanik ez dago, bide

batez senarrak, senargaiak eta aitak beldurrez airean jarri
nahi ditu ere. Berari dagokionez, aitortzen du deus aparte-
korik ez duela liburuan egiten, egia kontatu, besterik ez. ■

Edebé Gazte Nobela saria

Karlos del Olmo Serrak euskaratu
duen Pau Joan Hernándezen *Izua-
ren eskifaia* Edebé Gazte Nobela
saria jaso zuen. Benetako pirata
baten ondorengoa du protagonis-
ta nagusia, lan eskaintza harrigarri
baten ondorioz Atlantikoaren
erdian bere bizitzako esperientzia-
rik izugarriena biziz aurkituko den
hamasei urteko gaztea. Dominikar
Errepublikan jaioetako ikasle hau
Bartzelonan bizi zen lasai, bere
ametsik handiena aberastuko zuen
lan on bat topatzea izanik. Ez
bere arbaso pirataren bizitza, ez
harena bezalako beste itsaslapu-
rrena ez zituen sekula begi onez
ikusi. Aldiz, bere lagun Ferranek asko maite ditu, bera ere
nahikoa pirata delako Interneteko ozeano mugagabea.
Baina hain zuzen ere bere adiskidearen zaletasun honek
bizia salbatuko dio dominikarrari. ■

**Izua-
ren eskifaia**

**Pau Joan
Hernández**

GILTA
212 orrialde
7,80 euro

Peleo

Iñaki Irasizabal

HIRIA
129 orrialde
11 euro

Iñaki Irasizabalen *Borroka- ren baitan* gaztelaniaz

Iñaki Irasizabalek berak itzuli du gaztelaniara 2002.
urtean euskaraz argitaratu zuen nobela: *Borroka-
ren baitan*. ETA erakundeko kide baten bilakaera pertsonala eta
emozionala islatzen duen narrazio hau Lizarrako Ituna-
ren garaietan kokaturik dago, ETak bere su-etena alda-
rrikatu zuen azkenengo aldian. Gazte hori Madrilan zebi-
len komando bateko partaidea zen, baina ETak su-etena
aldarrikatzerakoan, Bilbora etorri ziren komandokoak,
han ezkutaturik kiato egoteko. Bakoitza bere aldetik
ezkutatu zen, eta gazte horrek hilabete mordoia pasa zuen
bera baino zaharxeagoa zen erakundeko beste emakume
batekin, ahalik eta erarik arruntenean agertuz auzokoen
aurrean, nahiz eta beti ez zuten horrela izatea lortuko. ■

Euskerazaintza- ren azken alea

Dagoeneko kalean da Euskera-
ren Erri Akademiak plazaratzen
duen *Euskerazaintza* aldizkaria-
ren azkenengo zenbakia. Bertan
azaltzen diren lanen artean,
honakoak aipa genitzake: aldiz-
kariaren gaur egungo idazleen
nondik norakoak, bertako idaz-
lea izandako Jesus Gaztañaga
zenak bere garaian azaldu zuen
Akatsak eta erderakadak idazlana,
*Euskerazaintza-Euskaltzaindia eta
euskerea errian*, 2004. urteko jar-
dueraren azalpena, Hugh Tomas
historialari ingelesak 1936ko
gudan euskaldunak jasandako
kalteen gainean azaldutakoari
buruz Olazar'tar Martinek egi-
ten duen azterketa, *Euskerea ta
japonera Azkue'ren ustez* eta Latie-
gi'tar Bixentek Aragoiko Erdi
Aroko eskuizkribu zaharretan
aurkitutako euskal izenen gaia jorratuz eskaintzen duen
ekarmena. ■

Euskerazaintza

Batzuen artean

EUSKERAREN ERRI
AKADEMIA
64 orrialde
borondatea

Jony eta
Lagunak

Yon Suinaga

YON SUINAGA,
BERGARAKO UDALAREN
EUSKARA BATZORDEA
80 orrialde
5,80 euro

Komiki-zerrendaz osatutako liburua

Yon Suinaga Landak Bergarako Udalaren Euskara Batzordearen laguntzaz plazaratu duen komiki-zerrendaz osatutako liburu honek *Jony eta Lagunak* du izena euskaraz, *Jony & Konpis*, berriz, gaztelaniaz. Euskal Herriko fauna ageri da bertan: Jony mutil jatorra, Txuko eta Patxi adiskideak, Pirata zakurtzua, beste galaxia batetik gizakiok aztertzerako lagunarekin harreman estua duen aitona, Jony txora-txora eginda daukan Estitxu, titi pare ederraren jabe den bere lagun Pitu, Bitxor tabernaria eta abar. Bizitzako gorabeheraz dihardu komikiak, gizon-emakumeen arte-

ko harreman korapilotsu samarrak eta gizarte kapitalista honi egiten zaion kritika agertzea ahaztu gabe. **I**

Itxaro Borda borroka armatuari aurre eginez

Narrazioa, saiakera eta antzerkia erabili ditu Itxaro Borda *Hiruko* askapen borrokaren mistikari aurre egiteko orduan. *Herriak bizi behar du* Iparraldean borroka armatua murgildutako gazte batzuen bilakaera azaltzen du. *Harpe ilunetik ateratzeko* saioan dio uste duela Euskal Herriak mendeetan jasan eta jasanarazi duen bortizkeria politikoaren eritasunaren sendatzeko puntura helduak garela, eta *Elpides* antzerkian gerra handi eta gerra txikiko sofista solas ironikoa hedatzen du. **I**

Hiruko

Itxaro Borda

ALBERDANIA

158 orrialde

13 euro

PADDY REKALDE

"Odol epeldua berriro borborka ipintzen saiatu naiz poemotan"

Zein da zure azken poema liburu honetan agertzen diren olerkien nondik norakoa?

Ni *Bilbo Dub Kronikak* liburu idaztera zerk bultzatu ninduen esatea, poesia zer ote den erantzutea bezain zaila egiten zait. Eta gainera uste dut galdera horiek soberan daudela. "Arte lan" guztiak, nik uste, gozatu egin behar dira, zure egin behar dituzu. Askotan, eta arrazoiak, zera esaten da, poema liburu bat, behin irakurleen eskuetara helduta, ez dela sekula berriro izango egilearena. Poema horiek irakurlearen bihotza astindu behar lukete honen eta haren aurrean, oroitzapen izoztuak urtu eta epeldu, altzairuzko bizimodu honek baztertu eta estali egiten diguna agerian utzi... Eta hori egiten saiatu naiz poemotan, odol epeldua berriro borborka ipintzen, turismo bulegoetan salgai ez dauden argazkiak ateratzen, kolore ezberdinetako bostekoak eskertzen...

Gabriel Aresti ere oso kontuan izan duzu. Nola azalduko zenuke zure hitz hauen ezaugarri nagusia?

Hauck dituzue ene poemok, Gabrielenak bezain merkeak, labanak eta musu luzeak bezain merkeak. Udalek eta Bankuek antolatutako lorejokobeka-sari horietatik guztietatik ihes egindakoak, Bilboko itsasadarreko ur lohietan ibiltzen diren kaio horiek bezain libreak.

Zein mezu zuzenduko zenioke *Bilbo dub kronikak* liburuaren balizko irakurleari?

Zure gustukoak izango ote diren, bihotzeko txoko lokarturen bat iratzarriko ote dizuten ez dakit. Orain zurea da liburu. Honezkero, ene etxea, ene abaroa abandonatu du.

Paddy Rekalde Bilbo latz horri kantari

Paddy Rekalderen azken poema liburuan agertzen den Bilbo hiria eta bere kale aldiz hotz

aldiz beroetatik dabil-tzanak ez dira bidaia agentzietako publizitatean turismoa erakartzeko ohiz aldarrikatzen diren "bertuteen" jabeak izango, baina guztiz errealak direla ezin uka. Infernutik azken irribarre atzema-tzen saiatzen da olerkaria, emakume eta gizon zaurituen mina bereganatzen, langileriaren borroka bergogoratuz, urrutitik bertaratutako etorkinen amets izoztuak igarritik, zainetatik zein etzarririk sua sartuz bizitzari zentzua aurkitu nahian heriotzari agurka dabiltzan oinazea islatuz osatu baititu Paddy Rekaldek *Bilbo dub kronikak*. Jende xehearen urrats baldarrei errepara-tzen die, betiko galtzailen norabideari, haiek dituelako aberkide. Mila gatazka galdutakoak,

Bilbo dub
kronikak

Paddy Rekalde

SUSA

77 orrialde

10 euro

bitzita luze baten ondoren bere amodio desirak betetzeko gai izan ez direla ohartzen diren lesbianak, Cortes kalean edo La Najako arkupeetan biltzen diren giza hondarrak, bezero bila etengabe ahalegintzen diren prostitutak, kontainer baten kontra ikusten duen jonkia, La Salveko zubi azpiko bazter batean bihotzaren erlojua betiko gelditu zaion gizarajoa... **I**

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Emakume izena	Infusio mota	Soldata	Nigana hurbildu	Arabako ibaia
	Ezin suma daitekeena	Emakume izena	Galioa	Irri	
	* HERRI-ALDEA				
	* HERRI-ALDEA				
Galga	Lasai		Barre		
Bakezaleak	Suari dario		Errep., gorotza		
				Irartzea	
				Saturnoren satelitea	
Aurreneko			Barazki mota		Gar
Musika nota			Patu		
	Bokala	Lehena eta azkena	Bizkaiko herria	Sufrea	
	Ipar., izu	Aluminioa	Zendu	Infusio mota	
Ipar., zara			Konturatu		
Atzeko jokalaria			Abertzaleen Batasuna		
				Musika nota	Potasioa
				Boroa	
Gipuzkoa-ko herria		Zeharkako hariak			

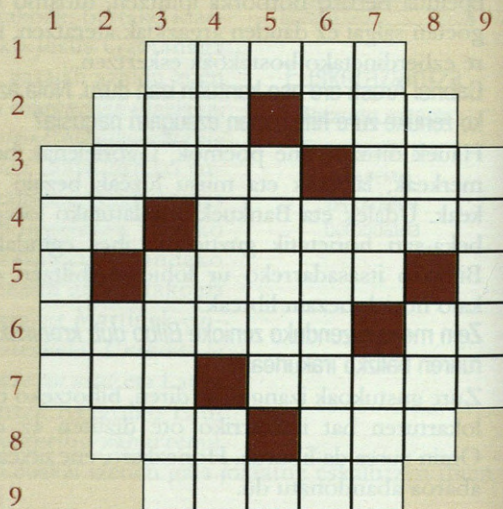
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Afrika erdialdeko estatua. 2.- Artxiboak trinkotzeko aplikazioa. Tente. 3.- Zoruak, lurrak. Partitiboaren atzizkia. 4.- Iridioaren ikur kimikoa. Zatia, erakuskaria. 5.- Kontsonantea. Etxeko abera. Bokala. 6.- Liskar. Egile atzizkia. 7.- Zer lekutan? Detektagailu. 8.- Norat atzizkia. Gor. 9.- Tropiko aldeko fruitua.

GOITIK BEHERA

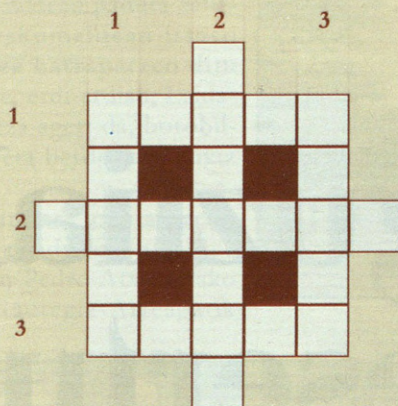
1.- Zuen, niri. 2.- Kitatzeke dago. Leku horretan. 3.- Zilbor. Pluralean, luzera neurri zaharra. 4.- Xumeak, umilak. Har ezak! 5.- Iodoaren ikur kimikoa. Katu ar. Potasioaren ikur kimikoa. 6.- Arazo hitzaren kontsonanteak. Aita-ama. 7.- Zeruko ura. Joaki da, martxa du. 8.- Errepikatuz, komikietako pertsonaia ezaguna. Bizkaieraz, sobera. 9.- Koaderno.

Hiru bider hiru

Goitik behera eta ezker eskuin, hitz bat eta bera.

1. Gipuzkoako herria, Tolosaldean.
2. Nafarroa Garaiko udalerria, Zangozako merindadean.
3. Mahats zukua.

Hitz banatua

Ordena aldatu gabe, munduko uharte handienaren izenaren bokalak eta kontsonanteak, hamaika guztira, bereizi ditugu. Elkartu eta esan zein uharte den.

Soluzioak

[illegible]

Kike Amonarrizen umorea

"Umorea bezkuntzan" ikastaroan, behin baino gehiagotan aipatu dugu, beste hizkuntzetan dauden astakerien antologia modukorik ez dugula euskaraz. Zerrenda osatzen basteko, bona egun hauetan bildutako "perla" batzuk:

Musugorri

DBH. Irakasleak ipuin bat irakurri
ostean, gelan honako hau galdetu du:
– Zein da "musugorri" hitzaren esanahia?
Eta ikasleak:
– Baserritarren emaztea!

Nota altua

Ikasle batek musikako irakasleari:

- Zein notaraino iristen zara abestean?
- Ba, ez dakit... Egunaren arabera! -irakasleak.
- Gaur maiatzaren 3a da.

Irakasle kaletarra

Irakasle kalekumea, herri txiki bateko eskolara iritsi da. Ikasleen berri jakin nahian galderak egiten hasi da, eta Miren txikiarengana iritsitakoan:

- Miren, eta zure baserrian zenbat behi daude?
- Ez dakit.
- Ez? Eta ardiak...? Ba al dakizu zenbat ardi dituzuen?
- Ez, ez dakit.
- Eta txerririk ba al duzue?
- Bai.
- Zenbat?
- Ez dakit.
- Eta oiloak?
- Ez dakit.

Orduan, umearen ezjakintasunaz harrituta, etxera itzultzean, aitari galdetzeko eta biharamunean datuak ekartzeko eskatu dio.

Gelara sartu orduko, irakasleak abere mota eta kopuruak berri jaso ote duen galdetu dio Mireni, eta honek erantzun:

- Aitak bart esan zidan, zuk hori galde-
tzen badidazu, zure kontu korrontean zen-
bat diru duzun gordeta esateko niri!

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: MARIJO DEOGRACIAS

ARGAZKIAK: ENEKO REDONDO

Laida eta Lagako hondartzak

Hareatza guztiak ez dira desertu

Bizkaian, Busturialde eskualdean, Euskal Herriko itsasadarrik ikusgarrienetako bat dago: Urdaibaiko Biosfera Erreserba. Babestutako paraje aberats horretan kokatzen dira Ibarrangeluko udalerrian dauden Laidako eta Lagako hondartzak. Eta, hantxe, hareatza bietan, dunak birsortzeko proiektu bati esker, berdegune itzelak sortzen hasi dira; hareatza erraldoian hazitako oasi txikiak dirudite. Dagoeneko hamabi landare mota zenbatu dituzte hondartza bietan, eta, berdeguneek dakarten bizitzaren gehitzen hasi da: hegazti gehiago dago inguruetan.

Urdaibaiko Biosfera Erreserbaren Patronatuak, Euskal Herriko Unibertsitateko ikasle talde batekin batera, uda honetan sentsibilizazio kanpainari ekin dio, udatiarrek hareatza horiek zaindu ditzaten.

Irailaren 14ra arte, informazio panelak jarri ditu Patronatuak Laida eta Lagako hondartzetan, dunak birsortzen orain arte egindako lana azaltzeko.

Merezi du goragoko ikuspegi batetik begiratzea aparteko paraje honi. Horretarako aukera ematen du, San Pedro Atxarre ermitako begiratokiak. Bi ordu eta erdiko ibilbidea da; bidezidor estu bat hartu eta maldan gora bide osoa. Baina behin gora helduta paisajea ikusgarria da. Panoramikak ezkerrean padura zabalak eta eskualdean itsaso amaigabea harrapatzen ditu eta hortxe, erdi-erdian, Laidako hareatza ageri da, borobilborobila eta berdegune txikiz josita.

Hondartzara joan aurretik egiteko moduko ibilbidea duzue San Pedro Atxarrerako igoera. Gautegiz-Arteagatik

Laidako hondartzara bidean Kanala auzoa dago; baserri auzo bat da, Urdaibaiko itsasadarri begira hazitako baserri auzoa. Hantxe hasiko dugu gure ibilbi-

Dunak berreskuratzen

50eko hamarkadara arte ohikoak ziren gure kostaldean dunak, baina gure kostaldeak jasan behar izan duen eraldaketak desagertarazi egin zituen hareatzatako dunak eta bere berdeguneak. Orain dela

urte batzuk, "Galtzagorriak Urdaibairen aldeko bolondresak" talde ekologistak, Urdaibaiko itsasadarreko hareatzatan dunak berreskuratze lanari ekin zion. Lagako hareatza babesten hasi ziren lehenengo eta, horretarako, bidea markatu eta hesiak jarri zituzten, jendearen joan etorriek kalterik ez eragiteko dunen berreskuratze lanetan. 1999an, duna birsortzeko esperimentu txiki bat egin zen Laidako hondartzan eta honen emaitza onak ikusita 2000n "Ibarrangeluko Lagako Hondartzako Duna-Ekositemen Babespen Proiektua" jarri zuen

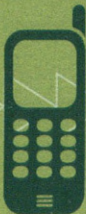
abian Galtzagorriak taldeak. Egun, UNESCOren katedra baten barruan dago jasota dunen birsortze lana eta Eusko Jaurlaritzako Ingurumen sailak, EHUK eta UNESCOk babestutako proiektua da.

Haizearen abiadura, harearen eskuragarritasuna eta leku fisikoa. Elementu horiek behar dira dunak sortzeko eta elementu horiek egon badaude Ibarangeluko Laida eta Lagako hondartzetan. Bioingeniaritza teknikak erabiltzen dituzte dunak berreskuratzeke. Gai organikoak erabiltzen direnez, behin horiek ustelduta ez da gizakiaren esku-hartzearen arrastorik gelditzen leku horretan. Honela aplikatzen da sistema Laida eta Lagako hondartzetan: harea metatu dadin, mimenak edo hare-harrapatzaileak lerrokadan jartzen dira –hiruko lerrotan, haizearen norabidearekiko perpendikularrean–. Haizeak mimenetara erakartzen du harea eta, hareaz betetzean, usteldu egiten dira. Gero landareak sartzen dira eta eurek egingo dute aurrerantzean hare-harrapatzaile lana. Jakina, mimenek baino motelago harrapatzen dute harea landareek –mimenak harrapatzen duen hareak metro bateko altuera hartu dezake urtebetea; aldis, *ammophila arenaria* landareak erdia hartzen du–.

San Pedro Atxarre ermita, Akorda auzoan. Bertako balkoitik, Bermeotik Ogoño mendira bitarteko ikuspegi zoragarria dugu.

Hornitu mobila

BBK-ko

kutxazainetan

www.bbke.es

Laidako hondartza,
Mundaka atzean.
Laidako duna "spit"
erako dunatzat dute
ikerlariek, hau da,
itsasoan sortzen
den gezi antzekoa,
hareazko mihi bat.
Hala ere, diotenez,
Laidan jasotzen
dena ez da
literaturan
deskribatutako spit-
a, horregatik
zehaztu barik dago
Laidako dunaren
sorrera.

dea. 45 minutuko bidea dela dioen seinalea dago bide bazterrean, beraz, autoa bertan utzi eta bideari ekingo diogu. Bidezidorrean gora bidegurutze batekin egingo dugu

topo, 10-15 minutura, eta han ezkerreko bidea jarraituko dugu, ermitarra doana.

Tarte batean maldan behera egingo dugu, baina osterantzean, bide

osoa gorakoa da, itsasadarrak ikuspegi berezi batetik gozatzen utziko digun gailurrera arte. Igoera nahiko erraza da, eta bada bizikletaz igotzen denik ere.

Duna sistemetako landare eta animaliak

Laidan eta Lagan sartu diren landareak *Ammophilak* dira. Landareen genetika zaindu egiten da, zeren, egon badaude duna sistemetako beste landare batzuk, esaterako, Mediterraneoan ikusi daitezkeenak, baina horiek ez dira aproposak euskal kostaldean hazteko. Kantabriatik ekarritakoak dira Urdaibaiko kostaldean hazten ari diren landareak; Laredoko haztegi batetik, hain zuzen. Landareak oso apurkorak dira, zapaltze hutsarekin hil egiten dira eta hori saihesteko, gaur egun Laida edo Lagako hondartzetara joanez gero, hesiz inguratutako hareatzak ikusten dira.

Baina, egindako lanak bere fruituak eman ditu; beno, landareak eman dituela esan beharko dugu, zuzenagoak izateko, zeren, Kantabriako landare motaz gain, berez beste hamar taxoi edo landare gehiago hazi dira duna horietan, bai haizeak zein marea korronteek ekarrita. Beraz, hamabi landare mota daude Laidan eta Lagan berreskuratutako dunetan eta hareatza erraldoi horietan bizitza sortzen dabil, poliki-poliki.

Dunetako berdeguneak, fauna erakartzen du

Kontua ez da hondartzara joaten direnen buru gainetik hegazti kopuru izugarria dabilela, baina hegazti oinatz kopurua dezente hazi da hareatzetan. Hegaztiak ikusi egiten dituzte sortzen ari diren berdeguneak eta migrazio sasoian geldione bat gehiago legez identifikatzera ailegatu dira. Hori gutxi balitz, aurtengo neguan itsas txakur baten bisita ere izan zuten Urdaibaiko bizilagunek. Antza, berdeguneak erakarrira iritsi zen Laidara. "Erleen otsoa" deitzen duten liztorra ere agertu da hareatzetan. Liztor mota honek habiak hareatzetan egiten ditu eta, aitortu behar dugu, Laidako hondartzan horretarako lekua egon badagoela. Proiektuaren arduradunek aitortzen dute sistema oraindik gaztea dela, baina etorkizunean irudian ikus daitezkeen Txirritxo txikia ere espero dute; hegazti honek hareatzetan egiten ditu habiak.

Ezkerreko irudian, Txirritxo txikia, hareatzetan etorkizunean ikustea espero den hegaztia. Erdiko argazkian harenondoko landarea (*ammophila arenaria*), Kantabriatik ekarria. Eskuineko irudian, bere habia hareatzetan egiten duen liztorra.

Laga hondartza, berriz, hondartza "arrunta" da. Atzealdean ez dauka ubiderik, beraz, iparraldetik hegualderantz, marea azpiko, marea arteko eta marea goitiko inguruneek osatzen duten hondartza da, kontinentea ahaztu barik. Duna horiei atzealdeko dunak edo "back shor"eko dunak deitzen zaie.

Begiek eman ezinda

Behin San Pedro Atxarrera iritsita, hartu arnas eta inguruaz gozatu zeren, begiak faltako baitituzue gozamen erabatekoa izateko. Aurrealdeko balkoitik Bermeotik Ogoño mendira bitarteko ikuspegi zoragarria itsasoko Gabiota plataformak baino ez du apurtzen. Izaro irla parez pare dugu, atzeko "munstroari" ez begiratzeko esaten.

Ezkerreko balkoitik itsasadarra ikusiko dugu: Muruetako ontziola, Sukarrietako Toña hondartza eta portua, Azti itsas ikerketa zentroa eta Mundaka parean, eta honen aurrealdean, Laidako hondartza erraldoia. Biribil-biribila, ubideko urek eta itsasoko urek bustitzen dute hareatza eta hango haizeari eta

birsortze lanari esker berdez janzten hasi da.

Akordara jaitsiera

San Pedro Atxarre indarrak berreskuratzeko leku aproposa da. Gutxi izango dira horrelako bakea ematen duten lekuak, baina bidea jarraitu beharra dago; itsasora jaitsi nahi dugu eta bere uretan sartu.

Beraz, ermita ostetik Akordara auzora jaisten hasiko gara. Akordaraino maldan behera goazela, bidean ikusten ditugun zuhaitzak ezagutzeko aukera ere izango dugu, bide bazterrean dauden zurezko seinaleen laguntzaz. 20 bat minutuko jaitsiera da Akordara auzora eta handik, eliza paretik igaro eta hilerria ezkerretara utzita bidea jarraituko

dugu itsasorantz, Gametxo auzorantz. Ez dago galtzerik, itsasoaren usaina bakarria da munduan eta handik datorren haizeak erakutsiko digu bidea.

Gametxon beherantz jarraituko dugu bidea, itsasora, gure helmugara: Laidako hondartzara. Beste ordu erditxo bateko bidea da, itsasoa aurrez aurre dugula. Handik Laidatik Lagako hondartzara doan errepidera iritsiko gara eta behin han egonda, hondartzako dunak ikustea izango dugu helburu, itsasoan bainua hartu ondoren.

Itzulerako bidea

Hondartza bisitatu ondoren, Kanala auzora itzultzeko bidea egiteko bi aukera dauzkagu: errazena, errepidea jarraitzea eta lasaiena, Arketas deitzen den lekutik —Laidako kanpinaren ondoan—, Gernikara norabidean dagoen bidezidorrean gora egitea. Handik ere paduraz eta itsasadarraz gozatzeko aukera izango dugu. Bidea markaturik dago, beraz, ez dago galtzerik. ■

Interes guneak

- ✓ Naturaz gehiago jakiteko, Urdai-baiko Biosfera Erreserbako interpretazio zentroa bisitatu daiteke.
- ✓ Inguru horretan egonaldia egiteko, kanpina ere badago Laidan —pareko kostaldean, Mundakan ere badago kanpina—.
- ✓ Naturaz gozatu eta ondo pasatzeko, Ur Kirolak enpresak hainbat aukera eskaintzen du Laidako hondartzan bertan.

SARTU

Eguraldia eragina du zure bizitzan. Toki hakoitzeko eguraldiaren berri zehatza izatea oso mesedegarri izan liteke zuretzat. Gure herriko informazio meteorologiko guztia aurkitzeko

www.euskalmet.net

DIFFUSIO duon herria

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

KIMIKA

Bilgarri jangarria

OREGON-EKO State University-ko Elikagaien Zientzien Departamenduko Yanyun Zhao eta Mark Daeschel ikerlariek mariskotan aurkitzen den *chitosan* izeneko zuntza eta arrautzetan aurkitzen den *lisozima* izeneko proteina elkar konbinatuz, bilgarri jangarria lortu dute.

Aipatu ikerlariek urte batzuk zeramatza-ten mikrobioen aurkako bilgarri bat aurkitu nahian eta orain lortutakoak hasierako asmoak bete ditu. Bilgarria hain leuna da, non ez duen elikagaiaren ehunduran eragiten eta aldi berean mikrobioetatik babesten du.

Baina bilgarri eran ezezik spray edo saltsa gisa ere erabil daiteke, E bitamina edo kaltzioa bezalako elikagaiak eransten bazaizkio, bere

Yanyun Zhao marrubia bilgarritzen.

elikagarritasuna handitu egiten baita.

Chitosanek duen polimero naturalak mikrobioen hazkundera ekiditen du, lisozima kontserbatzaile naturaltzat har daiteke eta bi substantziak nahastean bien propietateak hobetu egiten dira. Une honetan erabilpen praktikoetara ari dira zuzentzen ikerketak, batez ere iraungitze azkarra duten edo azkar hondatzen diren produktuetan, hala nola, gazta, fruta eta barazkietan. **I**

INGURUMENA

Tabakoa kotxea baino poluitzaileagoa

IKERLARI ITALIAR batzuk 60 metro koadroko garaje batean saiakera berezia egin dute. Italiako iparraldean dagoen mendiko herri txiki bateko garajea aukeratu zen, bertako eguratsa

Osasuna

JABIER AGIRRE

Gizen gehiago, gaixo gehiago eta bakarti gehiago

HORIEK DIRA Espainiako Aurrezki Kutxen Konfederazioak babestuta argitaratu berri den "Osasuna eta bizi-estiloak Espainian. Azken hamarkadan izandako aldaketen azterketa" izeneko ikerketaren datu aipagarrienetako batzuk. Gaixo kronikoen eta akutuen intzidentziak gora egin du, ohitura dietetikoak ez dira egokiak, sedentarismoa nagusitu da gure gizartean eta osasunaren alorrean egindako gastu publikoa maila bertsuan mantentzen da duela urte batzuetatik, eskariak etengabe gorantz egin duen arren.

Txostena zifraz josia dago, baina oro har esan daiteke ikerketa horrek itzal gehiago erakusten dituela argia baino. Kezkatzeko moduko datuak ugariak dira txostenaren atal gehientsuenetan: adibidez, inolako laguntza sozial eta afektiborik ez duten pertsonen kopurua oso altua da, eta horrek gaixotasunak errazten ditu. Esaterako, 3,2 milioi pertsonak ez du nork lagundurik,

gaitzen bat dela medio ohean gelditu behar badu. Edo ia 7 milioi pertsona helduk ez du jasotzen inoiz edo ia inoiz gonbidapenik beste pertsona batzuekin irteteko.

Hiritarrek euren osasunaz duten pertzepzioak ere okerrera egin du. Azken ikerketan %9,6 dira beren osasuna txar edo oso txartzat jotzen duten hiritarrak, 2003. urtean iritzi hori zutenak %7,1 besterik ez ziren bitartean. Eta iritzia beti gauza subjektiboa

den arren, frogatua dago gaitzen bat duela uste duen pertsona gehiagotan joango dela medikuaren kontsultara, batetik, eta gaizki daudela uste dutenen artean bizi-itxaropena murriztu egiten dela, bestetik.

Irribarre batekin amaitzeko, esan beharra dago, hala ere, ongi sentitzen direla dioten pertsonen proportzioa ere oso handia dela, %47 ingurukoa, hain zuzen ere.

Hurrengo alean jarraituko du.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Udaminean sagarminak

AGORRILAK sentonak eramaten omen ditu. Ekarri ere beti dakar zerbait, aurtengoak tomate desdetxa. "Cherry" edo gerezi tomate bixiak dastatuz juntadizoa egina dugu hiru aspaldikok etxepe itzalenean.

Ustezko osasun arau zikiratzailerik bete beharrik ez duen dolarean egindako baserriko sagardoaren txinpartak eta Nafarroako mahatsardo beltz ekologikoaren lurgustuak prexkatuta, ez ardoek igarota ezta ur-aparretaraino gabe, historiaren mandabideetan barrera "min" hitzaren alorreko atakara iritsi ginen. Hotzildako odolkiaren gisan abandonatu eta urdintzen ari ditugun hitzen saillean dut nik. Hizkuntza atlasen basan itolarritu gabeko hizkuntza biziaren zaleon burutazioak...

Handik ordu gutxitara bueltatu zaigu garai batean Garmu, Stalin eta Komunismo eta egun Imani Ismail Samani izena duen mendia igo asmoz Tajikistan aldean ibili den herritar uztarria. Inguru haietatik datorkigu euskaldunoi ere gure egungo kulturaren zati bat: sagarra eta sagarrondoa, iparralderaxeagoko Kazakhstango Tian Shan mendietatik zabaldua omen da-eta sagarrondoa mundura.

Sagar barie-tate basatiak ointzat hartuta sagasti bat sortzearen asmoa belarri artean aspalditxotik dabilkidanaren jakitun, geurean sagar makatza deitzen dugunaren ale batzuk ekarri dizkirate mendi-zulo urrun haietatik, sagarraren habiatik. Geure sagar makatza sagarina da euskara ia galdua duten lurretako erdal-dunentzat ere. Garai batean sagasti guztien mentu-oina zen sagarina eta egun ere sagasti onenak bera erabiliz sortuko lirakeela egingo nuke dema. Min hitzaren esanahi-sortari erreparatuz gero sagarina izendatuz zer adierazi nahi izan ote zen: sagar kaxkarra, sagar onenak, sagarretan sagarra, sagarren ama... Neure ustez azken hau, benetako sagarra, sagar guztien ama. Gazi, geza, gozo, mikatz, gazi-gozo eta gezaminen ama.

Puroak utzitako partikula finen kopurua, turbo diesel motoreak utzitakoa baino 10 aldiz handiagoa da.

oso garbia zelako eta oso partikula gutxi zituelako. Aipatu garajea, atea itxita zeudela, turbo diesel motore bat erra-lentian utzi zen ordu erdi batez. Ondoren, lau orduz aireztatu zen garajea eta, azkenik, beste 30 minututan 3 puro erre zituzten beste hainbeste lagunek.

Emaizta hauxe izan zen: puroak eguratsean utzitako partikula finen kopurua, turbo diesel motoreak utzitakoa baino 10 aldiz handiagoa izan zen eta kanpoko airearena baino 15 aldiz handiagoa. Ondorioak zuretzat uzten ditugu, irakurle. I

ZIENTZIA

Lurreko eremu magnetikoa aldatzen ari da

AZKEN MENDE ETA ERDI honetan Lurraren eremu magnetikoaren intentsitatea %10 inguru txikitu da. Lurraren historian ez da lehen aldia hau gertatzen dena, eta ipar zein hego polo magnetikoak posizioak elkar trukatzera jotzen dutenean gertatzen da. Orain 780.000 urte gertatu zen hau azken aldiz eta orain gertatuz gero, iparorratzak hegoalderantz topatuko luke ipar magnetikoa.

Ikerlariak kezkatuta daude gertaera honekin, eremu magnetikoen ahultzeak atmosferara ailegatzeko den eguzki erradiazioaren hazkundera ekarri baitezake eta honen eraginez izpi ultramoreetatik babesten gaituen ozono-geruza ahuldu egin baitaiteke, Lurreko bizidunengan hainbat kalte eraginez. Ezin ahaztu animalia migratzaile asko ipar magnetikoarekin gidatzen dela, beraz, iparra aldatzen bada, migrazio-ibilbideak ere aldatu egingo dira.

Kezka hauek argitu nahian Europako Espazio-Agentziak "Swarm" deituriko plana abiatu du hiru sateliteetan oinarrituz. Dena den, oraingoz ziurtatu daitekeen gauza bakarra da ipar magnetikoa hego aldera higitzen ari dela, urtero 10 eta 40 kilometro artean eta martxa honetan 2050. urtean Siberian sartuko dela. I

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Poteko hegaluzea egonezinentzat

Osagaiak

- 2 kg hegaluzea, xerra oso loditan -arra erdikoak-moztua
- Ura
- Gatz larria

KAZOLA oso zabal batean jarriko dugu ura irakiten. Gatz larria erantsiko dugu, ugari erantsi ere, ura gazi dadin. Sua eztituko dugu irakiten hasi orduko, borborrik egon ez dadin. Orduan sartuko ditugu hegaluze puskak. Ura berriro irakiten hasi denetik, 4 minutuan edukiko dugu hegaluzea egosten. Sutatik atera eta ordubetea edukiko dugu hegaluzea ur berean pausatzen,

ukitu gabe. Xukatu eta azala, hezurak eta beltzuneak kenduko dizkiogu hegaluzeari. Zatar idor batez lehortu eta oliba olio birjinaz estaliko dugu ondoren. Kontserba esterilizatu bat ez denez, haren bizia ez da horren luzea, baina gutxienez aste betez eutsiko dio hozkailuan, ongi tapatuta. Kontserba modu tradizionalaren arabera egin balitz bezala erabiliko dugu hegaluze hau. ■

Oinarrizko kontuak

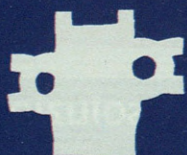
Uraza (letxuga), eskarola... nola garbitu

KANPOKO hostoak kendu eta arretaz desegino ditugu buruak. Puntak eta zurtoinak bereizi, eta iturriaren azpian garbituko ditugu xehe-xehe hostoak, lurra eta hondarra kentzeko. Ur ugaritan murgilduko ditugu ondoren; tanta batzuk ozpin edo ehe eman eta beharreko epean edukiko ditugu barazkiak zikinke-ria gune zailenetatik atera ahal izateko. Eskuz xukatuko ditugu hostoak, saski birakarian sarrarazi aurretik. Eragin eta ur soberakina kenduko diegu. Horrelako-

rik ez badugu, zatar lehor batean sartu eta barru hartan irabiatuko ditugu leunkiro hostoak. Entsalada-barazkia kontserbatzeko modu hoberena dugu zatar heze batean bildu eta gopor baten barruan edukitzea, hozkailuaren barruan, 10 bat graduko tenperaturan. Ez dezagun entsalada-gaia hozkailuan oso atzean utz, edo hozkailua hotzegi dagoela sar. Izoztu egin daitezke hostoak eta orduan horrek ez du erremediorik; zakarretara. Oso garrantzitsua da entsaladak barazkia garbi, fresko eta lehor dagoela maneatzeko.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Maggie Bullen

Alardearen txilibitu soinuak astinduko ditu beste urte batez irundarren bihotzak. 1995az geroztik emakumeen aldarrikapenen ikur ere bihurtu da festa. Festen sinbologia, urte hauetako gertaerak eta betiko alardearen eta mistoaren aldeko eta kontrako argudioak aztertu ditu Maggie Bullenek *Tristes espectáculos: Las mujeres y los alardes de Irun y Hondarribi* liburuan. Bullen Ingalaterran jaio zen, eta egun Hendaian bizi da. Frantses eta Espainiar filologian lizentziatua da, eta Antropologia sozialean doktore. Irakasle da EHUko eta AEBetako unibertsitateen arteko elkarlana bultzatzen duen USAC-en. Alardea eta generoaren loturaz galdetu diogu.

«Betiko alardean protagonismoa gizonezkoena da, baina behar du emakumeak espaloitik eurei begira egon daitezela»

Liburuan diozu jada orain urte batzuk sumatzen zenuela emakumeen aldarrikapena ezkutuan baze-goela, nahiz eta ez agerian ikusi. Nola pasatzen da egoera horretatik ekintzara, kalera?

Bi garai egon dira. 70. urte inguruan alarde mistoa egiteko saiakera bat egin zen, baina garai hartan ez zegoen aurrera egiteko baldintzarik eta indarrik. Zaillegi ikusten zen, eta herrian ez zuten behar adinako babesik. 95ean hasi zen berriro gaia mugitzen, eta oraindik gutxiengoaren aldarrikapena bazen ere, babes handiagoa zuen. Gizartean aldake-

**ESTITXU
EIZAGIRRE**

Argazkiak:
Dani Blanco

ta handiak eman ziren garai hartan, eta azpiegitura juridikoa eginagoa zegoen, berdintasun politikak zabaltzen ari ziren... Gizartea pres-tatuago zegoen.

Zein dira mugimendu hau antolatzeko moduaren ezaugarriak?

Ez da inprobisatua izan, oso prozesu luzea izan da, eta erabaki bakoitza hartzeko debate luzeak egin dira. Emakume taldeek bultzatzen badute ere, bileretara deialdi irekiak egin dira eta gizonek ere parte hartu dute. Hau ez da emakumeen

Alardea eta generoa

kontu bat, genero kontua baizik, bai gizon eta bai emakumeena.

Alardea ikuskizun batekin parekatzen duzu liburuan, bertako eszenategia, pertsonaiak eta abar aztertuz. Alardean eszenifikatzen denak zer erakusten du?

Oraindik aldatu gabeko gauza asko dagoela gizartean. Egun uste da berdintasuna lortuta dagoela, bai lege aldetik, eskolan, aukera berdintasuna dagoela... Arazo honek erakusten du bizitzako alor askotan oraindik zer egin handia dagoela.

Alardea festa da, eta festa batek badu bere esanahi berezia: festak tradizioari lotuak daude, eta beraz, zailago dira aldatzeko. Gainera festak erritualak dira, ia gauza sakratuak, ukiezinak, eta balio sinboliko handia dutenak. Botere zentroa sinbolizatzen da, eta eszenifikazio horretan gizonezkoen boterea nagusitzen da.

Protagonismoa gizonezkoena da, baina behar du emakumeak espaloitik euren begira egon daitezela. Betiko alardearen aldeko emakumeek hori garbi esaten dute, euren parte hartzeko modua espaloitik begira egotea dela, hori dela euren rola eta nahikoa dutela horrekin. Virginia Wolfek fenomeno hori definitzen du "ispilu lausengari" gisa. Emakumeek gizona islada gisa dute, gurtu egiten dute. Horrek garrantzirik gabeko jokoa irudi dezake, baina gizartean gertatzen dena erakusten du. Gizonezkoak daude zentroan, eta emakumeok "ondo ari zara" esan behar diegu.

Emakumeak eszenategi erdian lekua behar duela aldarrikatu da. Baina horrek ekarri du gizonezkoen paperean sartzea: euren arropa, funtzio militarra... Ez litzateke aberasgarriagoa emakumeek beste aldaketa batzuk ere ekartzea? Eszenategia bera aldatzea?

Kezka hori planteatu izan da alarde mistoaren aldeko bileretan. Baina emakumeen partehartzea bera lortzea ere hain zaila izan denez, erabaki da gauza gehiago ez aldatzea. Ahalik gutxien aldatu dira estetika, forma, errituala... Kritika gehiagori ez bide emateko eta arazo nagusia ez desbideratzeko. Baina bertako jende asko ez dago ados kutsu militarreko desfilean parte hartzearekin.

Alde bakoitzak zer estrategia erabili du herritarrek konbentzitzeko? Hasi tradizionalaren aldekoekin.

Estereotipoak erabili dituzte, eta horrek lagun-

tzen du bataila erdia irabazten. Alarde mistoan parte hartzen dutenei erradikalen etiketa itsatsi diete, subertsiboena, alardea maite ez dutenena, eta leporatzen zaie hautsi bakarrik egin nahi dutela, desagerrarazi... Aukera sexualarekin berdin gertatzen da, mistoan parte hartzen dutenak gay eta lesbianatzat dituzte. Gizartearen gehien-goak nahi ez duen ereduarekin lotu dute alarde mistoa. Ideiak eta arazoak entzun beharrean, "ez ditugu gizon eta emakume hauek nahi" bihurtu da tradizionalisten jarrera. Darabilten

beste argudioa da mistoan desfilean parte hartzen dutenak kanpokoak direla, ez direla bertakoak. Egia da mistoan desfilean parte hartzen duten asko kanpokoak direla, baina baita tradizionalen desfilean parte hartzen dutenak ere.

Mistoaren aldekoek, berriz, nola egin dute etiketen kontra?

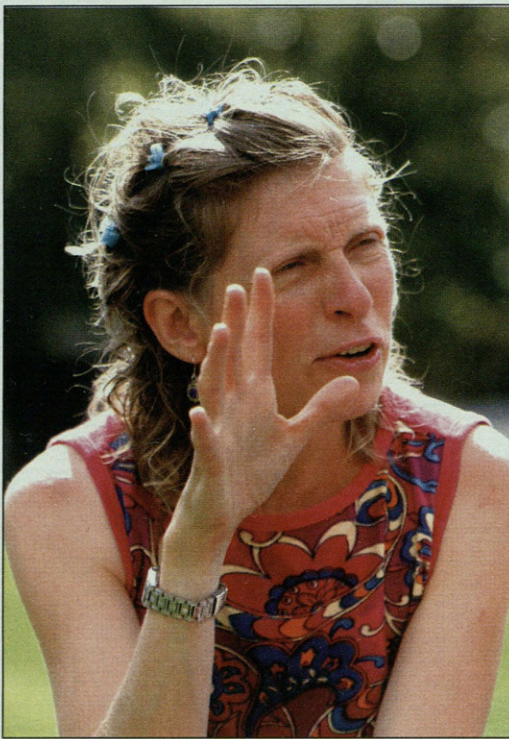
Aurtengo alarde mistoa da adibidea. Irunen pare bat urtez ez zen alarde mistorik atera, udalaren eta alkatearen eskutik ez zutelako behar beste laguntzarik jaso. Iaz hasi ziren berriro ateratzen eta aurtengo bide beretik jarraitu da. Alarde mistoa egitea bera da modurik eraginkorrena. Kalera ateratzen direnean herriko jendeak ikusten du bi alardeetan era guztietako jendea dagoela, aukera politiko eta sexual guztietakoa, eta ez dela ezer gertatzen. Horrela normalizatzen dira gauzak.

Gizartean indar handia du familiarren eta koadrilaren iritziak. Jende askok parte hartzen du desfile bat

edo bestean, koadrilaren arabera. Oso gogorra da koadrilako iritzitik ateratzea. Zenbat eta jende gehiago atera, pixkanaka besteek ere errazago ematen dute betikotik ateratzeko pausoa. Prozesu hauek mantsoak dira, baina aurrera doa. Nire esperantza da umetatik bi alardeak desfilean ikusten dituztenek, normalago biziko dutela.

Beste festa batzutan emakumeek parte hartzea ez da hain traumatikoa izan. Horren arrazoia izan liteke, hein batean, gauzak egiteko modua?

Formen kontua maiz kritikatu da. Baina ez dakit zer beste erataria egin zitekeen. Tradizionalaren aldekoek diote mistokoek ez zutela indarrean sartu behar. Hori probokazio bat delako, eta beste probokazio batekin erantzuten delako, kontraeraso batekin, alegia. Baina baimena eskatu, eta legeak arrazoi eman arren ez bazaie jaramonik egin, zer egin behar zuten? Arazoa izan da ez dela elkarrizketarako lekurik egon. Uste dut instituzioek ere akats larriak egin dituztela. Epaileen erabakiak obeditu behar zituzten, eta legea sendo betearazi. ■

"Tradizionalaren aldekoek diote mistokoek ez zutela indarrean sartu behar. Baina baimena eskatu, eta legeak arrazoi eman arren ez bazaie jaramonik egin, zer egin behar zuten? Arazoa izan da ez dela elkarrizketarako lekurik egon".

EUSKAL DIASPORA

Argentinan, uda euskaraz

Euskal diasporaren belaunaldi berriak indartsu datoz: Euskal Herrian jaiotako guraso edo aiton-amonen ondorengoek haien herriaren eta kulturaren berri izan nahi dute. Horretarako, Argentinan dagoen Necochea herriko euskal etxeak proiektu berria jarri zuen martxan pasa den udan: Euskal Herriko 16 gaztek euskara eta euskal musika, dantza, gastronomi eta kirol gaietarako klaseak eman zituzten uztailan eta abuztuan. Guk euskarako irakasleengana jo dugu, argentinarrak gure hizkuntzan zer moduz moldatu diren jakiteko.

MIKEL GARCIA

“VENÍ A LA ARGENTINA-HATOR HONA” izeneko ekimenaren antolatzaile Iñaki Bilbaoren hitzetan, “azken urteetan Argentinako egoera ekonomikoak txarrera jo duenez, Euskal Herrira joateko aukerak ere behera egin dute, bidaiatzea askoz ere garestiagoa baita orain. Horregatik, euskal etxeko gaztetxoek Euskal Herriarekiko harremana gal ez zezaten proiektu hau sortu genuen”. Euskadiko Gazte Kontseiluak bideratu zuen parte-hartzea, sekulako erantzuna jasoz: 131 lagunek eman zuten izena. Ondoren, Necocheatik bertatik egin zuten irakasleen aukeraketa.

Euskal Herriko 16 gazteak bi txandatan banatu ziren: zortzi uztailan eta zortzi abuztuan. Uztailan euskara irakastera 19 urteko bi harriz joan ziren: Joana Ortega eta Iratxe Perez. Joanak irratiz entzun zuen proiektuan parte hartzeko gonbidapena eta Iratxek haren bidez eman zuen izena. Esperientzia bikaina izan da biontzat.

Euskarazko klaseak

Euskarazko klaseak astelehenetik ostegunera eman zituzten Joanak eta Iratxek eta adin guztietako ikasleek osatutako taldea izan zuten; denak “ikasteko gogo izugarriekin”, dio Iratxek. Izan ere, “grina handia dago bertan bai euskara eta bai Euskal Herriarekiko”, gaineratu du Joanak, “eta gai horien inguruan interes izugarria azaltzen dute. Gaztetxo gehienak ez dira oraindik Euskal Herrian izan, baina etorkizuneko planetan denek dute bidaia hori pentsatua; ilusio handia

Joana Ortega eta Iratxe Perez, Necochean euskarazko klaseak ematen.

dute egunen batean gure herria ikusi eta bertan opor luze batzuk igarotzeko”.

Argentinarek belarria euskarara gero eta ohituago zutela, eta dena ulertu ez arren, ideia nagusia harrapatzeko gai zirela antzeman zuten irakasleek

Askok hitz solteak besterik ez zekizkiten baina maila altuagoko bizpahiru lagun ere baziren; beraz, azken horiekin beraien egoerara egokitutako aparteko klaseak antolatzen zituzten. Joanaren esanetan, hitz asko oso barregarriak suerta-

tzen zitzaizkien, “esaterako, familia kideak lantzerakoan, 'semea' hitzak bereziki barre algara ugari sortu zuen”. Batik bat oinarritzko hiztegia irakatsi zieten, deskribapen pertsonala abiapuntu hartuta eta klaseetan gaztelania ahalik eta gutxien erabili nahi izan zuten, keinuen bidez uler zezatela nahiago baitzuten. AEK-ko lehen urratsak jarraitu zituzten eta bertatik lortutako materiala probetxu handikoa suertatu zitzaien. Hori bai, gehienbat klase dinamikoak antolatzen saiatu ziren, jokoan eta antzerkien bidez. “Kontuan izan behar da beraiek haien eginbeharretatik nekatuta irteten zirela eta gure klaseak hobby gisa hartzen zituztela”, dio Iratxek,

Necocheako euskal etxean, aisialdian. Behean, uztalean Argentinara joandako irakasleak.

“Euskal Herriaz kontatzen genien guztia adi-adi entzuten zuten: historia, gaur egungo egoera, eguneroko bizitzari buruzko datuak eta abar”.

Ikasleengan aurrerapen nabaria ikusteko hilabete bakarra motz geratu bazitzairen ere, hobekuntzarik sumatu zuten hernaniarrek. Argentinarren interesa zela medio, belarria euskarara gero eta ohituagoa zutela eta dena ulertu ez arren ideia nagusia harrapatzeko gai zirela antzeman zuten irakasleek. Joanak argi dauka: “Gure helburua ez zen beraiek euskaraz hitz egin ikastea, euskaraz hitz egi-

**“Euskal Herriaz
kontatzen genien guztia
adi-adi entzuten zuten”
Iratxe Perez**

ten entzutea eta hitzak erlazioatzen jakitea baizik. Lotsa alde batera utziz lehen hitzak esaten ausartzea zen gure nahia eta azkenean lortu genuen, klasetik kanpo, ikusitakoari buruz sarri hitz eginen baikenuen”.

Ikasleek hizkuntza barneratzeko oinarri nagusiak beraiekin zuten harreman ona eta irakasteko zeukaten gogo handia izan zirela azpimarratu du Iratxek, “beste guztia ikasleek jarri zuten. Aisialdi orduetan genuen harreman onak klaseak erraztu zizkigun eta parte-hartzea

ere altuagoa zen, irakasle baino lagun gisa ere hartzen baikituzten”.

Gainontzeko gaiei buruzko klaseei dagokienez, gauza dezente ikasi ahal izan zituzten Necochean. 60 urteko euskal etxe honek, adibidez, dantza eta musika asko lantzen zituen ekimen hau burutu baino lehen ere. Gazte Alai izeneko dantza taldea dute eta euskal etxeko gazte gehienek parte hartzen dute bertan. Handia da Necocheak Euskal Herriarekin duen lotura. Kaleak, esaterako, zenbaki bidez antolaturik daude eta soilik

batek du izena: Paseo Euskadi delakopak, hain zuzen ere.

Horregatik, uztaleko eta abuztuko esperientzia baliagarria izan da bertako jendearentzat, euskal kulturaren sakonago murgiltzeko. Euskara oraindik ez dute menperatzen eta zaila egiten zaie gaztelaniarekin alderatuz hain desberdina den hizkuntza barneratzea baina interes handia jarri dute berau ikasten.

Hala uste du baita ere euskal etxeko kide Iñaki Bilbaok eta ekimena espero zutena baino askoz hobeto atara dela azaldu du. Euskaraz gain, euskal kulturaren inguruan beste hamaika ekintza egiteko aukera izan dute eta “esperientzia oso baikorra

eta polita izan denez”, datorren urtean errepikatzeko asmoa erakutsi dute. Dena den, euskal etxeko kideei benetan gustatuko litzaiekeena urte osoan zehar Euskal Herritik jendea bertaratzea dela aitortu du Bilbaok.

Euskadiko Gazteriaren Kontseiluan ere pozik daude. Proiektua Euskal Herrian bideratzeaz arduratu den Ainhoa Abendañok Kontseiluarentzat esperientzia guztiz berria izan dela eta izan duen arrakastarekin harrituta daudela adierazi du, “batez ere Argentinarako bidaia bakoitzak bere poltsikotik ordaindu behar izan duela kontuan hartuta”. Han, ordea, euskal etxeko familien etxeetan igaro zuten egonaldia. Abendañorentzat, Argentinako kultura, bizimodua, euskal etxeetako lana eta abar eza-

gutzea eta hemengo gazteek hangoe-kin harremanak sakontzeko hara joatea garrantzitsua da. Horregatik, Necocheako kideekin harremanak mantentzen jarraitzeko asmoa adierazi dute. Joana eta Iratxe ere esperientzia errepikatzeko irrikan daude eta argi daukate Buenos Airesetik 500 kilometrora dagoen kostaldeko hirira berriro ere bueltatuko direla. 100.000 biztanle inguruko Necochea hiri argentinarrak Euskal Herrian dituen sustrai sendoei lotuta jarraituko du, dudarik gabe. ■

Langabeentzako baino enpresentzako mesede

Euskal Herrian, eta bereziki EAEn, erakunde publiko asko dira lana sustatzeaz arduratzen direnak. Horretarako, lan-politika aktiboak jartzen dituzte praktikan, baina horien efikazia zalantzan jarri du Ekonomia eta Gizarte Kontseiluak (EGK) egindako estudio batek. Izan ere, erakundeen arteko koordinazioa hobetzea defendatzen du, eta are "leihatila bakarra" sortzea ere, gazteei, emakumeei eta luzaroko langabeei haien formazio-planetan integratzea errazteko.

DANIEL UDALAITZ

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOAN diru asko gastatzen da -260 milioi euro inguru urteko- lan-sorrera sustatzeko, batik bat gazteentzat, emakumeentzat eta luzaroko langabeentzat, kolektibo horiek baitira premia handienekoak. Erakunde pribatuez gain, instituzio publiko asko dira lan-politika aktiboetan parte hartzen dutenak: Espainiako Enplegu Institu-

tua (EEI), Eusko Jaurlaritzak, diputazioak, udalak eta abar. Beharbada, gehiegi. Hala ere, badirudi horrenbeste baliabide eta erakunde ez direla nahikoak izaten ari beren helburuak lortzeko. Hortik dator EAEko lan-politika aktiboen eraginkortasuna zalantzan jarri izana. Izan ere, "mesede handiagoa egiten zaie enpresei" -laguntzen %75 haiek jasotzen dituzte-, eta ez dute gehienbat luzaroko langabeen, emakumeen edo

gazteen kolektiboan eragiten, nahiz horiek izan egoerarik okerrenean daudenak.

Hori da laburbilduz, EAEko Ekonomia eta Gizarte Kontseiluak egindako ikerlanetik nabarmentzeko moduko ondorio nagusietako bat. Estudioa uztail honetan bertan eman dute argitara hango presidente Rafael Puntonet jaunak eta erakunde horretako teknikari batek, Patxi Sasigain jaunak, zeinak landu baititu

ALBERTO ELOSEGI

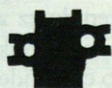
Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile

kutxa

gizarte ekintza

ARGIA

49

EAEko eta Europako Batasuneko lan-politika aktiboen arteko konparaziozko ikerketaren alderdi teknikoak. Estudioaren izenburua "EAEko eta EBko lan-politika aktiboak" da.

EBkoa baino gutxiagoko gastua

Estudioak onartzen duenez, EAEn lan-politika aktiboetarako gastua handi samarra bada ere -260 milioi eurokoa-, EBkoa baino gutxiagokoa da, nahiz eta gure artean langabezia handiagoa den. 271 euroko gastua izan da pertsona aktibo bakoitzeko, edo 1.476 eurokoa parte-hartzaile bakoitzeko, eta 1.000 lagunetik gora izan dira era horretako laguntzen onura jaso dutenak. EAEn gastu hori BPGaren %0,63a den bitartean, EB osoan -15 kidekoan, orain 25 baitira- %0,75ekoa da. Estatu horien artean, ordea, diferentziak nabarmenak dira. Hala, Danimarkak BPGaren %1,81a darabilen bitartean, Herbehereek, Belgikak, Frantziako estatuak eta Suediak %1etik gora erabiltzen dute. Badira, bestalde, proportzioan, EAEn baino diru dezente gutxiago erabiltzen duten beste estatu batzuk, hala nola Austria, Grezia, Italia, Luxenburgo, Portugal eta Britainia Handia. Espainiako estatuko batez bestekoa %0,64koa da, EAEkoa baino ehunen bat gehiago.

Estudioak erakusten duenez, EAEko gastu total horren parterik handiena enpresek eraman zuten. Hala, lana sustatzeko pizgarriek gas-

EAEk urtean 260 milioi euro gastatzen ditu enplegu-politika aktiboetan, eta haien parterik handiena enpresetara doa

tuaren %50,7a eraman zuten, gehienbat Gizarte-Segurantzaren kontribuzioetan izandako hobariengatik. Trebakuntzarako, ordea, gastuaren %22a bakarrik zuzendu zen, eta sustatzaile berrientzako pizgarriak laguntza publikoen zenbateko osoaren %9,2ra baizik ez ziren iritsi.

Lana sustatzeko funts ekonomiko gehien jatorria EEI, Gizarte-Segurantzaren eta Europako Gizarte Funtsa

Instituzioen arteko koordinazio hobearren eta leihatila bakarraren alde

EAEren ezaugarrietako bat da erakunde publiko eta pribatu askok aldi berean dihardutela enplegu-politika aktiboen esparruan: Eusko Jaurlaritza (EGILAN), Laneko Ministerioa (INEM), foru aldundiak eta haien erakundeak, Euskadiko Udalen Elkarte (EUEDEL), garapenerako agentzia lokalak (GARAPEN), eta beste hainbat erakunde, pribatuak nahiz iniziativa sozialekoak -BBK fundazioa, ONCE, Caritas, SARTU eta abar-. Hainbat agentzek jarduerak aldi berean garatzeak berekin dakar halako nahasmena eta disfunczioak gertatzea garatutako enplegu-politika aktiboetan. Erakundeek garatutako ekintzetan koordinazio-maila nahikoa ez izateak larritu egiten du hori guztia, gertatzen baita eremu geografiko berean aldi berean garatzen dituztela arlo bereko ekintzak -baita beren artean lehian jardunez ere-, eta, zenbait kasutan, ez dago komunikazio eta segimendu koordinatua egiteko mekanismo egonkor eta antolaturik.

Hortik dator EGKek instituzioen arteko koordinazio hori defendatzea. Horretarako, beharrezkotzat jotzen du agen-

teen arteko diagnostiko konpartitu batekin abiatzea eta helburuak eta pertsonaltaldea mugatzea, horrek bide emango bailuke agenteei esleitutako eginkizunak nolabait arrazionalizatzeko, espezializatzearren eta lokalizatzearren norabidean, herritarrei zerbitzu hobea eta hurbilagoa emateko irizpidearekin. Agenteen deskoordinazioko eta ugaritasuneko testuinguru horretan, EGKren estudioak halaber defendatzen du leihatila bakarra sortzea, zerbitzu horien bezeroei instituziotik instituziora alderrai antzean ibili beharra saihestuko diona. Asmoa da agenteen presentzia bat izatea, erabiltzaileei lana erraztera bideratua. Leihatila bakarra izanez gero, erabiltzaileak puntu bakar batean eskuratu ahal luke dagoen sostengu-eskaintza guztia. Leihatila bakarreko sistema horrek, gainera, orientatzen lagundu beharko lioke, erabiltzaileak benetan behar duenarekin. Esan nahi baita, kontua ez da puntu bakar batera jotzea bakarrik, baizik eta puntu horrek erabiltzaileari egokitzea eskura dauden programen panela, ibilbide pertsonalizatua ezarri.

dira. Arrazoi horregatik, EGKko presidentek dio ezen, EEIren politika aktiboak eta pasiboak Euskal Herrira transferituko balira, egoera hori hobetu egingo litzatekeela, batez ere batetik bestera ibili beharreko leihatilen kopurua gutxitu egingo litzatekeelako. Eta adibide moduan jarri zuen lana sostengatzeko programen %4,3 bakarrik bideratu zitzaizkiela emakumei espezifikoki, langabeziarik handiena jasaten duen sektorea den arren. Beste %11 bakarrik izan zen gazteen zat, hain lan-premia handia duen sektorearentzat. Eta, bizkitartean, laguntzen %82,7 edozein adinetako pertsonen zuzendu zitzaizkien.

Efektibotasun gutxi programek EAEko EGKren estudioak halaber erakusten du ez zaiela segimendu eta ebaluazio eraginkorrik egiten Euskal Herriko erakundeek bideratzen dituzten lana sustatzeko programei. Badira

zenbait programa agenteen beren iritziz efektibotasun kaskarra dutenak, baina, hala ere, programa horiek egiten segitzen dute, badelako halako "inertzia" bat Administrazioetan. Testuinguru horretan, interesgarria da aipatzea ezen, ikerketa horren arabera, EAEn enplegua sustatzeko garatutako programetan parte hartzen duten pertsonen segimendua, oro har, eskasa dela. Horrela, programa bukatzen duten parte-hartzaileen hiru laurdenen kasuan, ez dago inolako informaziorik haien geroko egoerari buruz -ea lantokiren batean hasi diren ala ez, ea nolako lana den, ea langabezian dauden ala ez...-.

Azkenik, Euskal Herriko erakunde publiko horren estudioak indarrean dauden programa batzuk berriaztertu beharra aldarrikatzen du. Adierazten dutenez, egitura ekonomikoa eta lan-premiak aldatzen badira ere, lan-politika aktiboko programa gehienak bere horretan mantentzen dira urtez urte, kasik aldatu gabe. ■

«Espainiar nazionalismoa existitzen ez den ideia apur bat aldatzen hasi da Madrilen»

Pruden Gartzia

Pruden Gartzia (Oñati, 1964). Historialaria ikasketaz eta bibliotekaria lanbidez. Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekaren zuzendaria da. UEUren eta Joana Albret Bibliotekonomia Mintegiaren kidea, bestalde. *La España metafísica* liburua –Euskaltzaindiaren Iker-16 saila– kaleratu du aurten, bere doktorego tesiaren bertsioa dena. Liburua Ramon Menendez Pidal espainiar nazionalismoaren teorilari eta intelektualaren lanaren azterketa kritiko eta sakona da. Bertan espainiar nazionalismoaz jarduteko ideia paregabeak aurkitu ditugu. Ondorengo elkarrizketan gure solaskideari jasotako ideia hauetako zenbait aurkituko duzu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

“Zertaz ari gara nazionalismoaz ari garenean?”. Galdera honi erantzun nahi izan dio Pruden Gartzia historialariak *La España metafísica* liburuaren bitartez: “Gaia gaurkotasun handikoa da Espainian. Espainiar nazionalismoa existitzen ez den ideia apur bat aldatzen hasi da Madrilen. Esaterako, euskaldunon nazionalismoa bortizki kritikatu izan da. Eta hori ona izan da, hainbat formulazio berritzeraz bultzatu gaituelako. Espainiar nazionalismoarekin ez da berdin gertatu, ordea. Espainiar askok Sabino Aranaren nazionalismoaren fasean segitzen du. Menendez Pidalen beraren aurreko fasean, alegia. Pidal Arana baino modernoagoa baita”, esan digu Pruden Gartzia solasaldiaren abiaburuan.

La España metafísica liburuaren titulu-tik beretik hasiko gara. Zer adierazten du metafisika hitzak?

Menendez Pidak Espainiaz zuen ideia metafisikoa zen. Alegia, ez zen erreala. Espainiari buruzko iritzi ideal bat zeukan, errealitateaz harantzago

zihoana. Bere ideia, gainera, pentsamendu hutsean geratu zen. Ondorioz, Espainiaren bere ideia abstraktua errealitatean proiektatu zuen. Espainia batez ere izate metafisikoa zen bera-
rentzat. Noski, hori nire ustea da.

Zergatik aztertu duzu Ramon Menendez Pidalen obra?

Nire jatorrizko kezka espainiar nazionalismoa aztertzea zen. Espainiar nazionalismoa aztertzeke modu bat baino gehiago dago eta nik ideien eremua aztertzea erabaki nuen. Funtsan, espainiar nazionalismoa definitzen saiatu naiz. Euskaldunen ustez –batzuen ustez, behintzat– espainiar nazionalismoa existitzen da, alde askotatik sumatzen dugu nazionalismo hori. Neronek, sumatzeaz gain, nazionalismo horretaz hitz egiten dugunean zertaz ari garen argitu nahi nuen, nolabait.

Hartara, zertaz ari gara espainiar nazionalismoaz ari garenean?

Edozein nazionalismoaren sorreran

doktrina bat dago. Lehenbizi, ideia mailan formulatzen da. Ondoren mugimendu politikoa —edota politikoko— datoz. Nik mugimendu politikoa alde batera utzi eta ideien eremuan Menendez Pidal aurkitu nuen. Espainiar nazionalismoaren ideiarengatik inguruan intelektual bat baino gehiago dago, hala ere. Miguel Unamuno da horietako bat. XX. mendeko intelektual nagusietako bat Espainian. Espainiari buruz kezka berezia zeukana. Manuel Azaña eta Jose Ortega y Gasset ere hor daude. Nik, hala ere, Menendez Pidal jotzen dut garrantzizkoentzat. Adierazle nagusia bera izan zela iruditzen zait.

Zergatik?

Pidalek espainiar nazionalismoari oinarri zientifikoa eman ziolako. Berak ez du ideologoa izateko xederik. Bere prententsioa zientzia egitea da, zientzia positiboa. Espainiako existentzia erakutsi nahi du modu positiboan. Izan

ere, XIX. eta XX. mendearen hasieran Espainia dekadentzia zegoen, aro beltza izan zen. Espainia existitzen ote zen zalantza zegoen. Intelektualak batez ere galduak sentitzen ziren. Ez zeukaten zeri heldurik, dena katastrofikoak zen haientzat. European bizi ote ziren zalantzan ipintzen zuen askok. Afrikan bizi ote ziren uste zuten. Alegia, "zibilizatu gabeko jende artean". Uste horren aurrean, hainbat intelektualek diskurtso bat garatu zuten.

Zein ezberdintasun dago Unamuno, Ortega eta Pidalen artean?

Pidalek nazionalismoaren funts zientifikoa garatu nahi izan zuen. Unamuno poeta eta literatoa zen eta gehien bat intuizioz jokatzeko zuen. Ez zen batere sistematikoa, gizon anarkikoa zen. Unamunok gai gehiago aztertu zuen, ez Espainiaren ideia bakarrik. Edonola ere, Pidalek sortu zuen Espainiaren ideia

Unamunorena bezalakoa da, gutxi gorabehera. Alegia, berea espainiar intelektualek partekatu dezaketen ideia da. Zentzu horretan, zientzia egin nahian, Pidalek —bere ustez— errealitatea deskubritu egin zuen. Pidalen asmoa zientifikoa zen, erabat. Beraz, intelektual gehienek Pidali segitu zioten, eta Ortega y Gasset-en kasua ere nabarmenagoa da. Funtsean, beste intelektualen aldean, Pidalen pentsamenduaren sakontasuna eta sistematikotasuna nabarmentzen da.

Zer aldaketa ekarri zuen Pidalek espainiar nazionalismoaren ideian?

Pidalen aldaketa nagusia erlijioaren ideiatik hizkuntzaren ideiarako pausoa ematea izan zen. Herri edo gizarte baten nortasuna funtsatzerakoan, intelektualek lan hori ezartzen diote beren buruari. Horretarako elementu erlijiosoak erabili daitezke, Irlandan bezala. Espainian hori sistematikoki egin da.

“Jainkoaren ideia guztiz desagertua zela, eta bere orde, espainiar nazionalismoaren funtsa hizkuntza dela esatea da Pidalen berritasuna”

Frankismoan Espainiaren nortasuna eta nazionalismoaren ideia katolikoa zen. Eta hori ez da pentsamendu espainiarrean bakarrik izan, European ere izan da. Pidalen berritasuna jainkoaren ideia guztiz desagertua zela, eta bere orde, espainiar nazionalismoaren funtsa hizkuntza zela esatea izan zen.

Nolakoak dira egungo espainiar intelektualen ideiak espainiar nazionalismoari dagokionean?

Egungo intelektual espainolek ez dute jada Espainia Afrikan ikusten, noski. PSOEn lehen gobernuaz geroztik Espainia diskurtso europazalean ikusten dute. Gaineratiko diskurtsoak frankismoaren ondoren desagertu ziren, baita PPren baitatik ere. Espainiaren ideia funtsatzerakoan jainkoaren ideia agertu daiteke, baina oso bigarren mailan. Aldiz, hispanitatearen ideia nagusitu da eta berau funtsatzeko hizkuntzaren ideia nagusitu da.

Ortega y Gasset filosofoa eta Pidal filologoaren arteko tirabirak izan ziren. Ondo ulertua al da Pidalen pentsamendua?

Horretan bi parte daude. Arazo pertsonalak batetik, operako edo rockeko diboen artean gertatu ohi bezala, intelektualen artean ere norgehiagokak daude. Bestalde, nire inpresioa da, Ortega y Gassetek historiaren filosofiaz egindako lanaren hiru laurdena Pidalen ideien kopia dela. Bere ideia filosofiko orokorrak ez dira batere orijinalak, Alemaniako filosofoen —Heidderrenak nagusiki— kopia dira. Ez zen pentsalari orijinala. Ortega komunikatzaile ona zen, ideia konplexuak modu erraz batez transmititzeko gaitasun izugarria zeukana. Bere Espainiaren ideia Pidalen kopia da. Baina ospea Ortegak eraman zuen, eta gainera —Pidalen ustez—, Ortegak bere ideiak gaizki ulertu zituen. Pidalek badu Ortegak ez duen ezaugarri bat. Ortega elitista eta aristokrata zen pentsamendu mailan. Pidal,

berriz, herrizalea zen, modernoagoa. Bere pentsamenduak demokraziari aukera handia ematen dio, Ortegak, berriz, txikia.

Edonola ere, Pidal proiektu autonomisten aurka agertu zen. Alcala-Zamora kitzikatu zuen autonomiaren ideiaen aurka.

“Politikaren alorrean Espainia autonomikoa behar dela, bada negoziatu dadila” esaten zuen Pidalek. “Espainiaren batasun espirituala eta hizkuntzarena apurtzen den puntutik desagertuko dela” bazioen, halaber. Horregatik, Pidal Espainiaren dimentsio espiritualaz arduratzen da, batez ere. Pidalek bazekien Espainiak arazo ekonomiko eta politikoak zituela. Baina berak ekonomiaz ez zekien eta ez zuen horretaz idazten. Berarentzako kezka Espainiaren batasuna zen. Termino espiritual edota kulturaletan ulertuta, batez ere. Pidalek hori gorde nahi zuen eta hori hizkuntzaren batasunarekin lotu zuen. Hor dago klabea berarentzat. Berak hizkuntzaren batasuna ahultzen joango zen neurrian –batasun espirituala berarentzat– Espainia pikutara joango zela pentsatzen zuen. Aldiz, batasun hori finkatuz gero Espainia salbu izango zela baieztatzen zuen.

Zein iritzi zuen penintsulako hizkuntza gutxituei buruz?

Berarentzako Espainia ez zen bakarra, izate konplexua zen. Filologo zen aldeetik, berarentzako herrien artean bezala hizkuntzen artean ere hierarkia bat zegoen. Hizkuntza guztiak ez ziren berdinak berarentzat, hori da bere pentsamenduaren sakoneko arazoa. Berari axola zitzaion hizkuntza, espainiera zen. Berak horrela deitzen zion gainera.

Berarentzat gaztelania espainieraren dialektoa zen. Espainiera axola zitzaion hemen eta Amerikan ere. Espainiera dialekto ezberdinetan zatitzeko aukera ikusi zuen. Bere garaiko espainolen kezka, bi mendetara espainiera hizkuntza ez izatea zen, lauzpabost hizkuntza izatea, alegia. Hartara, Pidal gaurko gaztelaniaren batua bideratzen hasi zen. Baina, espainolei beste arazo bat sortu

**“Menendez Pidalen ustez
hizkuntza ahulak eboluzio
naturalez desagertuz joango
ziren eta indartsuak, berriz,
sendotuz. Berak,
badaezpada, espainiera
batua gauzatu nahi zuen”**

zitzaion. Penintsulan katalana eta euskara jalgi ziren plazara. Eta katalana tira, latinetik datorren hizkuntza izaki, gaitzerdi. Berak katalana dialekto mailan kokatzearekin konpondu nahi zuen arazoa. Euskararekin zer egin, ordea?

Euskara batua ez zuen gustuko orduan?

Jakina, euskara dialektala ez baitzen gaztelaniaren lehiakidea. Baserrian egoteko balio zuen, eta oso ondo. Testuiguru horretan gorde bitartean arazorik ez berarentzat. Hizkuntza ahulak ikerketarako egokitzen jotzen zituen. Arazoa zetorren katalanek eta euskaldunek beren hizkuntzak funtzionalak bihurtu nahi zituzten unetik. Bere ustez, hizkuntzak eboluzio naturalez –hizkuntza ahulak, jakina– desagertuz joango ziren eta indartsuak, berriz, sendotuz. Hori bai, berak badaezpada espainiera batua gauzatu nahi zuen.

Zein eragin izan du Euskal Herrian euskarari buruz dauden hainbat jarretan?

Pentsamendu mailan oso diskurtso indartsu eta funtsatua sortu zuen, hainbat euskaltzalerengan ere eragin duena. Tranpaz betetako diskurtsoa da, ordea. Horretaz ondo baino hobeto jabetu zen Koldo Mitxelena. Alegia, Pidalek inoiz ez zuela defendatuko euskararentzat gaztelaniarentzat defendatzen zuena. Hori da Pidalen kontraesan handienetako bat. Baina hemengo askorentzat Pidalen bidea euskararen iraupena bermatzeko bidea zen. Niretzat faltsua da erabat.

Euskaltzain ohorezko izan zen, alabaina.

Bai. 1968an izendatua. Hori frankismoko arazoari lotu behar zaio. Euskaltzaindiak errespetagarritasuna behar zuen eta Menendez Pidal ez zen frankista bat, neurri batean frankismoaren aurkakoa zen. Frankismoaren aurkako hainbat jarrera babestu zuen. Adibidez, Koldo Mitxelena gudariak Menendez Pidalen liburuak irakurtzen zituen gerrako lubakietan. Gerra Zibilaren ostean Mitxelenak frankismoaren aurka klandestinitatean borrokan segitu zuen, baita babes giroa aurkitu ere. Mitxelena katedratikoa izatera iritsi zen Salamancan. Alegia, frankismoaren erregimen barruan batzuek hainbat euskalduni laguntzen zieten. Euskaltzale batzuek laguntza horiek ontzat jotzen zituzten. Beraz, Pidal euskaldunen eta euskararen etsaia zela esatea konplexua da. Kontua da nola formulatzen den, ezta? Bera euskararen batasunaren etsaia zen. Euskara kultur hizkuntza bihurtzearen etsai. ■

“Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe”

“Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik”

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Euzko Lege
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamentu de Cultura

**gure
arteak
euskaraz**

Bero-beroan

Garzon berriz Udalbiltzako kideen aurka

Ezker Abertzaleak kudeatzen duen Udalbiltzako hamaika pertsona deitu ditu deklaratzera Baltasar Garzonek Auzitegi Nazionalera. Jasone Astibia, Expe Uriarte, Juan Karlos Alduntzin, Joxean Barandiaran, Miren Odriozola, Urko Irastorza, Iñaki Olalde, Xefe Ziarrusta eta Maribi Ugarteburu dira Garzonen aurrean "talde armatuko kide izatearen" akusazioari aurre egin beharko diotenak.

Zalaparta Mexikon sei euskal herriarren estradizio eskaerarekin

Marta Maria del Carmen Hernandez Mexikoko epaileak, bertan behera utzi du sei euskal herriar estraditatzeko berehalako arriskua. Mexikon espetxean diren sei euskal preso hauek, babes helegitea jarri zioten Espainiako Gobernuak egin eta Mexikokoak onartu zuen estradizio eskaerari, sakoneko akatsez jositako dagoela argudiatuz. Aipatu epaileak helegitea onartu du eta pentsatzen da berau onartu ala atzera bota arte urtebete ere igaro daitekeela. Estradizio auzi honek zalaparta sortu du Mexikon eta, esaterako, Kongresuak berak ere -bere Batzorde Iraunkorra medio- estradizio saioa aztertzeke eskaera egitea eskatu dio Giza Eskubideen Nazio Batzordeari. Batzorde Iraunkorraren ustez, estradizio eskaeraren bideratzean badira zantzuak pentsatzeko arrazoi politikoak arrazoi juridikoei gailendu zaizkiela, eta hala balitz, Vicente Foxen Gobernuari estradizio eskaeraren onarpena berraztertzea eskatzen dio.

Ikusmira handia kurtso politikoaren hasieran

Hasi da kurtso politiko berri eta entzutetsua. Denetarik entzun daiteke eta indar politikoak tinko ari dira beren era guztietako armak zorrozten. Ibarretxe Planaren ikasturtea izango da eta azaroa bukaera edo abenduarren hasieran ikusiko da bere lehen jauzi serioan Eusko Legebiltzarrean zer gertatzen den, funtsean ea Sozialista Abertzaleek planak aurrera jarraitzea ahalbideratzen duten edo ez. Nazio Eztabaidatik sortutako adarrak ere lanean ari dira eta ikusi beharko da orain arte, herri kontsulta dela eta egindako kontaktu errondan atxiki diren emaitzak onak diren ala ez. Denbora gehiago ere izango dute, dena den, oraingoz herri kontsultari buruzko akordioa lantzeko otsailerako tartea izango dute eta. Datorren astean, halaber, irailaren 12an, Patxi Lopez lehendakari ofizial izendatuko du PSE-EEk barrunba handiz. Azaroan, aldiz, Maria San Gil popullarrak Carlos Iturgaitz ordezkatzeko du EAEko PPren lehendakaritzan.

Zer da...

Merkatu Monetarioko Aktiboetako Inbertsio-Funtsak

MMAIFak inbertsio kolektiboko funtsen modalitate bat dira. MMAIFen ezaugarria da partaideen aurrezkiak epe laburrerako aktibo finantzarioetan bakarrik ezartzen dituztela; hau da, Altzorraren Letretan, Estatuaren Bonuetan edo enpresako ordaindukoetan. MMAIFen arrisku bakarra interes-tasak igotzea da. MMAIFan inbertitzeak arrisku gutxi dakartzkio inbertitzaile txikiari, osatzen duten baloreak ez baitaude merkatuaren eskaintza-eskariei estuki lotuak, akzioetako inbertsioetan gertatzen den bezala. Gainera, MMAIFak epe laburrerako errenta finkoko baloreetan inbertitzen duenez gero, are

gehiago murrizten da mota horretako funtsen arrisku bakarra: interes-tasen bariazioak. Horrela, MMAIFko partaideari gerta dakiokkeen makur bakarra da bere dirua MMAIFan ezarria daukan bitarte horretan interes-tasek gora egin dezaketela. Interes-tasak igotzen badira, gerta liteke aktiboen eta funtseko partizipazioen balioa murriztea. Nahiz eta MMAIFek eta Inbertsio Mobiliarioko Funtsak (IMF) errenta finkoko aktiboetan bakarrik inbertitzen duten, bien arteko alde nagusia da MMAIFen inbertsioek denbora-epe mugatua dutela -18 hilabetekoa gehienez-

Daniel Udaltz

Txillardegiren euskarari buruzko lanak liburuan

EUSKARAREN ALDEKO BORROKAN du izena Elkar argitaletxeak irailaren 3an aurkeztuko duen liburua. Lan horretan 50eko hamarkadatik hasi eta 80kora arte Jose Luis Alvarez Enparantza, "Txillardegik" euskarari buruz idatzitako hainbat lan bildu dituzte. Irailaren 29an 75 urte beteko dituen, liburuaz gain, omenaldia egingo diote irailaren 7tik 9ra. Markos Zapiainek, Emilio Lopez Adanek eta Pilartxo Etxeberrriak donostiarraren ibilbide literario-filosofikoa, politikoa eta hizkuntza alorrekoa jorratuko dituzte.

Juan Bautista Merino Urrutiaren omenez

EUSKALTZAINDIK udako geldialdiaren ondoren, irailaren 9an hasiko du ikasturtea. Hilaren 9tik 11ra artean, Logroñon, Errioxako Juan Bautista Merino Urrutia (1886-1982) euskaltzain ohorezko eta ikerlearen omenez egingo dira jardunaldiak.

Udal euskaltegiak Zarautzen

IRAILAREN 2AN ETA 3AN, Gipuzkoako 18 euskaltegitako arduradunak elkartuko dira Zarautzen egingo duten mintegian. Arduradunek adierazi dutenez, ikasleen profila aldatzen ari da eta hausnarketa egiteko premia badago. Horretan ahaleginduko dira bi egun horietan.

Esperantoa hizkuntza ofizial izango denaren esperantza

ABUZTUAREN 25ETIK 29RA ARTEAN 300dik gora esperantista elkartu dira Bilbon Europako VI. Biltzarrean. Jardunaldietan Europako Bata-sunean esperantoak duen egoera aztertu dute. Hizkuntza unibertsal hau goraitpatzen duten jarraitzaileen asmo nagusia esperantoa Europako estatuetan ofiziala bihurtzea da. Biltzarrean bi alor zehatz ere landu dituzte. Batetik, Europako Parlamentuan esperantoa ofizial egi-tea nahi dute. Apirilean egin zuten Parlamentuan hizkuntza hau erabiltzeari buruzko bozketa eta ezezkoa ateratu zen. Esperantoaren adituen ustez ordea, Europako Parlamentuan orain 25 estatu biltzen dira eta hizkuntza sorta oso konplexua da. Esperantoa erraza da ikasteko –hiru hilabeteetan ikasi omen daiteke– eta gainera neutroa da, ez dago-kio inolako herrialderi.

Nazioarteko harremanetarako aproposa dela uste dute esperanto zaleek eta bestalde, hezkuntza sisteman integratzea ere nahi dute. Europako Parleman-tuak ikastetxeetan esperantoa hautazko ikasgai jar dezala eskatzen dute. Hungariak hala dauka ezarrita duela bederatzi urtez geroztik.

Printze txikia liburuaran azala esperantoz eta hizkuntza horren aldeko afitxa.

BAHEA

El Mundo egunkariari eskainitako elkarrizketan Ramon Jauregi PSOEko buruzagiak esandakoen erabera, "Josu Jon Imazen EAJ Estatuko erakundee-tan eta erreforma prozesuan murgildu-ko da. Baina horretarako hauteskun-deak pasatu beharko dira eta Imaz sen-dotu". Jauregiren ustez, 90eko hamarkadan EAJko sektore batek autodeter-minazioa eta abertzaleen batasunaren aldeko joera bultzatu zituen, aldi berean Gernikako Estatutua baztertuz. "Arzalluzek eta Egibarrek gidatu zuten hori, baina Josu Jon Imaz beste gauza bat da (...) Dena den, nazionalismoak moderaziorantz hartuko duen norabi-dea geldoa izango da".

Deian joan den igandean egindako elkarrizketan, Josune Ariztondo EAJko EBBko idazkariak –alderdiko 'bigarren' gisa deskribatzen zuen kazetariak–, marko juridiko-politiko berriari begira, burujabetza partekatua helburua bazterrezina dela adierazi zuen. Konstituzionalismoa eta elkarbizitza politikoa dela eta, European egiten ari diren eztabaiden norabidea hori dela zehazten zuen, eta bitxia egiten zaiola PSOEk European hori onartzen due-nean, hemen horren zorrotz aritzea.

ETAren berragerpena

Uda aurretik makina bat hitz egin zen ETAren balizko su-etenaz. Hilabete luzetan ekintza armatu-rik egin ez izanaren ondorio ziren zurrumurruok eta erakunde arma-tuak indarrez bazterreratu du halakoen okerra. Abuztuan zehar, ETAk bederatzi lehergailu jarri ditu Kantabria, Asturias eta Galizian, lehergailu txikiak eta kalte handirik ez egitera bideratuak. Kurtso politiko erabakigari-riaren atarian, ETAk argi utzi du bere jarduera armatuarekin jarrai-tzeko gai dela, modu horretara esames ugari gezurtatuz; egoera politikoan zein indarrarekin eragi-ten duen bestelako kontua da, baina eragiten duela eta hor dago-ela oso argi geratu da.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Gerrikoa estutu edo gerra gogorra, beste biderik ez da

Oporretara aberats joan ginen mendebaldeko gizakiok eta lanera itzultzerakoan petrolioaren garestiaren beldurra aurkitu dugu denetan. "Aurkituko dute konponbidea" diote optimistek. Gero eta gehiagok, ordea, uste dute gure hazkunde ereduak goia jo duela. Baina nola aldatu orain gure bizimodua?

UDABERRIAN alarmistak deitzen zitzairen petrolioaren krisi definitiboaren aurrean gaudela esaten zutenei. Uda honetan 40 dolarrak gainditu eta 50etara hurbildu da urte beltza, eta ordura arte isildutako egia guztiak hasi dira pittinka azaltzen. Alegia: arazoa ez dela Irakeko egoera bakarrik, egia dela munduko petrolio erreserben erdia laster gastatua izango dugula, Txina eta India espero baino askoz gehiago ari direla handitzen beren eskaria, askotan aipatu izan diren petrolio mota batzuk ezin direla era errentagarrian erabili, lehengo petrolio merkera ez garelako gehiago jaitziko, petrolio bezain eraginkor eta merkea izango den alternatibarik ez dagoela...

Net Hurbil honetan azaldu genituen Oil Peak elkarteko adituen iritzia joan den maiatz hondarrean –"Odola dugun petrolio 2010ean hasiko da agortzen"–, eta egia esan, egun haietan guru katastrofista batzuk ematen zuten jakintsu horiek. Uda honetakoa ikusita, gero eta gehiago dira aitortzen dutenak mugimendu hauek guztiak agortze horren lehen seinaleak direla.

Asuntua da petrolio merkearen zibilizazioa bukatzeaz dagoela dioten pensalariei eta ikertzaileen analisia urrunago doala. Plazaratu diren artikulu eta elkarbizketen artean, oso interesgarria da Richard Heinberg-ekin egindako inter-
viewa, Znet web gunean eskuragai dagoena. Richard Heinberg Kalifornia-

ko unibertsitate batean ari da Kultura, Ekologia eta Gizarte iraunkorra irakasten. Hainbat liburu idatzi du, horien artean azken hau: *The Party's Over: Oil, War and the Fate of Industrial Societies*, euskaraz *Bukatu da festa: Petrolio, Gerra eta Gizarte Industrien Patua* esan nahi duena. www.museletter.com bere web gunean aurki daitezke liburu, artikulu eta elkarbizketen erreferentziak.

Iturri magikoa agortutakoan

"Gizarteak, ekosistemak bezala, funtsean ez dira energia prozesatzeko sistemak baino", aitortu dio Heinbergek Davis Ross kazetariari. Iraultza industrialaren erregai fosilen gainean eraiki zen; ikatzaren gainean estreina, baina petrolioarekin orain arte gizakiak ezagutu den erregairik ugari eta merkeena aurkitu zuen. "Planetaren historian inork ez du aurkitu horrelako laguntzarik sekula".

Lehengai fosilen eraginarekin lotuta dakusa Heinbergek gizakion ugaritze sinestezina bera: industri iraultzaren hasieran ginen chunka milioi urrietatik abiatuta gaurko 6.300 milioietara iritsi gara. Horrez gain, laguntza energetiko hori baliatzeko klase guztietako teknologiak asmatu ditugu, eta gure bizimodu osoa aldatu da urte gutxitan.

Galdezka joan zaion kazetaria amerikarra zenez, Phoenix hiriaren adibidea ipini dio adituak: basamortu baten erdian gai izan da gizakia horrelako hiri

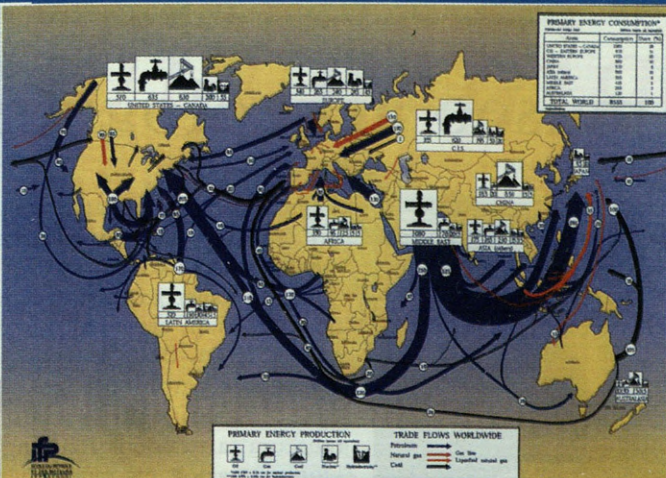

bat eraiki eta atxikitzeko, naturak inoiz utziko ez zion leku batean. Dena petrolioari esker.

Petrolioaren etorkizunari buruz, Heinbergek jarraitzen ditu M.King Hubberten kalkuluak. Shell multinazionalarentzako lan egin zuen geologo honek aurreikusi zuen Estatu Batuetan 1970ean gertatuko zena: eskuragai dagoen petrolioaren erdia atera denean, produkzioa hasiko da garestitzen eta urritzen, eta horrek dakar krisia. Horregatik, Heinberg ere petrolioaren eskasia hamarkada honetan hasiko dela uste duten adituen taldekoa da.

Eskaintza urritu eta prezioa igotakoan hasi gara denok energi iturri alternatiboek begira. Baina ekologi irakasleak aurkitzen duen arazo handi bat da ez dagoela alternatiba horiek irizpide garbier arabera konparatzeko modua. Benetan berriztagarriak dira? Zein da bakoitzaren ingurumen kostea? Zein da bakoitzaren errendimendua?

Dagoen informazioarekin, Heinberg uste du energia nuklearra garestia eta arriskutsua dela, eta bere hondakinen arazoa konpondu gabe dago. Eolikoa da berak gehien maite duena baina leku jakinetan bakarrik erabili daiteke. Eguzki indarra ere erabiltzen du bere etxean Heinberg, baina garestia izateaz gain, bere errendimendua oraindik mugatua dela aitortzen

Grafikoak erakusten ditu petrolioak bere iturrietatik kontsumo gunetara egiten dituen bideak. Argazkian soldadu britainiar bat ageri da Irakeko Basoran petrolio iturri eta hodiak zaintzen. Richard Heinberg eta beste aditu batzuen iritziz, petrolio merkea bera krisian dagoenez, soluzio logikoena gure ekonomiak txikiagotu edo ximurtzen hastea litzateke. Baina horri aurre inork egin nahi ez dioenez, beste bidea baino ez dago: energia kontrolatzeko gerra.

du. Hainbeste aipatzen den hidrogeno-arena ez du batere garbi ikusten: "Hidrogenoa energi iturri ez da, energia pilatzeko bide baizik. Nondik aterako dugu hidrogenoa? Edo erregai fosiletara jotzen dugu —eta petrolioarekin egin dugu berriro topo— edo uretik, eta sistema honek argindar gehiago gastatu behar du gero hidrogenoak berak emango duena baino".

Petrolioaren alternatibarik ezean, bi ondorio garrantzitsu markatzen ditu Heinberg. Hasteko, pertsona gehiegi bizi garea lurrean. Lurralde bakoitzak gizaki zama bat atxikitze ahalmena dauka eta azken mendeotan "era artifizial batean handitu dugu

lurra duen ahalmena. Nekazaritza, industria, garraioa, teknologia, garbitasuna, osasun zainketa... Baina arazoa da zama ahalmen hau berriztatu ezin den erregai baten mende dagoela, petrolioaren mende. Eta petrolio urritu ahala desagertu daiteke ahalmen hori". Heinberg, elkarrizketan, ez dio gehiago tira hari horri, baina munduan jadanik pertsona gehiegi gaudela esatetik ondorio latzak atera ditzake edonork.

Beste pentsamendu lerroa galdera honen inguruan dago: zer egin daiteke hemendik aurrera?

Heinberg hiru alternatiba ikusten ditu. "Bata, A plana da, orain Iraken

egiten ari garena: gerra". Arma eta bomba gehien dauzkana saiatuko da energi iturriak —eta petrolio bidez ere— kontrolatzen. "Horixe da A plana, gerra, eta ez du oso bukaera ona izango. Borrokak izango dira arma asko dituzten kontsumitzaileen eta arma gutxiago duten produktoreen artean. Baina denborarekin kontsumitu nahi duten herrialdeen arteko gerra ere egon daiteke". Txinaren beharrak aipatzen ditu Heinberg, baina Europari ere egokituko zaio salta horretan bere koi-larakada.

Beste plana, B plana, erregai fosileko menpekotasuna txikiagotzeko estrategia litzateke. Txikiagotzeko plana. Frantsesez *decroissance* esaten dutena. "Honek gure bizimodua goitik behera aldatzea ekarriko luke. Kontsumo gizarte izatetik gizarte efiziente bat izatera pasatzea. Hazkundean oinarritutako gizarte izatea utzi eta egoera geldikor batera pasatzea, edo behar izanez gero ekonomia txikiagotzen hastea". Baina inor ez da ausartu bide horri ekitera orain arte.

Hirugarrena, C plana, begiak ixtea da. "Asmatuko dute zerbait" uste izatea. Beti dago pentsatzea munduan badela jende azkarra arazoa konponduko duena. Baina "Don't worry, be happy" horrek berriro A planera —gerrara— garamatza Heinbergen ustez. "Txikiagotzeak erabaki zailak eta esfortzua eskatuko ditu. Baina dugun denbora laburra alferrik galtzen badugu, geratzen diren energi iturrien kontrola eskuratzeko gerra izango da irtenbidea". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik onenak, MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Bernardo Atxaga

Napoliko museo arkeologikoa

Hitzaren zentzu hertsian, museoa patetiko da. Bere geletako batean Pompeia zenaren maketa handi bat dago, eta hura bertatik ikusten duen bisitaria harritu egiten da aurrena, eta tristatu gero: ez baitzuen hiri hura, Pompeia, hain handi eta eder imajinatzen, bere auzune, plaza, azoka, kale, anfiteatro eta kirol zelaiekin; ez baitzuen labaren estalketa hain erabat eta hain supituki gertatu izan zenik uste. Baina, bai, maketaren alboko plakatxoak ez du noski gezurrik esaten, alegia hiriak 40.000 bizilagun zituela hil zen egunean, eta heriotza ordu batetik bestera iritsi zitzaiola, jende gehiena afaltzen ari zen bitartean. "Ba honekin inpresionatzen bazara, ea zer gertatzen zaizun gorpuak ikusten dituzunean", esaten dio lagun napolitar batek bisitariari.

Gorpuak museoaren gela handi batean daude. Gehienek mugimendua adierazten dute, edo zehatzago, heriotzak etendako ekintza arruntan bat: hantxe dago kuzkurtzeko zorian hildako umearena; hantxe, mahaian eseri eta zerbait jatera zihoan gizonarena; hantxe, leihotik begira-edo zegoen andrearena. Hura guztia aurrean duela, bisitaria areago konturatzen da Pompeian zinez gertatutakoaz. Vesubioaren labak ustekabeen harrapatu zituela denak, eta orain dela bi mila urte inguruko egun jakin bat -gure aroaren 69.eko abuztuaren 24a, zehatzago esanda- betirako gelditu zela *erreturatuturik*, bere hartan.

"Ezbehar bat, dudarik gabe, baina ezbehar zoragarria gaur bizi garenontzat -dio lagun italiarrak-. Pompeiari esker garai hartako bizimoduaren berri zuzena eduki dezakegu. Orain badakigu nola jaten zuten, eta zer dibertimendu gustatzen zitzaizkien, zertan sinesten zuten..."

Egia da, irakasbide ona ere izan daiteke museoa. Hiriko *lupanar* delakoan azaldutako mosaikoei begiratu, eta ponpeiarren ohitura sexualak ezagutu ahal ditugu; Ifigenia eta bere seme-alaben aurrean, berriz, garai hartako umeen jostaketak; *Musici ambulanti* bezala bataiatutako irudiaren laguntzaz, Pompeiako festa giroa. Eta mitotako eta mitoetako jainko eta heroiak ere hantxe daude behin eta berriro irudikatuta: Teseo, Diana, Perseo, Hermes, Marte...

"Ponpeia aurkitu eta lur gainera atera

JOSEBA OLALDE

zutenean -dio orain lagun italiarrak-, gauzak izugarri aldatu ziren pinturan. Mugimendu neoklasikoa erne zen".

Lagun italiarra oso jantzia dago pintura-
ren historian, eta areago joaten da bere azalpenetan. Bisitariaren burutazioek, ordea, beste norabide bat hartzen dute, zeren zehaztu egin baitzaio bat-batean museora sartu unetik itzul-inguruka zebilkion sentsazioa, eta museo hartan irudikatutako munduaren ezaugarri nagusia konprenitu egin duela iruditzen baitzaio.

-Zer batasuna! -hots egiten du bere sentsazioari izena jarritz.

Halaxe da. Ponpeiako horma edo zoruetan azaldutako pertsonaiak, Teseo, Diana eta gainerakoak, garai hartako izkribuetan azaltzen diren berberak dira, eta baita, ziur-
renik, orduko eskola, tenplu edota bainuetako hizketaldietan aipatuko ziren berberak ere. Eta ez da pertsonaia kontua bakarrik: narrazioak ere berberak dira alor guztietan, eta sinboloak berdin. "Metafisika guzti hori, bizitzeko tresna ona ote?", pentsatzen

"Bai, orain libreago bizi gara -esaten dio lagun italiarrak bere pentsamenduak asmatuz-. Baina baita galduago ere".

"Galduago behintzat bai", dio bisitariak, zaindariatako bat irakurtzen ari den egunkariari kirika eginez

du bisitariak. Baietz eta ezetz iruditzen zaio: tresna ona izango zela, sehaska bat bezain segurua eta lasaigarria, baina aldi berean txarra, asfixiagarria eta mugatua.

Bisitariari arte modernoko museo batean ikusitako koadroak etortzen zaizkio gogora -Rothkorenak, Klinerrenak, Fontanarenak...-, eta antzinako batasuna noraino zirtzilatu den pentsatzen du, noraino iritsi den izpiritua askatasunari buruzko ibilian. "Bai, orain libreago bizi gara -esaten dio lagun italiarrak bere pentsamenduak asmatuz-. Baina baita galduago ere". "Galduago behintzat bai", dio bisitariak, zaindariatako bat irakurtzen ari den egunkariari kirika eginez. ■

Baina... hi n(o)n bizi haiz?
www.argia.com

INFORMAZIOA ETA DOKUMENTAZIOA

Euskal Kulturaren Haria:

2.000 harpidedun dituen buletina

Egunerokotasunaren jarraipena: eguneko prentsan agertutako albisteak,
iritzi eta adierazpenak biltzen ditu eta orain

Haria Kartara,

norberaren beharretara egokitutako haria zure esku.

Argia astekaria on line

1.963. urtetik aurrerako aleak kontsultagarri

Elkarrizketak 1963-1998

Larrun pentsamendu aldizkaria on line

Kanalak: Euskarri elektronikoak, administrazioa, literatura...

ZERBITZUAK

kioskoa, euskara, postalak, euskal kulturaren aurkibidea, sagardoa...

AISIA

umorea, Mantxut, jolasak...

**www.argia.com interneten eta teknologia
berrietan sinesten duen proiektua**

Mamutxoik

Euskal Mitologia / Basque Mythology

Mamutxoik

DIRA.

Gaurko euskal
mitologiaren
pertsonaiak.
Kromo-bilduma
dibertigarri eta
harrigarrien
arteak
dibertigarri
eta
harrigarriak.

EZAGUTU **Mamutxoik**, irailaren 1tik aurrera

EUSKAL HERRIKO KIOSKO ETA EGUNKARIEN SALTOKI GUZTIETAN